ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΠΛΗΡΗ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε, στις 17 Νοεμβρίου 2025, με την εξής σύνθεση: Σωτηρία Ντούνη, Πρόεδρος, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου, Γεωργία Μαραγκού, Μαρία Αθανασοπούλου, Βασιλική Ανδρεοπούλου και Δημήτριος Πέππας, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκεύη, Βασιλική Σοφιανού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Βασιλική Προβίδη, Ασημίνα Σακελλαρίου, Κωνσταντίνος Κρέπης, Γεωργία Παπαναγοπούλου, Νεκταρία Δουλιανάκη, Νικολέτα Ρένεση, Αικατερίνη Μποκώρου, Βασιλική Πέππα, Γρηγόριος Βαλληνδράς, Κωνσταντίνα Σταμούλη, Δημήτριος Κοκοτσής, Ευφροσύνη Παπαδημητρίου, Χριστίνα Κούνα, Ιωάννα Ρούλια, Ιωάννης Καλακίκος, Ιωάννης Βασιλόπουλος, Άννα Παπαπαναγιώτου, Ελένη Σκορδά, Νικόλαος Βόγκας, Εριέττα Πίσχου, Βιολέττα Τηνιακού, Ευθύμιος Καρβέλης, Χρυσούλα Μιχαλάκη, Ιωάννα Ευθυμιάδου, Ευπραξία Δημολιού και Αικατερίνη Σπηλιοπούλου, Σύμβουλοι. Οι Αντιπρόεδροι Αγγελική Μαυρουδή, Ασημίνα Σαντοριναίου, Ευαγγελία-Ελισάβετ Κουλουμπίνη και Ελένη Λυκεσά και οι Σύμβουλοι Δέσποινα Καββαδία-Κωνσταντάρα, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Αργυρώ Μαυρομμάτη, Αντιγόνη Στίνη, Γεώργιος Παπαϊσιδώρου και Ευαγγελία Πασπάτη απουσίασαν δικαιολογημένα, ενώ η Σύμβουλος Ιουλία Παπαθεοδώρου αποχώρησε από τη διάσκεψη, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 18 του ν. 4820/2021.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ: Σταμάτιος Πουλής, Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Μαρία Δανιήλ, Προϊσταμένη Τμήματος, η οποία αναπληρώνει νόμιμα την Επίτροπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου στην Υπηρεσία Σταυρούλα Τσάλα.

Βάσει των άρθρων

(1) 98 παρ. 1 (ε) και 79 παρ. 7 του Συντάγματος,

(2) 31 και 167 του ν. 4270/2014 «Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/85/ΕΕ) - δημόσιο λογιστικό και άλλες διατάξεις» (Α΄ 143),

(3) 26, 53 και 54 του Οργανικού Νόμου του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ν. 4820/2021, Α΄ 130), όπως ισχύει μετά από τον ν. 5130/2024 (Α΄ 127), και

Αφού έλαβε υπόψη

(α) Το σχέδιο της έκθεσης για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα οικονομικού έτους 2024, που εγκρίθηκε κατά την από 13.11.2025 Συνεδρίαση του Όγδοου Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, και

(β) την ενώπιον της Ολομέλειας εισήγηση του Συμβούλου Κωνσταντίνου Κρέπη, όπως διατυπώθηκε στην 13η συνεδρίαση αυτής της 17ης Νοεμβρίου 2025 (Θέμα Β΄).

Και άκουσε

Τον Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Ενέκρινε ομόφωνα

Τη συνημμένη έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα οικονομικού έτους 2024.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ	**Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ α.α.**
ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ	**ΜΑΡΙΑ ΔΑΝΙΗΛ**

Για την ακρίβεια
Η Γραμματέας

STAVROULA TSALA
19/11/2025 10:33

Σταυρούλα Τσάλα

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΕΚΘΕΣΗ

ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ

ΕΤΟΥΣ 2024

Αθήνα, Νοέμβριος 2025

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΟΨΗ 5

ΠΟΡΕΙΑ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ 9

Το Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) - Προσέγγιση Δαπάνης 9
Οι συνιστώσες του Πραγματικού ΑΕΠ 9
Το Ονομαστικό ΑΕΠ και οι συνιστώσες του 11
Λοιποί Βασικοί Μακροοικονομικοί Δείκτες 12
Πληθωρισμός 13
Απασχόληση - Ανεργία 15
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης – Πρωτογενές Ισοζύγιο 16
Συμπεράσματα - Προκλήσεις 17

ΕΞΟΠΛΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ 23

Γενικά…… 23
Δημοσιονομικά μεγέθη εξοπλιστικών προγραμμάτων 23
Συμπεράσματα - Προκλήσεις 25

ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ 27

Το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης 27
Το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης 29
Η πιστοληπτική αξιολόγηση της χώρας 30
Κόστος δανεισμού και τόκοι δημοσίου χρέους 30
Αναλύσεις βιωσιμότητας του χρέους 31
Συμπεράσματα - Προκλήσεις 33

ΤΗΡΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ 35

Το θεσμικό πλαίσιο του «Ευρωπαϊκού Εξαμήνου» 35
Σχέδιο Δημοσιονομικού Προγράμματος 2024 36
Πρόγραμμα Σταθερότητας 2024 36
Εθνικό Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό-Διαρθρωτικό Σχέδιο 2025-2028 37
Έκθεση Προόδου 2025 38
Έκθεση 2025 της Επιτροπής 38
Εκθέσεις Μεταπρογραμματικής Εποπτείας 40
Συμπεράσματα - Προκλήσεις 41

ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΙΣΗ 43

Γενικά…….... 43
Το ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα 43
Η Δημόσια Ασφάλιση (1ος πυλώνας ασφάλισης) 44
Σύνοψη δημογραφικών δεδομένων 44
Τα κρίσιμα δεδομένα της δημόσιας ασφάλισης 46
Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης – Ομαδικά Ασφαλιστήρια Συνταξιοδοτικά Συμβόλαια (2ος πυλώνας ασφάλισης) 51
Ιδιωτική ασφάλιση – Ατομικά συνταξιοδοτικά συμβόλαια (3ος πυλώνας ασφάλισης)…… 52
Συμπεράσματα - Προκλήσεις 53

ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ 55

Γενικά…….…… 55
Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού 55
Δείκτης υλικής και κοινωνικής στέρησης 57
Παιδική υλική στέρηση 58
Κοινωνικές μεταβιβάσεις και κίνδυνος φτώχειας 58
Δείκτης μέτρησης της άνισης κατανομής εισοδήματος - Gini 59
Το νέο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την κοινωνική ένταξη (Ελλάδα 2021-2027) 60

Συμπεράσματα – Προκλήσεις **62**

ΣΥΣΤΗΜΙΚΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ: Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ **63**

Γενικά **63**
Νομισματική Πολιτική **63**
Ευρωπαϊκός Εποπτικός Τραπεζικός Τομέας **64**
Εγχώριος Τραπεζικός Κλάδος **66**
Θεμελιώδη μεγέθη εγχώριου τραπεζικού τομέα ***67***
Κεφαλαιακή επάρκεια ***68***
Ρευστότητα ***69***
Ποιότητα δανειακού χαρτοφυλακίου ***69***
Κερδοφορία **70**
Μακροπροληπτική πολιτική **70**
Συμπεράσματα - Προκλήσεις **71**

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ: Η ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ **73**

Γενικά **73**
Τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής κρίσης στην αγορά οικιστικών ακινήτων **73**
Πτώση οικοδομικής δραστηριότητας ***74***
Άνοδος κατασκευαστικού κόστους ***74***
Άνοδος τιμών κατοικιών σε σχέση με τους μέσους μισθούς ***75***
Υπερβολική επιβάρυνση από το κόστος στέγασης ***76***
Μείωση ιδιοκατοίκησης ***76***
Μεγάλος αριθμός αδρανών ή κλειστών ακινήτων ***77***
Επέκταση βραχυχρόνιας μίσθωσης ***78***
Άνοδος ξένων άμεσων επενδύσεων σε ακίνητα - πρόγραμμα «Χρυσή Βίζα» (Golden Visa) ***78***
Μείωση στεγαστικής πίστης ***79***
Συμπεράσματα – Προκλήσεις **80**

ΣΥΝΟΨΗ

Μακροοικονομικά

Η Ελλάδα το 2024 πέτυχε ικανοποιητική ανάπτυξη σε πραγματικούς όρους, αρκετά υψηλότερη του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Κατέγραψε μία από τις ισχυρότερες δημοσιονομικές επιδόσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), επιτυγχάνοντας ταυτόχρονα πρωτογενές και δημοσιονομικό πλεόνασμα, σε μια συγκυρία κατά την οποία η πλειονότητα των κρατών μελών παρουσίασε ελλείμματα.

Η επίτευξη δημοσιονομικής σταθερότητας δεν δικαιολογεί πάντως εφησυχασμό, καθώς εξακολουθούν να υφίστανται σοβαρές μακροοικονομικές ανισορροπίες συνδεόμενες με το λεγόμενο «παραγωγικό μοντέλο» της χώρας. Ειδικότερα, σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, στη χώρα μας διαχρονικά η συμβολή της ιδιωτικής κατανάλωσης στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) είναι πολύ υψηλή, τροφοδοτούμενη κατά ένα μεγάλο μέρος από εισαγωγές, με τις επενδύσεις να διατηρούνται σε χαμηλά επίπεδα και τις καθαρές εξαγωγές (διαφορά εξαγωγών-εισαγωγών) να έχουν έντονη αρνητική συμβολή στο ΑΕΠ. Στο πλαίσιο αυτό, η διόρθωση του επίμονου ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, η κάλυψη του επενδυτικού κενού και η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, λαμβανομένων υπόψη και των δυσμενών δημογραφικών εξελίξεων, εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικές προκλήσεις για την ελληνική οικονομία.

Ο πληθωρισμός συνέχισε να αποκλιμακώνεται, ωστόσο το πρόβλημα της ακρίβειας παραμένει ιδίως στα είδη πρώτης ανάγκης. Η ανεργία μειώθηκε σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ σημαντική αύξηση -πολύ πάνω από τον πληθωρισμό- παρουσίασε ο μέσος μηνιαίος μισθός στον ιδιωτικό τομέα.

Εξοπλιστικά Προγράμματα

Η Ελλάδα δαπανά διαχρονικά για τις ανάγκες της άμυνας πάνω από το όριο του 2% του ΑΕΠ που έχει τεθεί από το ΝΑΤΟ αλλά και πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ, με σημαντικό τμήμα των αμυντικών δαπανών να κατευθύνεται στην υλοποίηση εξοπλιστικών προγραμμάτων. Το 2024 οι δαπάνες για εξοπλιστικά προγράμματα κυμάνθηκαν εντός των ορίων δαπανών που επιβάλλονται από το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ). Παράλληλα, η επιβάρυνση από τις προγραμματισμένες αμυντικές δαπάνες της περιόδου 2025-2028 εκτιμάται ότι θα είναι διαχειρίσιμη, αν και θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι προβλέψεις του ΜΠΔΣ 2025-2028 δεν έχουν ενσωματώσει τις επικείμενες αυξήσεις των αμυντικών δαπανών στο πλαίσιο της ΕΕ και του ΝΑΤΟ.

Η συστηματική παρακολούθηση της πορείας των αμυντικών δαπανών και της μελλοντικής εξέλιξής τους -ανεξαρτήτως της ρήτρας διαφυγής και του τρόπου υπολογισμού τους κατά ESA 2010- είναι ζωτικής σημασίας για τη δημοσιονομική σταθερότητα ώστε να αποτραπούν πιθανές δυσμενείς επιπτώσεις στο δημοσιονομικό αποτέλεσμα και ιδίως στο δημόσιο χρέος. Σημείο προσοχής πρέπει να αποτελούν και οι επιπτώσεις των αμυντικών δαπανών στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Η περαιτέρω ανάπτυξη της εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας αναμένεται να είναι αποφασιστικής σημασίας για τη δημοσιονομική και μακροοικονομική σταθερότητα, ενόψει της σχεδιαζόμενης ουσιαστικής αύξησης των αμυντικών δαπανών. Σημαντικές και βιώσιμες επενδύσεις στον συγκεκριμένο κλάδο μπορούν να ενισχύσουν την ανάπτυξη, την απασχόληση, τα δημόσια έσοδα και τον εξαγωγικό προσανατολισμό της οικονομίας, αντισταθμίζοντας σταδιακά τις δυσμενείς επιπτώσεις στο έλλειμμα του

ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών λόγω της προέλευσης των οπλικών συστημάτων κατά το μεγαλύτερο μέρος τους από τρίτες χώρες.

Δημόσιο Χρέος

Η Ελλάδα εξακολουθεί να κατέχει την πρώτη θέση στην ΕΕ ως προς το δημόσιο χρέος σε σχέση με το ΑΕΠ, παρά τη συνεχιζόμενη αποκλιμάκωση του σχετικού δείκτη (σωρευτικά κατά 43,1 ποσοστιαίες μονάδες την τριετία 2022-2024). Ειδικά για το έτος 2024, το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης μειώθηκε ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά 10,1 ποσοστιαίες μονάδες, με τις ακαθάριστες (μικτές) χρηματοδοτικές ανάγκες να παραμένουν εντός των αποδεκτών ορίων που έχει θέσει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και έχει υιοθετήσει η ΕΕ. Επίσης, συνεχίστηκε η αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας μας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης, γεγονός που ενίσχυσε την εμπιστοσύνη των επενδυτών, με θετική επίπτωση στο κόστος δανεισμού. Σημαντική θετική παράμετρος για τη βιωσιμότητα του χρέους παραμένει η διάρθρωσή του, καθώς το μεγαλύτερο μέρος του αφορά δάνεια του επίσημου τομέα με ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής. Ωστόσο, καθώς τα δάνεια αυτά σταδιακά αντικαθίστανται από νέο δανεισμό μέσω των αγορών, αυξάνεται η έκθεση της χώρας στον επιτοκιακό κίνδυνο.

Οι αναλύσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του ΔΝΤ αλλά και της Τράπεζας της Ελλάδος συγκλίνουν στην εκτίμηση ότι η βιωσιμότητα του ελληνικού δημοσίου χρέους κρίνεται διασφαλισμένη, υπό την προϋπόθεση της διατήρησης ρεαλιστικών πρωτογενών πλεονασμάτων, της αποτελεσματικής αξιοποίησης των ευρωπαϊκών πόρων και της συνέχισης των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Ωστόσο, η εμφάνιση στο μέλλον απρόβλεπτων υπό τα τωρινά δεδομένα εσωτερικών ή εξωτερικών κινδύνων μπορεί να επηρεάσει δυσμενώς το κόστος δανεισμού, με αντίκτυπο στη βιωσιμότητα του χρέους, επαναφέροντας στην τρέχουσα επικαιρότητα τη συζήτηση για το μεγάλο ύψος του σε σχέση με το ΑΕΠ.

Τήρηση των δημοσιονομικών υποχρεώσεων της χώρας

Ο μετασχηματισμός της αρχιτεκτονικής της οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ, ο οποίος έλαβε χώρα το 2024, διαφοροποίησε τη διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Στο νέο αυτό πλαίσιο η Ελλάδα υπέβαλε το Εθνικό Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό-Διαρθρωτικό Σχέδιο για τα έτη 2025-2028, το οποίο εγκρίθηκε από το Συμβούλιο και καθορίστηκε η πορεία των καθαρών δαπανών, ο ετήσιος μέσος όρος αύξησης των οποίων καθορίστηκε σε ποσοστό 3,3%. Το 2024 η Ελλάδα βελτίωσε περαιτέρω τους οικονομικούς της δείκτες και σημείωσε πρόοδο στην υλοποίηση των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει ως μέλος της ΕΕ. Εξακολουθεί όμως, σύμφωνα με τις εκθέσεις-αξιολογήσεις των ευρωπαϊκών οργάνων, να αντιμετωπίζει προκλήσεις που σχετίζονται με το υψηλό ακόμα δημόσιο χρέος, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, την ανεργία, την έγκαιρη υλοποίηση του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, την αποτελεσματική εφαρμογή κοινωνικών πολιτικών για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, την προσέγγιση με τους μέσους όρους της ΕΕ στην πλειοψηφία των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης και γενικότερα τη συμμόρφωση με τις συστάσεις του Συμβουλίου σε ορισμένους τομείς όπου η πρόοδος δεν είναι ικανοποιητική.

Δημόσια Ασφάλιση

Η σχεδόν απόλυτη εξάρτηση του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος από τον διανεμητικό πρώτο πυλώνα ασφάλισης το καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτο απέναντι στις δημογραφικές εξελίξεις. Οι βασικοί δημογραφικοί δείκτες για τη χώρα μας βαίνουν συνεχώς επιδεινούμενοι, κάτι που αναμένεται να δοκιμάσει τις αντοχές του συστήματος

μελλοντικά τόσο στο πεδίο της βιωσιμότητάς του όσο και στο επίπεδο της επάρκειας των χορηγούμενων παροχών. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σε αντίθεση με τα διεθνώς ισχύοντα, ούτε η επαγγελματική ασφάλιση ούτε και η εθελοντική ιδιωτική ασφάλιση έχουν αναπτυχθεί σε τέτοιο βαθμό στην Ελλάδα ώστε να αποτελούν ένα αντίβαρο ικανό να αντισταθμίσει, έστω μερικώς, τους κινδύνους που ελλοχεύουν για το εισόδημα και το επίπεδο ζωής των μελλοντικών συνταξιούχων. Από την άλλη πλευρά, θεσμοί όπως το ΤΕΚΑ, που δημιουργήθηκαν για την ενδυνάμωση της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος, αναμένεται να αποδώσουν απτά αποτελέσματα κατά τη σταδιακή ωρίμανση των σχετικών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, δηλαδή σε πολύ μεταγενέστερο χρόνο.

Σε αυτό το περιβάλλον, το ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει ισχυρές προκλήσεις που συνίστανται, ιδίως, στη λήψη πρωτοβουλιών για τη σταδιακή βελτίωση των δυσμενών δημογραφικών δεικτών, τη διαρκή και ενδελεχή παρακολούθηση των βασικών παραμετρικών συνιστωσών του ασφαλιστικού συστήματος ύστερα από προσεκτική αξιολόγηση των σχετικών εισηγήσεων της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής, την αποτελεσματική διαχείριση των σωρευμένων και μεγάλου ύψους ασφαλιστικών οφειλών και την επανεξέταση των κινήτρων συμμετοχής στα σχήματα του δεύτερου και τρίτου πυλώνα ασφάλισης ώστε να λειτουργήσει εν τοις πράγμασι, έστω μακροπρόθεσμα, η «πολυεπίπεδη» προστασία του εισοδήματος των μελλοντικών συνταξιούχων. Ιδιαίτερης σημασίας είναι, επίσης, η διασφάλιση των πόρων του ΑΚΑΓΕ, που είναι το ισχυρότερο αντίβαρο απέναντι στις πιέσεις που πιθανολογείται ότι θα δεχθεί μελλοντικά το διανεμητικό σύστημα.

Δαπάνες κοινωνικής προστασίας

Το σύστημα κοινωνικής προστασίας συνεχίζει να είναι κατακερματισμένο ως προς τις κοινωνικές δαπάνες, καθώς χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό επιδομάτων. Αν και η Ελλάδα εμφανίζει ιδιαίτερα χαμηλές επιδόσεις στους βασικούς κοινωνικούς δείκτες (κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, δείκτης υλικής και κοινωνικής στέρησης, δείκτης παιδικής υλικής στέρησης, δείκτης Gini), η άμβλυνση των ανισοτήτων, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στηρίζεται στη χώρα μας κυρίως στην καταβολή συντάξεων και δευτερευόντως στις λοιπές κοινωνικές μεταβιβάσεις, καθώς τα επιδόματα επιφέρουν μικρή μόνο μείωση της φτώχειας, κατ' απόκλιση από τα ισχύοντα στις λοιπές χώρες της ΕΕ όπου η αντίστοιχη συμβολή είναι ουσιωδώς μεγαλύτερη. Η καλύτερη στόχευση των επιδομάτων, ώστε αυτά να χορηγούνται σε αυτούς που τα έχουν πραγματικά ανάγκη, συνιστά μέγιστη πρόκληση για τους φορείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής, αν και απαιτεί τη συνδυασμένη δράση και τον συντονισμό περισσότερων φορέων, με κυρίαρχο τον ρόλο της φορολογικής διοίκησης. Το ύψος των κοινωνικών δαπανών της περιόδου αναφοράς κινήθηκε πλησίον των πληρωμών του προηγούμενου έτους και, λαμβανομένων υπόψη των θετικών δημοσιονομικών επιδόσεων της χώρας, δεν προκύπτει δυσμενής επίδραση στη δημοσιονομική βιωσιμότητα.

Συστημικοί δημοσιονομικοί κίνδυνοι: Η έκθεση των συστημικών τραπεζών στη συγκυρία

Η σημαντική βελτίωση των θεμελιωδών μεγεθών και εποπτικών δεικτών των ελληνικών τραπεζών, σε συνδυασμό με τις ικανοποιητικές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας και την ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας της χώρας μας από τους οίκους αξιολόγησης, ενίσχυσαν τη σταθερότητα του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος. Παρά τις θετικές αυτές εξελίξεις, οι τράπεζες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις που συνίστανται, ιδίως, στην ανάγκη διατήρησης ισχυρής κεφαλαιακής βάσης, την περαιτέρω ενίσχυση της κερδοφορίας

τους, την επιτάχυνση απόσβεσης της αναβαλλόμενης φορολογίας και την περαιτέρω μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Η ενδυνάμωση της επιχειρησιακής ανθεκτικότητας και η ουσιαστική συμβολή των τραπεζών στη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας (πιστωτική επέκταση) αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης καταθετών και επενδυτών στο τραπεζικό σύστημα.

Στεγαστική κρίση

Η χαμηλή κατασκευαστική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια της κρίσης, ο μεγάλος αριθμός κενών κατοικιών, η ζήτηση κατοικίας από μη κατοίκους και η επενδυτική εκμετάλλευση των οικιστικών ακινήτων, ιδίως μέσω της βραχυχρόνιας μίσθωσης, ενέτειναν τις πιέσεις στην αγορά κατοικίας. Η βασική αιτία εντοπίζεται στη στενότητα της προσφοράς κατοικιών, η οποία αδυνατεί να ανταποκριθεί στην υφιστάμενη εγχώρια και διεθνή ζήτηση. Η ανισορροπία αυτή ασκεί ισχυρή ανοδική πίεση στις τιμές των ακινήτων, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η εξεύρεση κατοικίας από τα νοικοκυριά σε προσιτές τιμές.

Η ένταση της στεγαστικής κρίσης, που ήδη δοκιμάζει την κοινωνική συνοχή, απαιτεί, παράλληλα με τη διατήρηση (ή/και ενίσχυση) των μέτρων τόνωσης της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών ώστε να έχουν πρόσβαση σε στέγη, την κατά κύριο λόγο επικέντρωση στη λήψη αποτελεσματικών μέτρων ενίσχυσης της προσφοράς ώστε να αντιστραφεί η αποεπένδυση σε κατοικίες που παρατηρήθηκε κατά τη διάρκεια της κρίσης και να επέλθει σταδιακά η πλήρης εξισορρόπηση της αγοράς.

ΠΟΡΕΙΑ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ

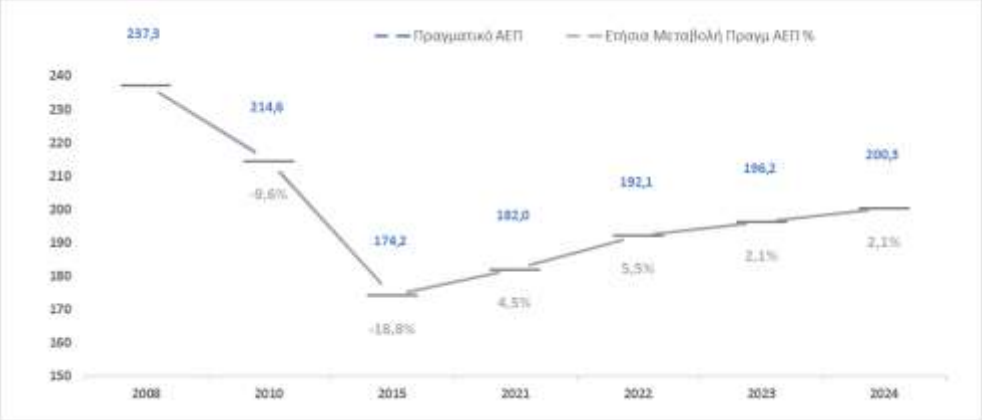
Το Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) - Προσέγγιση Δαπάνης

Σύμφωνα με τα δημοσιευμένα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ)[1], το Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)[2] το έτος 2024 ανήλθε σε 200,3 δις ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση σε ποσοστό 2,1% σε σχέση με το 2023.[3] Παρά τον υψηλό ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης, το ΑΕΠ σε σταθερές τιμές εξακολουθεί να υπολείπεται ουσιωδώς των αντίστοιχων επιδόσεων -ενδεικτικά- του 2008 (237,34 δις ευρώ) αλλά και του 2009 (227,56 δις ευρώ).

Θετικά αποτιμάται το γεγονός ότι η επίδοση της χώρας ως προς το ΑΕΠ είναι πολύ καλύτερη των αντίστοιχων επιδόσεων της ελληνικής οικονομίας στα χρόνια της κρίσης (ενδεικτικά, το Πραγματικό ΑΕΠ ανήλθε σε 174,64 δις ευρώ το 2014, σε 174,2 δις ευρώ το 2015 και σε 174,18 δις ευρώ το 2016), ενώ και ο ρυθμός ανάπτυξης (2,1%) είναι εμφανώς υψηλότερος της ανάπτυξης που πέτυχαν οι λοιπές χώρες της Ευρωζώνης (κατά μέσο όρο 0,9%).[4]

Στο Γράφημα 1 απεικονίζεται η διακύμανση του Πραγματικού ΑΕΠ κατά την περίοδο 2008-2024.

Γράφημα 1: Διακύμανση Πραγματικού ΑΕΠ περιόδου 2008-2024

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Γράφημα ΕλΣυν

Οι συνιστώσες του Πραγματικού ΑΕΠ

Σε πραγματικούς όρους οι συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το έτος 2024 διαμορφώθηκαν ως εξής:

α) **Η εγχώρια ιδιωτική κατανάλωση** αυξήθηκε κατά 2,5% σε σχέση με το 2023 και ανήλθε σε 143,21 δις ευρώ. Αντιστοιχεί σε ποσοστό 71,4% του ΑΕΠ, κάτι που αντανακλά και τη μεγάλη εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από την κατανάλωση (εγχώρια ζήτηση από την πλευρά των ιδιωτών), η οποία κατά ένα μεγάλο μέρος τροφοδοτείται από εισαγωγές.

β) **Η τελική καταναλωτική δαπάνη της Γενικής Κυβέρνησης (δημόσια κατανάλωση)** ανήλθε σε 38,95 δις ευρώ, μειωμένη κατά 2,6% σε σχέση με το 2023.

---

[1] Σχετικό το από 16.10.2025 Δελτίο της ΕΛΣΤΑΤ «Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί-Έτος 2024 & αναθεώρηση ετών 2022-2023».

[2] Το Πραγματικό ΑΕΠ σε σταθερές τιμές του 2020 (προσέγγιση δαπάνης) δεν περιλαμβάνει τις ετήσιες μεταβολές των τιμών. Αυξάνεται μόνο όταν αυξάνονται οι παραγόμενες ποσότητες και όχι οι τιμές τους.

[3] Το Πραγματικό ΑΕΠ του 2023 σε σταθερές τιμές έτους 2020 ανήλθε σε 196,2 δις ευρώ.

[4] Πηγή: Eurostat.

γ) **Ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου ή αλλιώς πραγματικές συνολικές επενδύσεις**[5] διαμορφώθηκε σε 35,48 δις ευρώ, παρουσιάζοντας σημαντική αύξηση κατά 17,4% σε σχέση με το 2023 (30,22 δις ευρώ). Ως ποσοστό του ΑΕΠ οι επενδύσεις ανήλθαν σε 17,7%, επίδοση υψηλότερη του 2023 (15,4%), που όμως απέχει αρκετά από προηγούμενες επιδόσεις της χώρας, ιδίως κατά την προ κρίσης περίοδο. Ενδεικτικά, το 2008, ο αντίστοιχος δείκτης ήταν στο 25% (59,45 δις ευρώ), αν και σημαντικό τμήμα αυτών αφορούσε επενδύσεις σε κατοικίες.[6]

Στο Γράφημα 2 απεικονίζεται το ύψος των συνολικών πραγματικών επενδύσεων και το ποσοστό τους ως προς το Πραγματικό ΑΕΠ για την περίοδο 2008-2024.

Γράφημα 2: Επενδύσεις ως προς το ΑΕΠ (σε πραγματικούς όρους), περιόδου 2008-2024

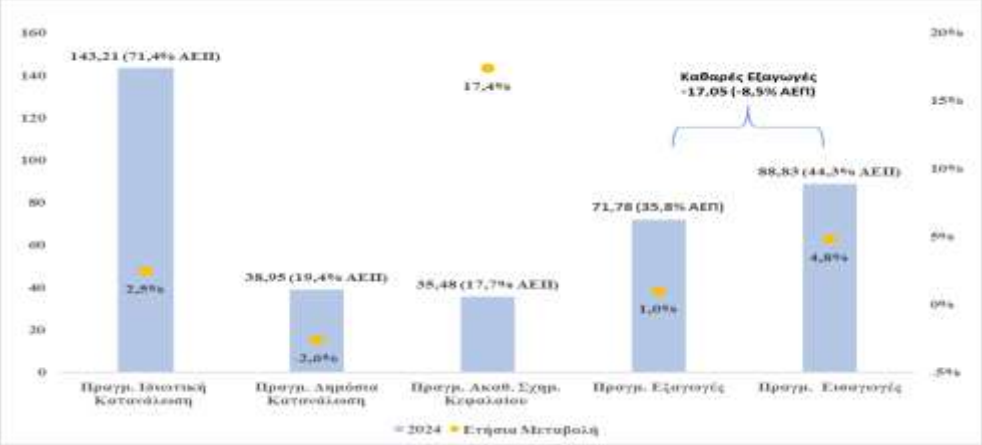
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Γράφημα ΕλΣυν

δ) **Οι καθαρές εξαγωγές** (εξαγωγές μείον εισαγωγές) στη χώρα μας παρουσιάζουν διαχρονικά αρνητικό πρόσημο (δηλαδή οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών υπερβαίνουν κατά πολύ τις αντίστοιχες εξαγωγές), κάτι που αποτελεί μόνιμη «ανοικτή πληγή» της ελληνικής οικονομίας, αντανακλώντας το οξύ πρόβλημα ανταγωνιστικότητας. Ειδικότερα, κατά το έτος αναφοράς οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, σε πραγματικούς όρους (όγκου), ανήλθαν σε 88,83 δις ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 4,8% σε σχέση με το 2023 (84,79 δις ευρώ). Αντίστοιχα, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών ανήλθαν σε 71,78 δις ευρώ, παρουσιάζοντας οριακή αύξηση κατά 1% σε σχέση με το προηγούμενο έτος (71,09 δις ευρώ). Ως εκ τούτου, ο ρυθμός αύξησης των εισαγωγών υπερέβη τον αντίστοιχο των εξαγωγών, κάτι που αποτελεί αρνητική εξέλιξη για την ελληνική οικονομία, με τις καθαρές εξαγωγές να παραμένουν για μια ακόμη χρονιά έντονα αρνητικές (-17,05 δις ευρώ ή ποσοστό 8,5% του ΑΕΠ). Σημειώνεται συναφώς ότι οι καθαρές εξαγωγές το 2008 ήταν αρνητικές κατά το ποσό των 26,12 δις ευρώ (11% του ΑΕΠ) και το 2015 κατά το ποσό των 3,34 δις ευρώ (1,92% του ΑΕΠ).[7]

Το Γράφημα 3 παρουσιάζει τις συνιστώσες του Πραγματικού ΑΕΠ για το έτος 2024, καθώς και την ετήσια μεταβολή τους σε σχέση με το 2023.

[5] Ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου περιλαμβάνει τον ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου και τη μεταβολή αποθεμάτων/αποκτήσεις μείον διαθέσεις τιμαλφών.
[6] Σε τρέχουσες τιμές οι επενδύσεις σε κατοικίες ανήλθαν σε 19,63 δις ευρώ ή ποσοστό 8,2% του ΑΕΠ (238,7 δις ευρώ).
[7] Σχετικό το από 16.10.2025 Δελτίο της ΕΛΣΤΑΤ «Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί-Έτος 2024 & αναθεώρηση ετών 2022-2023».

Γράφημα 3: Πορεία Συνιστωσών Πραγματικού ΑΕΠ έτους 2024 και ετήσια μεταβολή

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Γράφημα ΕλΣυν

Το Ονομαστικό ΑΕΠ και οι συνιστώσες του

Το Ονομαστικό ΑΕΠ[8] ανήλθε σε 236,74 δις ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση σε ποσοστό 5,4% σε σχέση με το 2023.[9] Σε μεγάλο βαθμό η αύξηση αυτή είναι αποτέλεσμα της ανόδου του γενικού επιπέδου των τιμών (πληθωρισμός).

Η ιδιωτική κατανάλωση ενισχύθηκε κατά 4,6%, ενώ η δημόσια κατανάλωση παρέμεινε σχεδόν στάσιμη (0,7%). Οι επενδύσεις παρουσίασαν ισχυρή αύξηση κατά 19,2%, με την επίδοση αυτή να οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στη μεταβολή των αποθεμάτων, τα οποία εκτινάχθηκαν από 0,64 δις ευρώ το 2023 σε 5,33 δις ευρώ το 2024 (αύξηση κατά 4,69 δις ευρώ ή ποσοστό 2% του ΑΕΠ).

Η διακύμανση των συνιστωσών του Ονομαστικού ΑΕΠ (ιδιωτική κατανάλωση, δημόσια κατανάλωση, συνολικές επενδύσεις και καθαρές εξαγωγές) από το 2022 έως το 2024 για την Ελλάδα και την Ευρωζώνη απεικονίζεται στον ακόλουθο Πίνακα.

Πίνακας 1: Συνιστώσες του ΑΕΠ ως ποσοστό % για την περίοδο 2022-2024 - Σύγκριση με Ευρωζώνη (σε ονομαστικούς όρους)

Ιδιωτική Κατανάλωση				**Δημόσια Κατανάλωση**			
(ως % του ΑΕΠ)	**2022**	**2023**	**2024**	**(ως % του ΑΕΠ)**	**2022**	**2023**	**2024**
Ευρωζώνη	52,8%	52,9%	52,7%	**Ευρωζώνη**	21,4%	21,1%	21,4%
Ελλάδα	71,0%	69,2%	68,7%	**Ελλάδα**	19,9%	19,4%	18,6%
Συνολικές Επενδύσεις				**Καθαρές εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών**			
(ως % του ΑΕΠ)	**2022**	**2023**	**2024**	**(ως % του ΑΕΠ)**	**2022**	**2023**	**2024**
Ευρωζώνη	23,9%	22.4%	21,5%	**Ευρωζώνη**	1,9%	3,6%	4,4%
Ελλάδα	18,8%	16,2%	18,3%	**Ελλάδα**	-9,7%	-4,8%	-5,6%

Πηγή: Eurostat

[8] Το Ονομαστικό ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές) δείχνει την αξία των παραγόμενων ειδών συμπεριλαμβανομένης και της επίδρασης του πληθωρισμού σε αυτήν.

[9] Το Ονομαστικό ΑΕΠ του 2023 σε αγοραίες (τρέχουσες) τιμές ανήλθε σε 224,69 δις ευρώ.

Η σύγκριση της Ελλάδας με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης καταδεικνύει την έντονη εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από την ιδιωτική κατανάλωση, η οποία υπερβαίνει σταθερά και κατά πολύ (πάνω από 15%) τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, την ίδια στιγμή που οι συνολικές επενδύσεις παραμένουν αισθητά χαμηλότερες ως ποσοστό του ΑΕΠ. Παράλληλα, οι καθαρές εξαγωγές είναι έντονα αρνητικές, δηλαδή έχουν αρνητική συμβολή στο ΑΕΠ, σε αντίθεση με την Ευρωζώνη όπου καταγράφονται θετικές επιδόσεις.

Λοιποί Βασικοί Μακροοικονομικοί Δείκτες

Οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ)[10] αποτελούν σημαντικό τμήμα των επενδύσεων από το εξωτερικό, γιατί αφορούν μακροπρόθεσμα κεφάλαια τοποθέτησης σε παραγωγικές μονάδες της Ελλάδας. Στις ΞΑΕ περιλαμβάνονται και οι επενδύσεις σε ακίνητα (νεόδμητα ή μη).

Το 2010 οι ΞΑΕ ήταν μόλις 250 εκατ. ευρώ, ενώ στα χρόνια της κρίσης και ειδικότερα μετά το 2016 αυξήθηκαν σημαντικά. Το 2024 ανήλθαν σε ονομαστικούς όρους σε 7,02 δις ευρώ (3% του ΑΕΠ), παρουσιάζοντας μεγάλη αύξηση, κατά 46,9%, σε σχέση με το 2023 (4,78 δις ευρώ).[11] Πρόκειται για τη δεύτερη υψηλότερη επίδοση των τελευταίων 23 ετών, με το 42% των επενδυτικών ροών να κατευθύνεται στον κλάδο των ακινήτων και το 33% να αφορά χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες. Σημαντική κινητικότητα καταγράφηκε επίσης στον τομέα των μεταφορών, ενώ στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες οι δραστηριότητες των εταιριών χαρτοφυλακίου αυξήθηκαν κατά 1,8 δις ευρώ σε σχέση με το 2023.

Ο βαθμός εξωστρέφειας[12] της ελληνικής οικονομίας το 2024 σε πραγματικούς όρους ανήλθε στο 36%, παραμένοντας σταθερός τα τέσσερα τελευταία χρόνια. Σε ονομαστικούς όρους ανήλθε στο 42,1%, όταν ο μέσος όρος της Ευρωζώνης είναι υψηλότερος, στο 49,2%.[13]

Η Καθαρή Διεθνής Επενδυτική Θέση της Χώρας[14] σε ονομαστικές τιμές, που αποτυπώνει σε συγκεκριμένο χρονικό σημείο (τέλος έτους) το ύψος των απαιτήσεων και υποχρεώσεων κατοίκων της Ελλάδας έναντι μη κατοίκων, διαμορφώθηκε για το έτος 2024, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, σε -325,52 δις ευρώ ή -137,5% του ΑΕΠ, έναντι -327,89 δις ευρώ ή -145,9% του ΑΕΠ το έτος 2023.[15] Παρά τη μικρή βελτίωση, η χώρα εξακολουθεί να αποκλίνει σημαντικά από το σχετικό ενδεικτικό όριο που προβλέπεται στο πλαίσιο της Διαδικασίας Μακροοικονομικών Ανισορροπιών (-35% του ΑΕΠ).

Στον Πίνακα 2 αποτυπώνονται οι λοιποί βασικοί μακροοικονομικοί δείκτες για την περίοδο 2022 έως 2024.

[10] Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, οι ξένες άμεσες επενδύσεις (ΞΑΕ) αποτελούν μέρος του ισοζυγίου πληρωμών και αντανακλούν την πρόθεση μιας οικονομικής οντότητας, κατοίκου μιας οικονομίας (άμεσος επενδυτής), να αποκτήσει διαρκές συμφέρον σε επιχείρηση κάτοικο μιας άλλης οικονομίας (επιχείρηση άμεσης επένδυσης). Ουσιαστικά φανερώνουν το ενδιαφέρον των ξένων επενδυτών να επενδύσουν μακροπρόθεσμα σε ελληνικές επιχειρήσεις.

[11] Πηγή: Άμεσες επενδύσεις - Ροές (bankofgreece.gr) – Προσωρινά Στοιχεία, Πρόσβαση 22.10.2025.

[12] Ο βαθμός εξωστρέφειας δείχνει το ποσοστό των εξαγωγών ως προς το ΑΕΠ.

[13] Πηγή: Eurostat.

[14] Η διαφορά μεταξύ των απαιτήσεων και των υποχρεώσεων δίνει την καθαρή επενδυτική θέση, η οποία, ανάλογα με το πρόσημο, θετικό ή αρνητικό, χαρακτηρίζει τη χώρα ως καθαρό πιστωτή ή χρεώστη αντιστοίχως έναντι του υπόλοιπου κόσμου.

[15] Τον Οκτώβριο 2025, η ΤτΕ αναθεώρησε αναδρομικά (από το 2013) τα στοιχεία του Ισοζυγίου Πληρωμών και της Διεθνούς Επενδυτικής Θέσης, λόγω απόφασης της Eurostat για τη συμπερίληψη των αναβαλλόμενων τόκων των δανείων του EFSF στο χρέος.

Πίνακας 2: Λοιποί Βασικοί Μακροοικονομικοί Δείκτες 2022 έως 2024 (σε ονομαστικούς όρους)

Δείκτης/Έτος	2022	2023	2024
Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (δις ευρώ)	8,0	4,8	7,0
Βαθμός Εξωστρέφειας (% ΑΕΠ)	49,2%	43,8%	42,1%
Καθαρή Διεθνής Επενδυτική Θέση (% ΑΕΠ)	-148,8%	-145,9%	-137,5%

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Eurostat

Πληθωρισμός

Μετά από μια παρατεταμένη περίοδο χαμηλού πληθωρισμού[16], το 2022 ο πληθωρισμός αυξήθηκε υπέρμετρα (9,6%), κυρίως λόγω της ανόδου των τιμών ενέργειας. Από το 2023 και έπειτα παρατηρείται σημαντική αποκλιμάκωση. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, ο ρυθμός ανόδου του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) μειώθηκε στο 3,5% το 2023 και ακόμη περισσότερο το 2024, στο 2,7%. Αν και η τελευταία επίδοση έχει θετικό πρόσημο, εντούτοις στην Ομάδα «Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά», που περιλαμβάνει είδη που καλύπτουν βασικές και κατά βάση ανελαστικές ανάγκες των νοικοκυριών (ψωμί, δημητριακά, κρέας, ψάρια, φρούτα κ.λπ.), ο δείκτης κυμάνθηκε σε υψηλότερο ποσοστό (3,4%), σε συνέχεια μάλιστα εντονότερων αυξήσεων κατά τα έτη 2022 και 2023 (11,8% και 11,6%, αντίστοιχα). Τούτο, συνδυαζόμενο με το γεγονός ότι η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού δεν σημαίνει επαναφορά των τιμών στις πρότερες τιμές τους αλλά απλώς επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου τους, καταδεικνύει τις δυσμενείς συνέπειες της αύξησης των τιμών στο βιοτικό επίπεδο ιδίως των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, που είναι αναγκασμένες να καταναλώνουν σημαντικό τμήμα του εισοδήματός τους για την αγορά ειδών πρώτης ανάγκης.

Αποκλιμάκωση καταγράφεται και στον δομικό πληθωρισμό (πυρήνας πληθωρισμού)[17], ο οποίος διαμορφώθηκε στο 3,3% το 2024 έναντι 5,1% το 2023. Η μείωση αυτή υποδηλώνει επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου, ωστόσο ο δομικός πληθωρισμός εξακολούθησε να αυξάνεται ταχύτερα σε σχέση με τον γενικό δείκτη. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι ο πληθωρισμός στη χώρα μας αποκτά περισσότερο ενδογενή χαρακτηριστικά, αντανακλώντας διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας.[18]

Στον Πίνακα 3 απεικονίζονται οι μεταβολές στον ΔΤΚ ανά Ομάδα Αγαθών και Υπηρεσιών για τα έτη 2023 και 2024 (με έτος βάσης το 2020).

[16] Την περίοδο 2010 έως 2021 ο πληθωρισμός παρουσίασε μεγάλη μείωση. Ενδεικτικά, από 4,7% το 2010 διαμορφώθηκε σε 1,2% το 2021.
[17] Πρόκειται για τον πληθωρισμό χωρίς την επίδραση των ευμετάβλητων τιμών της ενέργειας, των τροφίμων, των οπωροκηπευτικών, των ποτών και των καπνικών προϊόντων. Δείχνει κατά πόσο έχουν διαχυθεί στην υπόλοιπη οικονομία οι αυξήσεις των τιμών.
[18] Σχετική η «Φθινοπωρινή Έκθεση 2024» του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου, σελ. 20.

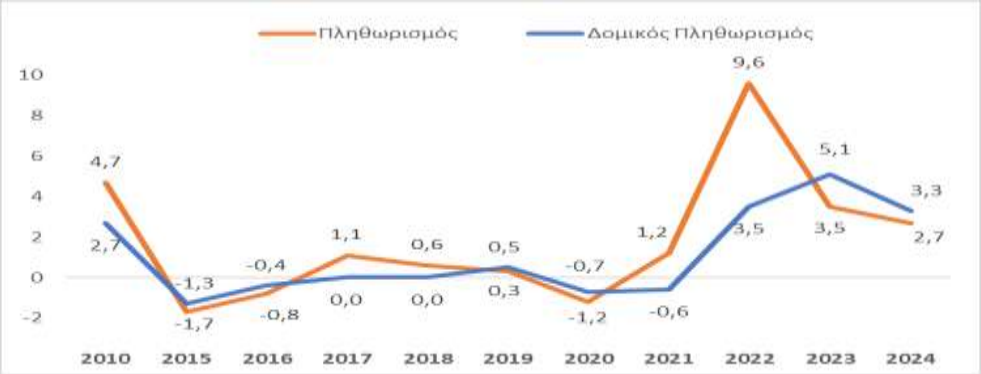
Πίνακας 3: Μεταβολές στον ΔΤΚ περιόδου 2023-2024

Ομάδες αγαθών και υπηρεσιών	2023	2024	Μεταβολή (%)
1 Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά	126,4	130,7	3,4%
2 Αλκοολούχα ποτά και καπνός	104,2	105,9	1,7%
3 Ένδυση και υπόδηση	110,0	115,5	5,0%
4 Στέγαση	119,8	121,6	1,5%
5 Διαρκή αγαθά, είδη νοικοκυριού και υπηρεσίες	114,0	114,0	-0,1%
6 Υγεία	106,6	110,3	3,4%
7 Μεταφορές	120,7	123,0	1,9%
8 Επικοινωνίες	93,1	92,8	-0,3%
9 Αναψυχή, πολιτιστικές δραστηριότητες	104,2	106,2	1,9%
10 Εκπαίδευση	104,2	107,7	3,3%
11 Ξενοδοχεία, καφέ, εστιατόρια	112,4	119,1	6,0%
12 Άλλα αγαθά και υπηρεσίες	105,0	107,2	2,1%
Γενικός Δείκτης	**114,8**	**118,0**	**2,7%**

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Υπολογισμοί και Πίνακας ΕλΣυν

Στο Γράφημα 4 φαίνεται η διακύμανση του πληθωρισμού και του δομικού πληθωρισμού για την περίοδο 2010-2024.

Γράφημα 4: Διακύμανση Γενικού Πληθωρισμού και Δομικού Πληθωρισμού, περιόδου 2010 έως 2024

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Γράφημα ΕλΣυν

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο μεσοπρόθεσμος στόχος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) για τον πληθωρισμό είναι στο 2%. Ως δείκτης μέτρησης του πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ χρησιμοποιείται ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ).

Στον Πίνακα 4 που ακολουθεί παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη του πληθωρισμού στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη κατά την τριετία 2022-2024, με βάση τον ΕνΔΤΚ και με ιδιαίτερη αναφορά στις κατηγορίες «Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά» και «Ένδυση και Υπόδηση».

Πίνακας 4: Εξέλιξη εναρμονισμένων δεικτών πληθωρισμού: Ελλάδα και Ευρωζώνη για την περίοδο 2022-2024

	2022		2023		2024	
	Ελλάδα	Ευρωζώνη	Ελλάδα	Ευρωζώνη	Ελλάδα	Ευρωζώνη
Γενικός ΕνΔΤΚ	9,3%	8,4%	4,2%	5,4%	3,0%	2,4%
Κατηγορία «Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά»	11,7%	10,5%	11,6%	11,8%	3,1%	2,3%
Κατηγορία «Ένδυση και Υπόδηση»	4,8%	2,1%	6,7%	3,7%	5,1%	1,4%

Πηγή: Eurostat

Στην κατηγορία «Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά» οι τιμές αυξήθηκαν στην Ελλάδα σωρευτικά την τριετία 2022-2024 κατά 26,4%, με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης να διαμορφώνεται στο 24,6%. Συνεπώς, οι ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις στη συγκεκριμένη κατηγορία αγαθών παρατηρήθηκαν σε ολόκληρη την περίμετρο της Ευρωζώνης. Μεγαλύτερη απόκλιση παρουσιάζεται στην κατηγορία «Ένδυση και Υπόδηση», όπου οι τιμές στην Ελλάδα αυξήθηκαν σωρευτικά την τριετία 2022-2024 κατά 16,6%, έναντι μόλις 7,2% στην Ευρωζώνη.

Απασχόληση - Ανεργία

Στα δύσκολα χρόνια της οικονομικής κρίσης η ελληνική οικονομία αντιμετώπισε πολύ υψηλή ανεργία.[19] Ωστόσο, από το 2016 και εντεύθεν η ανεργία αποκλιμακώνεται σταθερά, ενώ το 2024 μειώθηκε ακόμη περισσότερο, φθάνοντας στο 10,1% (από 11,1% το 2023), το χαμηλότερο ποσοστό των τελευταίων 16 ετών. Παρόμοια, η ανεργία των νέων ηλικίας 15 έως 24 ετών μειώθηκε στο 22,5% (από 26,7% το 2023), κάτω από τα επίπεδα του 2009. Αντίστοιχα μειώθηκε και η μακροχρόνια ανεργία στο 5,4% (από 6,2% το 2023). Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι σχετικοί μέσοι όροι διαμορφώθηκαν το 2024 σε 5,9% για το σύνολο του πληθυσμού, 14,9% για την ανεργία των νέων και 1,9% για τη μακροχρόνια ανεργία.

Στον Πίνακα 5 απεικονίζεται η διαχρονική πορεία των βασικών δεικτών ανεργίας της Ελλάδας κατά την τριετία 2022-2024.

Πίνακας 5: Εξέλιξη της ανεργίας ανά κατηγορία για την περίοδο 2022-2024

Δείκτης Ανεργίας	2022	2023	2024
Για το σύνολο του πληθυσμού	12,5%	11,1%	10,1%
Για άτομα ηλικίας 15-24 ετών	31,4%	26,7%	22,5%
Μακροχρόνια	7,7%	6,2%	5,4%

Πηγή: Eurostat

Τον Δεκέμβριο 2024 οι απασχολούμενοι ανήλθαν σε 4,279 εκατομμύρια άτομα[20], παρουσιάζοντας αύξηση κατά 96 χιλιάδες εργαζόμενους ή 2,3% σε σχέση με τον Δεκέμβριο 2023.

[19] Ενδεικτικά, η ανεργία το 2015 σκαρφάλωσε στο 25% του εργατικού δυναμικού.

[20] Πηγή: Η Ελληνική Οικονομία - ELSTAT (statistics.gr) ΕΛΣΤΑΤ - Η Ελληνική Οικονομία (3.10.2025, σελ. 33).

Το σύνολο των ετήσιων αμοιβών εξαρτημένης εργασίας[21] ανήλθε σε 84,37 δις ευρώ, αυξημένο κατά 7,3% σε σχέση με το 2023 (78,62 δις ευρώ).

Στον Πίνακα 6 αποτυπώνεται η μεταβολή του μέσου μηνιαίου μισθού στον ιδιωτικό τομέα την περίοδο 2022-2024.

Πίνακας 6: Εξέλιξη του μέσου μηνιαίου μισθού στον ιδιωτικό τομέα για την περίοδο 2022-2024

	2022	2023	% ετήσια μεταβολή	2024	% ετήσια μεταβολή
Μέσος Μηνιαίος Μισθός	1.176,45	1.251,02	6,3%	1.342,15	7,3%

Πηγή: Εκθέσεις Π.Σ. ΕΡΓΑΝΗ - Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης (ypergasias.gov.gr)

Τέλος, το μοναδιαίο κόστος εργασίας[22] αυξήθηκε κατά 5,4% σε σχέση με το 2023. Συγκεκριμένα, από τις 100,32 μονάδες βάσης το 2023 διαμορφώθηκε στις 105,76 μονάδες βάσης το 2024. Σημειώνεται ότι ο μέσος όρος της ΕΕ (27 χώρες) είναι στις 115,93 μονάδες.[23]

Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης – Πρωτογενές Ισοζύγιο

Τα μεγέθη Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ΙΓΚ)[24] και Πρωτογενές Ισοζύγιο (ΠΙ)[25] ήταν κατά κανόνα ελλειμματικά καθ' όλη την περίοδο μετά την ένταξη της χώρας μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Ενδεικτικά, το 2010 το ΙΓΚ παρουσίασε έλλειμμα ύψους 25,31 δις ευρώ ή 11,3% του ΑΕΠ, με το πρωτογενές αποτέλεσμα (ΠΙ) να διαμορφώνεται σε έλλειμμα ύψους 11,65 δις ευρώ ή 5,2% του ΑΕΠ.[26]

Μετά τη βελτίωση των εν λόγω μεγεθών κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και την εν συνεχεία επιδείνωσή τους το 2020 και το 2021, λόγω της πανδημίας και των αυξημένων δαπανών για την αντιμετώπισή της, από το 2023 το ΙΓΚ και το ΠΙ ανέκαμψαν δυναμικά. Σε αντίθεση με τη δημοσιονομική εικόνα που επικράτησε στην πλειονότητα των κρατών μελών της ΕΕ, η Ελλάδα το 2024 πέτυχε διπλό θετικό αποτέλεσμα, καταγράφοντας τόσο πρωτογενές όσο και δημοσιονομικό πλεόνασμα.

Συγκεκριμένα, το ΠΙ έκλεισε με πλεόνασμα ύψους 11,14 δις ευρώ έναντι αντίστοιχου πλεονάσματος ύψους 4,39 δις ευρώ το 2023. Αντίστοιχα, το ΙΓΚ παρουσίασε πλεόνασμα ύψους 2,91 δις ευρώ έναντι αντίστοιχου ελλείμματος 3,24 δις ευρώ το 2023. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, το ΙΓΚ το 2024 διαμορφώθηκε στο 1,2% (από -1,4% το 2023) και το ΠΙ στο 4,7% (από 2,0% το 2023).[27] Επισημαίνεται ότι η επίδοση

[21] Σχετικό το από 16.10.2025 Δελτίο της ΕΛΣΤΑΤ «Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί-Έτος 2024 & αναθεώρηση ετών 2022-2023».
[22] Μετρά το μέσο κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και υπολογίζεται ως ποσοστό της αμοιβής της εργασίας επί του πραγματικού ΑΕΠ.
[23] Πηγή: Eurostat.
[24] Το Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ή Δημοσιονομικό Ισοζύγιο ισούται με τη διαφορά μεταξύ των συνολικών εσόδων και των συνολικών δαπανών του Κράτους. Σε περίπτωση που τα συνολικά έσοδα είναι μεγαλύτερα από τις συνολικές δαπάνες, το Ισοζύγιο είναι πλεονασματικό και προκύπτει Δημοσιονομικό Πλεόνασμα. Αντίστοιχα, στην περίπτωση που οι συνολικές δαπάνες είναι μεγαλύτερες από τα συνολικά έσοδα, το Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης είναι ελλειμματικό και προκύπτει Δημοσιονομικό Έλλειμμα. Στις συνολικές δαπάνες περιλαμβάνονται οι πρωτογενείς δαπάνες αλλά και οι τόκοι που πληρώνει το κράτος για τα δάνειά του (δημόσιο χρέος).
[25] Το Πρωτογενές Ισοζύγιο ισούται με τη διαφορά των συνολικών εσόδων και των πρωτογενών δαπανών. Οι πρωτογενείς δαπάνες δεν περιλαμβάνουν τους τόκους που πληρώνει το Κράτος για τα δάνεια που έχει λάβει. Αν τα έσοδα του Κράτους είναι περισσότερα των πρωτογενών δαπανών, τότε το Πρωτογενές Ισοζύγιο είναι πλεονασματικό και ονομάζεται Πρωτογενές Πλεόνασμα, ενώ αν οι πρωτογενείς δαπάνες είναι περισσότερες των συνολικών εσόδων, τότε το Πρωτογενές Ισοζύγιο καλείται Πρωτογενές Έλλειμμα.
[26] Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ-Η Ελληνική Οικονομία (31.12.2020).
[27] Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ-Δημοσιονομικά στοιχεία για την περίοδο 2021-2024 (21.10.2025).

της περιόδου αναφοράς είναι η καλύτερη από την ένταξη της χώρας μας στην ΟΝΕ, κατατάσσοντας τη χώρα μας στην τέταρτη και τρίτη υψηλότερη θέση σε όρους ΙΓΚ και ΠΙ μεταξύ όλων των κρατών μελών της ΕΕ.

Στο Γράφημα 5 εμφανίζονται για την περίοδο 2010-2024 τα συνολικά έσοδα και οι συνολικές δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης, καθώς και το ποσοστό του ΙΓΚ ως προς το ΑΕΠ.

Γράφημα 5: Έσοδα, Δαπάνες και ΙΓΚ ως % του ΑΕΠ, περιόδου 2010 έως 2024

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Γράφημα ΕλΣυν

Συμπεράσματα - Προκλήσεις

Η επίτευξη κατά την περίοδο αναφοράς τόσο πρωτογενούς όσο και δημοσιονομικού πλεονάσματος καταδεικνύει την πλήρη εξισορρόπηση των δημόσιων οικονομικών της χώρας μας, η οποία πέτυχε να διορθώσει πλήρως μια διαχρονική αδυναμία της, που ήταν τα υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα. Πρόοδος υπήρξε και στο επίπεδο του παραγόμενου πραγματικού προϊόντος (ΑΕΠ), καθώς η χώρα την τελευταία τριετία εμφάνισε σωρευτική ανάπτυξη ύψους 9,7% του ΑΕΠ, επίδοση αισθητά υψηλότερη της αντίστοιχης επίδοσης του μέσου όρου της ΕΕ (5%). Παρά ταύτα, η Ελλάδα αδυνατεί επί του παρόντος να προσεγγίσει το επίπεδο προϊόντος της περιόδου που προηγήθηκε της κρίσης. Αποτελεί, συνεπώς, πρόκληση για την ελληνική οικονομία η επαναπροσέγγιση των ιστορικών αυτών επιδόσεων. Πλην όμως, σε αντίθεση με το παρελθόν, τούτο πρέπει να γίνει με τρόπο ασφαλή και βιώσιμο, καθώς κατά την περίοδο των υψηλών επιδόσεων της ελληνικής οικονομίας η χώρα βίωνε τα λεγόμενα «δίδυμα ελλείμματα» (υψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα και αντίστοιχα υψηλό έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών).[28]

Για την ευόδωση της προσπάθειας αυτής κρίσιμη είναι η αντιμετώπιση των μακροοικονομικών ανισορροπιών και ιδίως εκείνων που αφορούν στη μείωση του επίμονου ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, την κάλυψη του επενδυτικού κενού έναντι του μέσου όρου της Ευρωζώνης και τη βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας. Η επίτευξη ουσιαστικής προόδου στους παραπάνω τομείς μπορεί να επιταχύνει τους ρυθμούς ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, καθιστώντας την περισσότερο ανθεκτική σε εσωτερικούς και εξωτερικούς κλυδωνισμούς. Παράλληλα, θα καταστήσει εφικτή την ουσιαστική ενίσχυση των εισοδημάτων και των κοινωνικών δαπανών με βιώσιμους όρους.

[28] Σε τρέχουσες τιμές το ΑΕΠ της Ελλάδας κατά την τριετία 2007-2009 ανήλθε σε 229,3, 238,7 και 234,3 δις ευρώ, με το δημοσιονομικό έλλειμμα να ανέρχεται σε 6,8%, 10,3% και 15,4% του ΑΕΠ, αντίστοιχα. Όσον αφορά το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, αυτό διαμορφώθηκε, αντίστοιχα, σε 15,4%, 15,3% και 12,5% του ΑΕΠ.

Το Έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (ΙΤΣ)[29] είναι στη χώρα μας διαχρονικά ελλειμματικό[30] ως ποσοστό του ΑΕΠ. Η κύρια αιτία του ελλείμματος είναι η χαμηλή παραγωγική βάση της ελληνικής οικονομίας, καθώς η ανάπτυξη στηρίζεται κυρίως στην εγχώρια κατανάλωση (δημόσια και ιδιωτική), η οποία τροφοδοτείται σε σημαντικό βαθμό από εισαγωγές. Παράλληλα, το εισαγωγικό περιεχόμενο των εξαγωγών και των επενδυτικών δαπανών παραμένει υψηλό.

Το 2024 το έλλειμμα του ΙΤΣ ως προς το Ονομαστικό ΑΕΠ εμφάνισε μικρή επιδείνωση, καθώς διαμορφώθηκε σε ποσοστό 7,16% έναντι αντίστοιχου ποσοστού 6,8% κατά το προηγούμενο έτος (2023). Η εξέλιξη αυτή αντανακλά την άνοδο των εισαγωγών αγαθών σε συνδυασμό με τη σχεδόν ισοδύναμη μείωση των εξαγωγών, καθώς και την επιβάρυνση από το ισοζύγιο πρωτογενών εισοδημάτων. Οι επιπτώσεις αυτές περιορίστηκαν εν μέρει από την αύξηση των εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες και τη βελτίωση του ισοζυγίου δευτερογενών εισοδημάτων.[31] Ταυτόχρονα, το έλλειμμα αυτό εξακολουθεί να υπερβαίνει το σχετικό ενδεικτικό όριο που έχει θεσπισθεί στο αναθεωρημένο πλαίσιο της Διαδικασίας Μακροοικονομικών Ανισορροπιών (από -4% έως +6% του ΑΕΠ σε τριετή βάση), με τον μέσο όρο να ανέρχεται στο -8,24% την τελευταία τριετία.

Το Γράφημα 6 δείχνει το ΙΤΣ ως προς το ΑΕΠ για την περίοδο 2010-2024.

Γράφημα 6: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών σε ονομαστικούς όρους ως ποσοστό του ΑΕΠ, περιόδου 2010 έως 2024

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, ΕΛΣΤΑΤ, Γράφημα ΕλΣυν

Το μεγάλο έλλειμμα του ΙΤΣ, που συνιστά μια μεγάλη και διαχρονική αδυναμία (μακροοικονομική ανισορροπία) της ελληνικής οικονομίας, οφείλεται κυρίως στο υψηλό έλλειμμα του ισοζυγίου αγαθών (Πίνακας 7). Αντίθετα, το ισοζύγιο υπηρεσιών, κυρίως λόγω του τουρισμού (και δευτερευόντως των θαλάσσιων μεταφορών), εμφανίζει υψηλό πλεόνασμα, αντισταθμίζοντας σε μεγάλο βαθμό το έλλειμμα του ισοζυγίου αγαθών. Όμως, η διαχρονικά υψηλή εξάρτηση της χώρας μας από τον τουρισμό ενέχει κινδύνους, καθώς η αγοραστική δύναμη των τουριστών επηρεάζεται από τις οικονομικές εξελίξεις στις χώρες προέλευσής τους, ενώ αστάθμητοι παράγοντες (π.χ. πανδημία covid) μπορεί να επιφέρουν ισχυρή μείωση στα τουριστικά έσοδα. Επίσης, δεν είναι χωρίς σημασία ότι ο «υπερτουρισμός» δοκιμάζει σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους τις υποδομές των τουριστικών περιοχών, με σημαντικές κοινωνικές επιπτώσεις και σε

[29] Ο λογαριασμός του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών είναι το άθροισμα των ισοζυγίων (εισπράξεις μείον πληρωμές) των αγαθών, των υπηρεσιών, των πρωτογενών εισοδημάτων και των δευτερογενών εισοδημάτων.
[30] Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, την περίοδο 1974-1998, το μέσο ετήσιο έλλειμμα του ΙΤΣ ήταν 3,6% του ΑΕΠ. Την περίοδο 1999-2008 το μέσο ετήσιο έλλειμμα του ΙΤΣ αυξήθηκε στο 8,7% του ΑΕΠ.
[31] Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2024, σελ. 91.

άλλους τομείς, όπως, ενδεικτικά, στην πρόσβαση των κατοίκων των περιοχών αυτών σε προσιτή στέγη.

Η διόρθωση του ελλείμματος του ΙΤΣ και ιδίως εκείνου του ισοζυγίου αγαθών μέσω επενδύσεων στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα της οικονομίας αποτελεί σημαντική πρόκληση για την ελληνική οικονομία. Θετικά πάντως αποτιμάται το γεγονός ότι, σε αντίθεση με την προ κρίσης περίοδο (κυρίως την περίοδο 2007-2009), δεν παρατηρείται και αντίστοιχα υψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα, ώστε να ανακύπτει ζήτημα «δίδυμων ελλειμμάτων», που ήταν η κύρια αιτία της δημοσιονομικής κρίσης.

Πίνακας 7: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών 2023-2024 (σε εκατ. ευρώ)

	2023	**2024**	**% μεταβολή**
Ισοζύγιο αγαθών	-33.062	-35.666	7,9%
Ισοζύγιο υπηρεσιών	21.808	22.672	4,0%
Ισοζύγιο πρωτογενών εισοδημάτων	-5.353	-6.026	12,6%
Ισοζύγιο δευτερογενών εισοδημάτων	1.325	2.076	56,7%
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών	**-15.282**	**-16.944**	**10,9%**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Το Επενδυτικό Κενό

Η αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου με στόχο τη μείωση της εξάρτησης της ελληνικής οικονομίας από την κατανάλωση με αντίστοιχη υποκατάσταση μέρους της συμμετοχής της στο ΑΕΠ από τις επενδύσεις και τις εξαγωγές, προϋποθέτει -μεταξύ άλλων- την κάλυψη του επενδυτικού κενού έναντι της Ευρωζώνης, το οποίο πάντως το 2024 σε ονομαστικούς όρους περιορίστηκε στις 3,2 ποσοστιαίες μονάδες (7,58 δις ευρώ). Με βάση τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας, η αύξηση των επενδύσεων σε όρους όγκου πρέπει να συνδυαστεί με την επικέντρωση σε συγκεκριμένους κλάδους (τομείς) στους οποίους εμφανίζονται διαχρονικές αδυναμίες. Ειδικότερα, ενόψει του σημαντικού ελλείμματος στο ισοζύγιο αγαθών, πρέπει να δοθεί προτεραιότητα σε επενδύσεις ιδίως στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα της οικονομίας που εστιάζουν στην παραγωγή αγαθών που περιέχουν και το στοιχείο της εξωστρέφειας (αγαθά που θα μπορούν, δηλαδή, να κατακτήσουν μερίδιο στις ξένες αγορές). Έτσι, μέσω της αύξησης της εγχώριας παραγωγής αφενός θα καλυφθεί ένα κομμάτι της εσωτερικής κατανάλωσης -επιφέροντας μείωση εισαγωγών- και αφετέρου θα αυξηθούν οι εξαγωγές, με αποτέλεσμα τη μείωση του ελλείμματος στο ΙΤΣ, που συνιστά την «αχίλλειο πτέρνα» της ελληνικής οικονομίας.

Στο πλαίσιο αυτό, επενδυτικά σχέδια που πληρούν τα παραπάνω χαρακτηριστικά είτε στον πρωτογενή είτε στον δευτερογενή τομέα της οικονομίας (και κυρίως στη βιομηχανία), θα πρέπει να αποτελούν προτεραιότητα των διαθέσιμων δημόσιων και ιδιωτικών χρηματοδοτικών εργαλείων (Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, λοιπά ευρωπαϊκά ταμεία, τραπεζική χρηματοδότηση). Παράλληλα, η υλοποίηση τέτοιων επενδύσεων, που συνήθως εμφανίζουν και περιβαλλοντικό αποτύπωμα, θα μπορούσε να συνοδεύεται από τη χορήγηση κατάλληλων κατά περίπτωση κινήτρων (π.χ. ειδική φορολογική αντιμετώπιση, μείωση της έντασης της γραφειοκρατίας ή συγκέντρωσή της σε μια μόνο δομή, ταχεία επίλυση των διαφορών σε περίπτωση δικαστικής εμπλοκής), ώστε να διευκολυνθεί η ανάληψη του σχετικού επιχειρηματικού κινδύνου.

Η χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας

Η παραγωγικότητα της εργασίας[32] είναι βασικός παράγοντας για την αναπτυξιακή δυναμική μιας οικονομίας. Όταν η παραγωγικότητα αυξάνεται, η οικονομία γίνεται περισσότερο ανταγωνιστική, καθώς αυξάνεται η απόδοση του ανθρώπινου δυναμικού.

Στην Ελλάδα καταγράφηκε σημαντική αποδυνάμωση της παραγωγικότητας της εργασίας κατά τη διάρκεια της οικονομική κρίσης (ιδίως την περίοδο 2009-2019). Από το 2020 και μετά η παραγωγικότητα εμφανίζει βελτιωμένες επιδόσεις, με σταδιακή επιστροφή σε θετικούς ρυθμούς. Την τριετία 2022-2024 σημείωσε αύξηση, υψηλότερη από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, ωστόσο παραμένει ακόμη σε ανεπαρκή επίπεδα, γεγονός που εμποδίζει την πραγματική σύγκλιση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές οικονομίες. [33] Το 2024 η παραγωγικότητα της εργασίας παρουσίασε αύξηση κατά 0,8% σε σχέση με το 2023. Συγκεκριμένα, από τις 96,73 μονάδες ανήλθε στις 97,51 μονάδες.[34]

Πίνακας 8: Παραγωγικότητα εργασίας

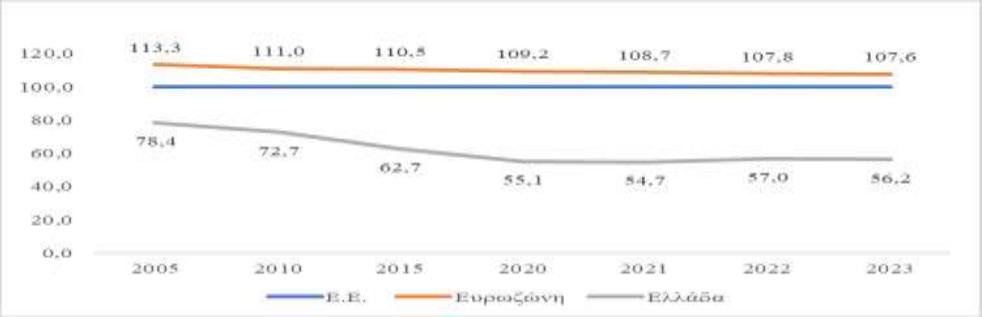
Παραγωγικότητα εργασίας (ανά ώρα εργασίας) (μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής)

	1999-2008	2009	2010-2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ε.Ε.	1,5%	-1,1%	1,0%	1,3%	0,6%	0,5%	-0,6%	0,4%
Ελλάδα	2,7%	-2,3%	-1,7%	3,0%	-3,2%	1,7%	0,5%	0,8%

Πηγή: Eurostat

Η διαχρονική αδυναμία της χώρας μας να βελτιώσει την παραγωγικότητα της εργασίας αποτυπώνεται και στα συγκριτικά στοιχεία της παραγωγικότητας ανά ώρα εργασίας σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ-27 (2020=100)[35], τα οποία καταδεικνύουν σημαντική υστέρηση. Ειδικότερα, η παραγωγικότητα της εργασίας στην Ελλάδα υποχώρησε σημαντικά τα τελευταία 18 έτη, από επίπεδα άνω του 78% του μέσου όρου της ΕΕ το 2005 σε περίπου 56% το 2023. Αντίθετα, η Ευρωζώνη διατήρησε σταθερά υψηλότερες επιδόσεις, περίπου 7 ποσοστιαίες μονάδες πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ-27.

Γράφημα 7: Ποσοστό παραγωγικότητας εργασίας ανά ώρα σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ-27 (2020=100), σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης (PPS)

Πηγή: Eurostat

Η επιδείνωση των δημογραφικών δεικτών και κυρίως η γήρανση του πληθυσμού καθιστά την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας στη χώρα μας ζήτημα υψηλής προτεραιότητας, ώστε να διατηρηθούν (ή/και να ενισχυθούν) σε μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη βάση οι ρυθμοί ανάπτυξης της ελληνικής

[32] Παραγωγικότητα εργασίας είναι ο λόγος του ΑΕΠ σε σχέση με τους απασχολούμενους ή τις ώρες εργασίας. Δείχνει την παραγωγή εισοδήματος του εργατικού δυναμικού μιας χώρας.
[33] Eurostat, *Productivity trends using key national accounts indicators – Labour productivity trends at country level* (Statistics Explained, 27.3.2025).
[34] Πηγή: Eurostat.
[35] Ο δείκτης διαμορφώνεται σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ. Ο μέσος όρος όλων των χωρών είναι το 100. Συνεπώς, αν η τιμή σε μία χώρα είναι πάνω από το 100, αυτό σημαίνει ότι η παραγωγικότητα εργασίας είναι υψηλότερη από τον μέσο όρο των χωρών της ΕΕ.

οικονομίας. Η επιτυχία του εγχειρήματος εκτιμάται ότι θα επιτρέψει την αύξηση των μισθών και άρα τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων κατά τρόπο βιώσιμο, δηλαδή χωρίς να πλήττεται η ανταγωνιστικότητα και η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων.

Η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας μπορεί να επιτευχθεί μέσω στοχευμένων μεταρρυθμίσεων. Οι επενδύσεις σε σύγχρονο κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, υψηλή τεχνολογία και καινοτομία, όπως και η ενίσχυση της ψηφιακής μετάβασης, μπορούν να συμβάλλουν στη βελτίωση της παραγωγικότητας χωρίς αύξηση των ωρών εργασίας των εργαζομένων. Εξίσου σημαντική είναι η βελτίωση των μεθόδων οργάνωσης των επιχειρήσεων, όπως και η υλοποίηση διαρθρωτικών αλλαγών που θεραπεύουν σημαντικές αναντιστοιχίες δεξιοτήτων και διευκολύνουν τη μεταφορά ανθρώπινου δυναμικού από τομείς χαμηλής σε τομείς υψηλότερης παραγωγικότητας. Επίσης, για τη μείωση του χάσματος δεξιοτήτων, απαιτείται η αναβάθμιση του ανθρώπινου κεφαλαίου μέσω βελτίωσης της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, διασύνδεσης των πανεπιστημίων με την αγορά εργασίας, επιστροφής μέρους του ανθρώπινου κεφαλαίου υψηλής εξειδίκευσης αλλά και αύξησης της συμμετοχής στην αγορά εργασίας (ιδίως των γυναικών και των νέων) με κατάλληλα κίνητρα.

ΕΞΟΠΛΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Γενικά

Σύμφωνα με το ισχύον σύστημα λογιστικής ταξινόμησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ)[36], τα στρατιωτικά οπλικά συστήματα καταγράφονται ως ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου (κεφαλαιουχική δαπάνη) εφόσον χρησιμοποιούνται συνεχώς στην παραγωγή υπηρεσιών άμυνας. Τα είδη μιας χρήσης αντιμετωπίζονται ως στρατιωτικά αποθέματα. Οι αμυντικές δαπάνες προσαυξάνουν το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της χώρας το έτος που πραγματοποιούνται, επιβαρύνοντας το δημοσιονομικό ισοζύγιο (έλλειμμα ή πλεόνασμα) σταδιακά και ανάλογα με τη φυσική παραλαβή τους. Εξαιρούνται σε μεγάλο βαθμό από τον υπολογισμό του πρωτογενούς αποτελέσματος και δεν υπολογίζονται πλήρως στο έλλειμμα (λόγω ειδικών κανόνων-ESA 2010). Ο χρόνος καταγραφής της απόκτησης των εν λόγω περιουσιακών στοιχείων είναι ο χρόνος μεταβίβασης της κυριότητάς τους. Σε περίπτωση μακροχρόνιων συμβάσεων που αφορούν σε πολύπλοκα συστήματα, ως χρόνος καταγραφής της μεταβίβασης των περιουσιακών στοιχείων λογίζεται ο χρόνος της πραγματικής παράδοσης των τελευταίων και όχι ο χρόνος της πληρωμής τους σε μετρητά. Οι αμυντικές δαπάνες προϋπολογίζονται και ενσωματώνονται στους ετήσιους στόχους του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) και του Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού-Διαρθρωτικού Σχεδίου (ΜΔΣ).

Η Ελλάδα παραδοσιακά εντάσσεται στις χώρες της ΕΕ με τις υψηλότερες αμυντικές δαπάνες, οι οποίες, σε κάθε περίπτωση, πρέπει να είναι συμβατές με το ΜΠΔΣ-ΜΔΣ, που θέτει τα ανώτατα δημοσιονομικά όρια των φυσικών παραλαβών των εξοπλιστικών προγραμμάτων για μια μεσοπρόθεσμη περίοδο τεσσάρων (4) ετών και, επιπρόσθετα, για την κυλιόμενη περίοδο των επόμενων, κάθε φορά, δέκα (10) ετών.

Δημοσιονομικά μεγέθη εξοπλιστικών προγραμμάτων

Για την περίοδο 2022-2025 καταρτίστηκε από το Υπουργείο Οικονομικών το ΜΠΔΣ 2022-2025, το οποίο ψηφίστηκε στις 2.7.2021. Εν συνεχεία, δημοσιεύθηκε στις 16.2.2024 το ΜΔΣ 2025-2028, το οποίο εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 26.11.2024.

Τα βασικά μεγέθη για τις εν γένει αμυντικές δαπάνες και ειδικά για το σκέλος τους που αφορά στα εξοπλιστικά προγράμματα (Πίνακες 1 και 2) έχουν ως ακολούθως:

- Οι αμυντικές δαπάνες έτους 2024 (αποδοχές προσωπικού, λειτουργικές δαπάνες και εξοπλιστικά προγράμματα), σύμφωνα με τα απολογιστικά στοιχεία του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας (ΥΠΕΘΑ), ανήλθαν σε 5,426 δις ευρώ, που αντιστοιχεί σε ποσοστό 2,29% του ΑΕΠ (236,74 δις ευρώ), αυξημένες κατά 5% έναντι του 2023 (5,154 δις ευρώ).
- Ειδικά οι πληρωμές για εξοπλιστικά προγράμματα (σε ταμειακή βάση) ανήλθαν σε 1,669 δις ευρώ έναντι 1,491 δις ευρώ το 2023 (αύξηση κατά 12%).
- Τα ανώτατα όρια εξοπλιστικών προγραμμάτων που επιβάλλονται από το ΜΠΔΣ (κατά ESA 2010)[37] διαμορφώθηκαν σε 1,196 δις ευρώ έναντι 1,06 δις ευρώ το 2023 (αύξηση κατά 13%).

---

[36] Σχετικές οι παρ. 20.190-20.192 (Στρατιωτικές δαπάνες) του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 549/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2013, για το ευρωπαϊκό σύστημα εθνικών και περιφερειακών λογαριασμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ESA 2010).

[37] Ανώτατα Όρια Εξοπλιστικών Προγραμμάτων κατά ESA 2010: Υπολογίζονται ως η διαφορά των δαπανών για εξοπλιστικά προγράμματα μείον τις εθνικολογιστικές προσαρμογές.

- Οι φυσικές παραλαβές εξοπλιστικών προγραμμάτων κατά ESA 2010 ανήλθαν σε 1,196 δις ευρώ (παραλαβές που πραγματοποιήθηκαν μέσα στο έτος 2024), εξαντλώντας τα ανώτατα όρια του ΜΠΔΣ.

Αναφορικά με τις προβλέψεις της περιόδου 2025-2028[38] προκύπτουν τα εξής:

- Οι αμυντικές δαπάνες (σύνολο δαπανών ΥΠΕΘΑ) προβλέπεται να αυξηθούν, φθάνοντας τα 5,970 δις ευρώ το 2028.
- Οι πληρωμές εξοπλιστικών προγραμμάτων (σε ταμειακή βάση) κατά την περίοδο 2025-2028 διαμορφώνονται σε 2,959 δις ευρώ, 2,006 δις ευρώ, 2,284 δις ευρώ και 1,354 δις ευρώ, αντίστοιχα.
- Οι φυσικές παραλαβές εξοπλιστικών προγραμμάτων (κατά ESA 2010) κατά την περίοδο 2025-2028, σύμφωνα με το ΥΠΕΘΑ, διαμορφώνονται σε 1,587 δις ευρώ, 2,173 δις ευρώ, 2,324 δις ευρώ και 2,027 δις ευρώ, αντίστοιχα.

Πίνακας 1: Δημοσιονομικά μεγέθη περιόδου 2023-2028 βάσει των ΜΠΔΣ 2022-2025 και ΜΔΣ 2025-2028 (ποσά σε δις ευρώ)

Πορεία Εξοπλιστικών Προγραμμάτων	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**
	Απολογιστικά		**Προβλέψεις**			
Τακτικός Π/Υ Υπουργείου Εθνικής Άμυνας (σε ταμειακή βάση) – αναθεωρημένα μεγέθη	**5,154**	**5,426**	**5,440**	**5,817**	**5,702**	**5,970**
Εκ των οποίων Πληρωμές εξοπλιστικών προγραμμάτων (σε ταμειακή βάση) – επικαιροποιημένα μεγέθη	1,491	1,669	2,959	2,006	2,284	1,354
ΠΔΕ – επικαιροποιημένα μεγέθη	0,028	0,028	0,690	0,116	0,093	0,093
ΤΑΜΕΙΑΚΟ ΣΥΝΟΛΟ Π/Υ	**5,182**	**5,454**	**6,130**	**5,933**	**5,795**	**6,063**
Εθνικολογιστικές Προσαρμογές	0,431	0,473	0,914	0,002	-0,281	0,009
ΣΥΝΟΛΟ Π/Υ κατά ESA 2010	**4,751**	**4,981**	**5,216**	**5,931**	**6,076**	**6,054**
Ανώτατα Όρια Εξοπλιστικών Προγραμμάτων κατά ESA (πληρωμές μείον εθνικολογιστικές προσαρμογές)	1,060	1,196	2,045	2,004	2,565	1,345

Πηγή: ΜΠΔΣ (ΑΔΑ: ΨΕ7ΝΗ-50Τ/2024, ν.4813/2021, Α΄ 111), έγγραφα ΥΠΕΘΟ: οικ. 2/92431/3.12.2024 και οικ. 2/62190/ΔΠΓΚ/15.7.2024, ΓΔΟΣΥ του ΥΠΕΘΑ

Πίνακας 2: Δημοσιονομικά μεγέθη περιόδου 2023-2028 βάσει του ΥΠΕΘΑ (ποσά σε δις ευρώ)

Πορεία Εξοπλιστικών Προγραμμάτων	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**
Στοιχεία Υπουργείου Εθνικής Άμυνας	**Απολογιστικά**		**Προβλέψεις**			
Ανώτατα δημοσιονομικά όρια που επιβάλλονται από το ΜΠΔΣ (κατά ESA)	1,060	1,196	1,700	2,300	2,400	2,450
Παραλαβές εξοπλιστικών προγραμμάτων ΥΠΕΘΑ (κατά ESA 2010)	1,060	1,196	1,587	2,173	2,324	2,027

Πηγή: ΓΔΟΣΥ του ΥΠΕΘΑ Φ.800/108430/Σ.15539/26.8.25/ΥΠ.ΕΘ.Α/ΓΔΟΣΥ/ΔΟΙ και Φ.800/115945/Σ.16649/11.9.25/ΥΠΕΘΑ/ΓΔΟΣΥ/ΔΟΙ

Με βάση τα απολογιστικά στοιχεία της περιόδου 2021-2024 (Πίνακας 3), οι αποδοχές προσωπικού αποτελούν τη σημαντικότερη κατηγορία δαπανών του ΥΠΕΘΑ, με τον μέσο όρο να διαμορφώνεται στο 44% των συνολικών δαπανών. Ακολουθούν οι δαπάνες εξοπλιστικών προγραμμάτων (μέσος όρος 39%) και οι λειτουργικές δαπάνες (μέσος όρος 17%).

[38] Στα εκτιμώμενα δημοσιονομικά μεγέθη δεν έχουν ενσωματωθεί οι προβλέψεις αύξησης των αμυντικών δαπανών σύμφωνα με α) το επικαιροποιημένο Σχέδιο Δράσης για την Παραγωγή Άμυνας του ΝΑΤΟ στο 5% του ΑΕΠ και β) την εθνική ρήτρα διαφυγής.

Πίνακας 3: Απολογιστικά δημοσιονομικά στοιχεία συνολικού προϋπολογισμού ΥΠΕΘΑ ετών 2021-2024 (εκτός Π/Υ της ΕΥΠ) (ποσά σε δις ευρώ)

Πληρωμές (Ποσά σε δις Ευρώ)	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**% 2024 επί του συνόλου**	**Μέσος όρος 2021-2024**	**% μέσου όρου επί του συνόλου**
Αποδοχές Προσωπικού	2,434	2,490	2,580	2,716	50%	2,555	44%
Λειτουργικές δαπάνες	0,753	1,116	1,009	1,028	19%	0,977	17%
Εξοπλιστικά Προγράμματα	2,525	3,406	1,565	1,682	31%	2,294	39%
Σύνολο Π/Υ ΥΠΕΘΑ	5,711	7,012	5,154	5,426	100%	5,826	100%
Ποσοστό πληρωμών Εξοπλιστικών Προγραμμάτων εκ του συνόλου του Π/Υ ΥΠΕΘΑ	44%	49%	30%	31%		39%	

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΥΠΕΘΑ που αφορούν την περίοδο 2021-2024, τα στρατιωτικά οπλικά συστήματα προέρχονται κυρίως από την Ευρωζώνη (μέσος όρος 72,3%). Έπονται οι τρίτες χώρες με ποσοστό 21,6% (μέσος όρος), ενώ μόνο το 6,1% (μέσος όρος) καλύπτεται από την εγχώρια παραγωγή.

Πίνακας 4: Φυσικές παραλαβές εξοπλιστικών προγραμμάτων 2021-2024 ανά περιοχή προέλευσης (ποσοστά εκ του συνόλου)

Προέλευση	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**Μέσος όρος**
Ευρωζώνη	51,7%	63,0%	94,9%	79,6%	72,3%
Τρίτες Χώρες	44,7%	23,4%	1,9%	16,6%	21,6%
Ελλάδα	3,6%	13,6%	3,2%	3,8%	6,1%
Σύνολο	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Συμπεράσματα - Προκλήσεις

Η Ελλάδα δαπανά διαχρονικά για τις ανάγκες της άμυνας πάνω από το όριο του 2% του ΑΕΠ που έχει τεθεί από το ΝΑΤΟ αλλά και πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ, με σημαντικό τμήμα των αμυντικών δαπανών να κατευθύνεται στην υλοποίηση εξοπλιστικών προγραμμάτων. Η συστηματική παρακολούθηση της πορείας των σχετικών μεγεθών και της μελλοντικής εξέλιξής τους, ενόψει της προγραμματιζόμενης ουσιώδους αύξησής τους, είναι ζωτικής σημασίας για τη δημοσιονομική σταθερότητα ώστε να αποτραπούν δυσμενείς επιπτώσεις στο δημοσιονομικό αποτέλεσμα και ιδίως στο δημόσιο χρέος. Σημείο προσοχής πρέπει να αποτελούν και οι επιπτώσεις των αμυντικών δαπανών στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, καθώς το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος των παραλαβών οπλικών συστημάτων είναι αλλοδαπής προέλευσης.

Κατά την παρούσα περίοδο, η αυξημένη αστάθεια και οι ραγδαίες γεωπολιτικές εξελίξεις οδήγησαν την ΕΕ στην έκδοση, στις 19.3.2025, της «Λευκής Βίβλου για την ευρωπαϊκή άμυνα-Ετοιμότητα με ορίζοντα το 2030», η οποία αποβλέπει στον νέο εξοπλισμό της Ευρώπης μέσω της ενίσχυσης της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας. Στο πλαίσιο αυτό, κινητοποιήθηκε το σχέδιο ReArm Europe Plan/Readiness 2030 για τη χρηματοδότηση στον τομέα της άμυνας, με ανώτατο όριο το 1,5% του ΑΕΠ σε

σύγκριση με ένα έτος βάσης (το 2024 για την Ελλάδα). Το σχέδιο παρέχει μεγαλύτερη οικονομική ευελιξία στις χώρες της ΕΕ, ευνοϊκές συνθήκες εξυπηρέτησης του χρέους και σύνθεσης επενδυτών, μέσω α) ενεργοποίησης της εθνικής ρήτρας διαφυγής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης (εγκρίθηκε στις 8.7.2025 για την Ελλάδα και ακόμη 14 κράτη μέλη), β) δρομολόγησης του χρηματοδοτικού μέσου δράσης για την ασφάλεια στην Ευρώπη (SAFE), ύψους 150 δις ευρώ, με χρηματοδότηση από τις κεφαλαιαγορές για επενδύσεις σε βασικούς αμυντικούς τομείς και γ) στήριξης του Ομίλου της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και της επιτάχυνσης της Ένωσης Αποταμιεύσεων και Επενδύσεων με στόχο την κινητοποίηση ιδιωτικών κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση έργων άμυνας και ασφάλειας. Σύμφωνα με τον σχεδιασμό, η παρεχόμενη ευελιξία θα μπορούσε να δημιουργήσει δημοσιονομικά περιθώρια ύψους σχεδόν 650 δις ευρώ για μια περίοδο τεσσάρων ετών (2025-2028), δυνάμενη, σε εξαιρετικές συνθήκες, να παραταθεί. Επιπλέον, προκειμένου να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη από το πρόγραμμα στις εγχώριες οικονομίες, προβλέπεται η αύξηση συμμετοχής της αμυντικής βιομηχανίας των κρατών μελών (σε ποσοστό 25%) τόσο με διεθνείς συμπαραγωγές εξοπλιστικών προγραμμάτων, ώστε να ενισχυθεί η αυτάρκεια σε εξοπλισμούς και να τονωθούν οι εξαγωγές, όσο και με ενίσχυση της έρευνας και ανάπτυξης.

Η περαιτέρω ανάπτυξη της εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας επ’ ευκαιρία της επικείμενης αύξησης των αμυντικών δαπανών για τη χώρα μας στο πλαίσιο του NATO και της ΕΕ, η οποία έχει ήδη δρομολογηθεί, αποτελεί σημαντική πρόκληση, καθώς οι πρόσθετες δαπάνες στον τομέα της άμυνας -ανεξαρτήτως της ρήτρας διαφυγής και του τρόπου υπολογισμού τους κατά ESA 2010- μπορεί να επιδράσουν αρνητικά τόσο στο πραγματικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα όσο και στο δημόσιο χρέος. Επιπλέον, η υποχρέωση επίτευξης συγκεκριμένων δημοσιονομικών στόχων (πορεία καθαρών δαπανών, αποκλιμάκωση του χρέους κ.λπ.), μπορεί να ασκήσει πίεση στο ύψος των δαπανών που κατευθύνονται στην υλοποίηση άλλων δημόσιων πολιτικών, ώστε να διασφαλισθεί η συμμόρφωση της χώρας μας με τις υποχρεώσεις της.

Στο περιβάλλον αυτό, εφόσον η αύξηση των αμυντικών δαπανών παγιωθεί, η επιτυχία του εγχειρήματος ανάπτυξης της εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας αναμένεται να είναι αποφασιστικής σημασίας για τη δημοσιονομική και μακροοικονομική σταθερότητα. Σημαντικές και βιώσιμες επενδύσεις στον συγκεκριμένο κλάδο μπορούν να ενισχύσουν την ανάπτυξη, την απασχόληση, τα δημόσια έσοδα και τον εξαγωγικό προσανατολισμό της οικονομίας, αντισταθμίζοντας σταδιακά τις δυσμενείς επιπτώσεις στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών λόγω της προέλευσης των οπλικών συστημάτων κατά το μεγαλύτερο μέρος τους από τρίτες χώρες.

ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

Το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης

Το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης[39], που συνιστά -όπως και το δημοσιονομικό έλλειμμα- έναν από τους πλέον κρίσιμους δείκτες βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών, μειώθηκε το 2024 ως απόλυτο μέγεθος και διαμορφώθηκε σε 364.965 εκατ. ευρώ (από 369.110 εκατ. ευρώ το 2023). Συναφώς, το χρέος μειώθηκε και ως ποσοστό του (Ονομαστικού) Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) και, συγκεκριμένα, διαμορφώθηκε σε ποσοστό 154,2% του ΑΕΠ (από 164,3% το 2023). Ως εκ τούτου, η ριζική αποκλιμάκωση του χρέους συνεχίστηκε, με τη μείωση κατά το έτος αναφοράς (2024) να ανέρχεται στις 10,1 ποσοστιαίες μονάδες.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στον Πίνακα 1, ο οποίος παρουσιάζει το ενοποιημένο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης κατά την τελευταία πενταετία σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) και της Eurostat.

Πίνακας 1: Ενοποιημένο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης

(ποσά σε εκατ. ευρώ)	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης	350.798	364.141	368.005	369.110	364.965
% ΑΕΠ	209,4%	197,3%	177,8%	164,3%	154,2%
ΑΕΠ	167.540	184.575	207.009	224.686	236.736

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Δημοσιονομικά στοιχεία περιόδου 2021-2024 (Οκτώβριος 2025)

Η σύνθεση του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης κατά την τελευταία πενταετία απεικονίζεται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2: Σύνθεση Χρέους Γενικής Κυβέρνησης

(ποσά σε εκατ. ευρώ)	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Ονομαστική αξία υπολοίπου χρέους στο τέλος του έτους	**350.798**	**364.141**	**368.005**	**369.110**	**364.965**
Νόμισμα και καταθέσεις	**6.655**	**6.757**	**7.248**	**7.286**	**7.579**
Χρεόγραφα	**67.187**	**80.998**	**85.246**	**92.041**	**94.846**
Βραχυπρόθεσμα (≤1 έτους)	11.122	10.811	11.089	11.338	7.919
Μακροπρόθεσμα (>1 έτους)	56.065	70.187	74.157	80.703	86.927
Δάνεια	**276.956**	**276.386**	**275.511**	**269.783**	**262.540**
Βραχυπρόθεσμα	2.250	2.049	5.391	2.685	1.789
Μακροπρόθεσμα	274.706	274.337	270.120	267.098	260.751

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Δημοσιονομικά στοιχεία περιόδου 2021-2024 (Οκτώβριος 2025)

Το μεγαλύτερο μέρος του χρέους αποτελείται από δάνεια (περίπου 72%), τα οποία μειώνονται σε 262.540 εκατ. ευρώ (από 269.783 εκατ. ευρώ το 2023), με κυρίαρχη συνιστώσα τα μακροπρόθεσμα δάνεια (260.751 εκατ. ευρώ). Τα χρεόγραφα αυξάνονται στα 94.846 εκατ. ευρώ από 92.041 εκατ. ευρώ, κυρίως λόγω των μακροπρόθεσμων τίτλων (86.927 εκατ. ευρώ έναντι 80.703 εκατ. ευρώ το 2023), ενώ τα βραχυπρόθεσμα χρεόγραφα μειώνονται σε 7.919 εκατ. ευρώ από 11.338 εκατ. ευρώ. Συνολικά, η σύνθεση του χρέους το 2024 εμφανίζει μεγαλύτερη ωριμότητα και περιορισμένη έκθεση σε βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις, με σαφή μετατόπιση από βραχυπρόθεσμα σε μακροπρόθεσμα μέσα χρηματοδότησης.[40]

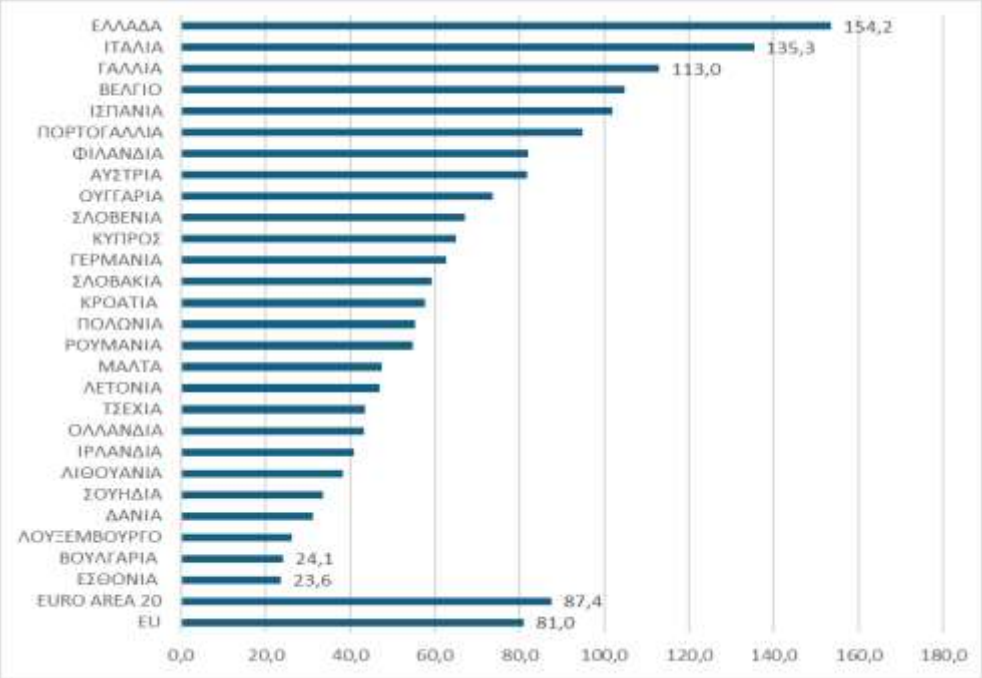
[39] Διαφέρει από το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης κατά το ποσό του ενδοκυβερνητικού χρέους και των λοιπών στοιχείων που προβλέπονται στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών (ESA 2010).

[40] Το ανεξόφλητο υπόλοιπο των δανείων των Μηχανισμών Στήριξης ανέρχεται κατά την 31η.12.2024 σε 218,83 δις ευρώ. Ειδικότερα, από τα διμερή δάνεια από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (GLF) του πρώτου προγράμματος το ανεξόφλητο υπόλοιπο ανέρχεται σε 31,61 δις ευρώ, των οποίων η αποπληρωμή θα

Εντούτοις, παρά τη μεγάλη και συνεχόμενη κατά τα τελευταία έτη μείωση του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ, η Ελλάδα εξακολουθεί να καταλαμβάνει την πρώτη θέση μεταξύ όλων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Ειδικότερα, στο τέλος του 2024 ο δείκτης του δημοσίου χρέους ως προς το ΑΕΠ κυμαινόταν από 23,6% στην Εσθονία έως 154,2% στην Ελλάδα. Μετά τη χώρα μας έπεται η Ιταλία (135,3%) και η Γαλλία (113,0%), ενώ στο τέλος της κατάταξης (καλύτερη επίδοση) βρίσκονται χώρες όπως η Βουλγαρία (24,1%) και η Εσθονία (23,6%). Συνολικά στη Ζώνη του Ευρώ (20 χώρες) ο δείκτης του δημοσίου χρέους ως προς το ΑΕΠ παρέμεινε σταθερός στο 87,4% στα τέλη του 2024, ενώ στην ΕΕ (27 χώρες) παρουσίασε μικρή αύξηση από 80,8% σε 81,0%.

Στο Διάγραμμα 1 απεικονίζεται το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ για 27 χώρες της ΕΕ καθώς και ο μέσος όρος όλων των χωρών της ΕΕ και της Ευρωζώνης.

Διάγραμμα 1: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης χωρών ΕΕ ως % του ΑΕΠ έτους 2024

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία ΕλΣυν

Η διαχρονική εξέλιξη του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης σε απόλυτους αριθμούς και ως ποσοστό του ΑΕΠ απεικονίζεται, αντίστοιχα, στα Διαγράμματα 2 και 3.

Διάγραμμα 2: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (περίοδος 2000-2024)

Διάγραμμα 3: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ (περίοδος 2000-2024)

Πηγή: ΟΔΔΗΧ, «Δημόσιο Χρέος και Δανεισμός», Ετήσια ενημερωτική έκδοση 2024.

ολοκληρωθεί το 2040. Από τα δανειακά κεφάλαια του EFSF το ανεξόφλητο υπόλοιπο ανέρχεται σε 127,43 δις ευρώ, η δε αποπληρωμή τους ξεκίνησε το 2024 και θα ολοκληρωθεί το 2070. Αναφορικά δε με τα δανειακά κεφάλαια του ESM, τα οποία συνήφθησαν στο πλαίσιο του τρίτου προγράμματος, το ανεξόφλητο υπόλοιπο ανέρχεται σε 59,79 δις ευρώ. Σημειώνεται συναφώς ότι τα δάνεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου έχουν εξοφληθεί πλήρως από το οικονομικό έτος 2022.

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζονται οι μεταβολές στον δείκτη του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης κατά τα τέσσερα (4) τελευταία έτη (2021-2024).[41]

Πίνακας 3: Μεταβολές χρέους Γενικής Κυβέρνησης

ΕΤΟΣ	2021	2022	2023	2024
Δείκτης χρέους Γενικής Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	197,3	177,8	164,3	154,2
Αλλαγές στον Δείκτη	-12,1	-19,5	-13,5	-10,1
Εκ των οποίων				
Πρωτογενές Έλλειμα/Πλεόνασμα	4,4	0,0	-2,2	-4,7
Αποτέλεσμα Χιονοστιβάδας	-16,3	-18,5	-9,7	-5,0
Προσαρμογή αποθεμάτων-ροών	-0,2	-1,0	-1,6	-0,4

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Έγγραφα εργασίας υπηρεσιών Επιτροπής-Ιούνιος 2024, 2025), ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία ΕλΣυν

Τη μεγαλύτερη συμβολή στη μείωση του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστού του ΑΕΠ, η οποία κατά την περίοδο αναφοράς ανήλθε σε 10,1 ποσοστιαίες μονάδες, είχε -όπως και το 2023- η διαφορά μεταξύ του έμμεσου επιτοκίου δανεισμού και του ρυθμού μεταβολής του Ονομαστικού ΑΕΠ (φαινόμενο της χιονοστιβάδας)[42], σε ποσοστό 5%. Συνέβαλαν, επίσης, η επίτευξη υψηλότερου πρωτογενούς πλεονάσματος κατά 4,7% και η προσαρμογή αποθεμάτων ροών κατά 0,4%.

Οι ακαθάριστες (μικτές) χρηματοδοτικές ανάγκες[43], που συνιστούν έναν δεύτερο σημαντικό δείκτη βιωσιμότητας του χρέους, ο οποίος έχει υιοθετηθεί από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και γίνεται αποδεκτός και από την ΕΕ, όπως προκύπτει από την ανάλυση των μεσοπρόθεσμων κινδύνων δημοσιονομικής βιωσιμότητας στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παρακολούθηση της βιωσιμότητας του χρέους της Ελλάδος (Debt Sustainability Monitor, Μάρτιος 2025), αλλά και από στοιχεία του ΟΔΔΗΧ[44], προβλέπονταν για το 2024 στο 10,7% του ΑΕΠ, με περαιτέρω μείωση σε επίπεδα κάτω του 10% του ΑΕΠ κατά τα επόμενα έτη, παρουσιάζοντας σημαντική αποκλιμάκωση. Συναφώς, το ΔΝΤ[45] προβλέπει στο βασικό του σενάριο ότι οι ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες της Ελλάδας αναμένεται να διατηρηθούν κατά μέσο όρο περίπου στο 6,3% του ΑΕΠ έως το 2033. Με βάση τα παραπάνω, το ύψος των ακαθάριστων χρηματοδοτικών αναγκών είναι συμβατό σε κάθε περίπτωση με τον σχετικό δείκτη του ΔΝΤ, που ανέρχεται σε ποσοστά 20% και 15% για τις αναπτυγμένες και τις αναπτυσσόμενες χώρες, αντίστοιχα.

Το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης

Το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης[46] μειώθηκε το 2024 τόσο ως απόλυτο μέγεθος (από 406.523 εκατ. ευρώ σε 403.861 εκατ. ευρώ) όσο και ως ποσοστό του ΑΕΠ

[41] Ο πίνακας έχει επικαιροποιηθεί ως προς τα έτη 2022-2024 με βάση τα από 16.10.2025 και 21.10.2025 Δελτία της ΕΛΣΤΑΤ, με τα οποία αναθεωρήθηκαν τα στοιχεία του ΑΕΠ της χώρας για το έτος 2022 και τροποποιήθηκαν τα προσωρινά στοιχεία του ΑΕΠ για τα έτη 2023 και 2024, καθώς και τα προσωρινά στοιχεία του Αποτελέσματος (σύμφωνα με το ESA 2010) και του Χρέους της Γενικής Κυβέρνησης για το έτος 2024.

[42] Το φαινόμενο αυτό περιγράφει πώς ο λόγος του δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ μπορεί να αυξάνεται ακόμη και όταν το πρωτογενές έλλειμμα είναι μηδενικό. Καθώς το χρέος πρέπει να εξυπηρετείται κάθε χρόνο πληρώνοντας ένα επιτόκιο στους δανειστές, ο ρυθμός μεταβολής του υφιστάμενου χρέους όταν δεν υπάρχει νέος δανεισμός είναι το ίδιο το επιτόκιο. Κατά συνέπεια, όταν ο ρυθμός μεταβολής του ονομαστικού ΑΕΠ γίνει μικρότερος από το επιτόκιο, ο λόγος δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ μεγαλώνει, καθώς ο αριθμητής αυξάνεται ταχύτερα από τον παρονομαστή. Αντίθετα, όταν το ονομαστικό ΑΕΠ αυξάνεται ταχύτερα από το επιτόκιο, ο λόγος χρέος/ΑΕΠ μειώνεται (περίπτωση Ελλάδας κατά την περίοδο αναφοράς).

[43] Οι ακαθάριστες (μικτές) χρηματοδοτικές ανάγκες ορίζονται ως το άθροισμα του πρωτογενούς ελλείμματος/πλεονάσματος του ισοζυγίου του προϋπολογισμού και των αποπληρωμών (τόκων και χρεολυσίων) επί του οφειλόμενου χρέους, μέσα σε ένα έτος.

[44] Στρατηγική χρηματοδότησης της Ελληνικής Δημοκρατίας για το 2025, ΟΔΔΗΧ, Δεκέμβριος 2024.

[45] Έκθεση «Greece: 2025 Article IV Consultation-Staff Report», Μάρτιος 2025.

[46] Αφορά στοιχεία ανάλυσης χρέους Κεντρικής Διοίκησης από την ετήσια ενημερωτική έκδοση του ΟΔΔΗΧ. Στο χρέος της Κεντρικής Διοίκησης δεν συμπεριλαμβάνεται ποσό ύψους 12,40 δις ευρώ που αφορά σε

(από 180,93% σε 170,60%). Η μείωση αυτή αποδίδεται κυρίως στη συρρίκνωση του δανειακού χαρτοφυλακίου, το οποίο υποχώρησε κατά 5.501 εκατ. ευρώ (-1,81%), ενώ παράλληλα οι χρεωστικοί τίτλοι αυξήθηκαν κατά 2.839 εκατ. ευρώ (+2,77%). Η διάρθρωση του χαρτοφυλακίου υπέρ των μακροπρόθεσμων τίτλων παρέμεινε και το έτος 2024, διευκολύνοντας τη δυνατότητα της διαχείρισής του.

Η πιστοληπτική αξιολόγηση της χώρας

Σημαντικό επίτευγμα για την ελληνική οικονομία αποτέλεσε η συνεχόμενη θετική αξιολόγηση και αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας από το σύνολο των διεθνών οίκων αξιολόγησης από το 2022 έως σήμερα. Οι αναβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας το τελευταίο χρονικό διάστημα από το σύνολο των οίκων αξιολόγησης υπογραμμίζουν την πρόοδο της Ελλάδας στην οικονομική σταθερότητα και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των διεθνών επενδυτών. Η πιστοληπτική ικανότητα και προοπτική της ελληνικής οικονομίας κατά την 31η.12.2024 και οι μεταβολές στις αξιολογήσεις των διεθνών οίκων κατά τα τρία (3) τελευταία έτη παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.[47]

Πίνακας 4: Πιστοληπτική ικανότητα Ελλάδας

Οίκος Αξιολόγησης	Πιστοληπτική Ικανότητα (Rating) 31.12.2022	Πιστοληπτική Ικανότητα (Rating) 31.12.2023	Πιστοληπτική Ικανότητα (Rating) 31.12.2024	Προοπτική (Outlook) 31.12.2024
Fitch	BB	BBB-	BBB-	Σταθερή
S&P	BB+	BBB-	BBB-	Σταθερή
Moody's	Ba3	Βα1	Ba1	Θετική
DBRS Morningstar	BB(high)	BBB(low)	BBB (low)	Σταθερή
Scope Ratings	BB+	BBB-	BBB	Σταθερή

Πηγή: ΟΔΔΗΧ, Επεξεργασία ΕλΣυν

Σύμφωνα με πρόσφατες εκθέσεις των Οίκων Scope Ratings, DBRS Morningstar, Standard and Poor's, Fitch και Moody's, οι βασικοί παράγοντες που οδήγησαν στην αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας είναι κυρίως: α) η σημαντική μείωση του δημοσίου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ, β) η πολύ καλή δημοσιονομική επίδοση της ελληνικής οικονομίας, γ) ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας που κινείται πάνω από τους αντίστοιχους ρυθμούς ανάπτυξης των περισσότερων οικονομιών της ευρωζώνης και δ) η εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος και η μείωση του αποθέματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Κόστος δανεισμού και τόκοι δημοσίου χρέους

Οι αποδόσεις των ελληνικών κρατικών ομολόγων ακολούθησαν σε γενικές γραμμές την πορεία των αποδόσεων των υπολοίπων χωρών της ζώνης του ευρώ. Κατά τη διάρκεια του 2024 έως και το τέλος του γ΄ τριμήνου σημειώθηκε αποκλιμάκωση, η οποία αντανακλούσε την αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας του Ελληνικού Δημοσίου στην επενδυτική κατηγορία και την αυξημένη ζήτηση για ελληνικούς τίτλους.

αναβαλλόμενους τόκους των δανείων του EFSF των οικονομικών χρήσεων 2012-2023, των οποίων η καταβολή θα ξεκινήσει από το 2032.

[47] Η αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας συνεχίστηκε και στο έτος 2025. Ειδικότερα, τον Μάρτιο του 2025 ο οίκος Moody's αναβάθμισε την αξιολόγηση της Ελλάδας σε Baa3 από Ba1, επαναφέροντάς την στην επενδυτική βαθμίδα μετά από 15 χρόνια. Λίγες ημέρες πριν την έκθεση του οίκου Moody's, στις 7 Μαρτίου 2025, ο οίκος πιστοληπτικής αξιολόγησης DBRS Morningstar αναβάθμισε την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας από BBB (low) σε BBB, με σταθερό outlook. Ο οίκος S&P στις 18 Απριλίου 2025 αναβάθμισε την αξιολόγηση της Ελλάδας στη βαθμίδα BBB από BBB-, με τις προοπτικές σταθερές από θετικές. Τέλος ο οίκος Fitch στις 16 Μαΐου αναβάθμισε τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας σε θετικές από σταθερές επιβεβαιώνοντας την πορεία ανάκαμψης της χώρας.

Έκτοτε, οι αποδόσεις παρουσίασαν άνοδο, μικρότερη όμως σε σχέση με εκείνη άλλων χωρών της ευρωζώνης, γεγονός που αποδίδεται στις θετικές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας και στις περαιτέρω αναβαθμίσεις της πιστοληπτικής αξιολόγησης. Εμφανή βελτίωση εμφάνισε η διαφορά (spread) μεταξύ του δεκαετούς ελληνικού και του αντίστοιχου γερμανικού ομολόγου αναφοράς. Συγκεκριμένα, στο τέλος Δεκεμβρίου 2024 η διαφορά απόδοσης κινήθηκε έντονα καθοδικά, καθώς διαμορφώθηκε στα επίπεδα των 89 μονάδων βάσης έναντι 101 μονάδων βάσης την αντίστοιχη περίοδο του Δεκεμβρίου 2023.[48]

Σύμφωνα με την έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2024[49] αλλά και τα πρόσφατα στοιχεία του ΟΔΔΗΧ[50], εντός του έτους αναφοράς (2024) το Ελληνικό Δημόσιο προχώρησε σε 11 επανεκδόσεις ομολόγων συνολικού ύψους 2,55 δις ευρώ με αποδόσεις από 2,381% έως 3,613%, καθώς και σε δύο νέες εκδόσεις συνολικού ύψους 7 δις ευρώ με απόδοση 3,478% για το 10ετές ομόλογο (ποσό έκδοσης 4 δις ευρώ) και απόδοση 4,241% για το 30ετές (ποσό έκδοσης 3 δις ευρώ). Η μεσοσταθμική διάρκεια του νέου δανεισμού διαμορφώθηκε στα 16,54 έτη, αυξημένη κατά περίπου 5 έτη σε σχέση με το 2023, ενώ το μεσοσταθμικό κόστος του νέου δανεισμού -εκτός των συμφωνιών REPOS- διαμορφώθηκε σε 3,43% έναντι ποσοστού 3,71% για το έτος 2023. Επιπλέον, σύμφωνα με την ίδια Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος, το Ελληνικό Δημόσιο άντλησε 16,3 δις ευρώ μέσω βραχυπρόθεσμων τίτλων (έντοκα γραμμάτια διάρκειας 3, 6 και 12 μηνών), έναντι 24,1 δις ευρώ το 2023, με το μεσοσταθμικό κόστος τους να υποχωρεί στο 3,36% (από 3,49% το 2023). Συνολικά, το ετήσιο μεσοσταθμικό επιτόκιο εξυπηρέτησης του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης σε ταμειακή βάση στο τέλος του 2024 διαμορφώθηκε πριν και μετά τους αναβαλλόμενους τόκους σε 1,73% και 1,33%, αντίστοιχα, ενώ η μέση σταθμική του διάρκεια είναι 18,79 έτη (από 19,3 έτη στο τέλος του 2023).

Σύμφωνα με τα τελευταία δημοσιευμένα δημοσιονομικά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ[51], το σύνολο των (ενοποιημένων) τόκων που κατέβαλε το Ελληνικό Δημόσιο το 2024 ανήλθε σε 8.233 εκατ. ευρώ (3,48% του ΑΕΠ) έναντι 7.620 εκατ. ευρώ (3,39% του ΑΕΠ) το έτος 2023. Ως εκ τούτου, οι τόκοι κατά την περίοδο αναφοράς αυξήθηκαν τόσο ως απόλυτο μέγεθος (κατά 613 εκατ. ευρώ) όσο και ως ποσοστό του ΑΕΠ (0,09%).

Αναλύσεις βιωσιμότητας του χρέους

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όσον αφορά την Ελλάδα, στην έκθεση που δημοσίευσε τον Μάρτιο του 2025 για την παρακολούθηση της βιωσιμότητας του χρέους στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Debt Sustainability Monitor)[52] κατατάσσει, τους μεν βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους κινδύνους ως χαμηλούς, τους δε μεσοπρόθεσμους κινδύνους ως υψηλούς, λόγω του επιπέδου του ελληνικού χρέους. Ειδικότερα:

[48] Πηγή: ΟΔΔΗΧ, Ετήσια Ενημερωτική Έκδοση 2024 «Δημόσιο Χρέος και Δανεισμός».
[49] Έκθεση Διοικητή Τράπεζας Ελλάδος (Μάρτιος 2025).
[50] https://www.pdma.gr/el/
[51] ΕΛΣΤΑΤ, Δημοσιονομικά στοιχεία για την περίοδο 2021-2024 (21.10.2025).
[52] Η Παρακολούθηση Βιωσιμότητας Χρέους (Debt Sustainability Monitor) είναι η ετήσια έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που αξιολογεί τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους των κρατών μελών της ΕΕ, με βάση τα οικονομικά και δημοσιονομικά στοιχεία των τελευταίων ετών αλλά και μελλοντικές προβλέψεις. Το Debt Sustainability Monitor (DSM) περιλαμβάνει: α) Αξιολόγηση κινδύνων βιωσιμότητας χρέους για βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα. β) Ανάλυση με βάση προβλέψεις της Επιτροπής (όπως το φθινοπωρινό οικονομικό δελτίο). γ) Δοκιμές ακραίων σεναρίων (stress tests), για να μελετηθεί η αντίδραση του χρέους σε απρόβλεπτες οικονομικές εξελίξεις.

α) Σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο οι κίνδυνοι θεωρούνται χαμηλοί συνολικά. Ο δείκτης έγκαιρης προειδοποίησης της Επιτροπής (S0)[53] δεν καταδεικνύει σημαντικούς άμεσους δημοσιονομικούς κινδύνους.
β) Αντίθετα, οι μεσοπρόθεσμοι κίνδυνοι για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα είναι υψηλοί. Σύμφωνα με το βασικό σενάριο της ανάλυσης, το δημόσιο χρέος προβλέπεται να μειωθεί, αλλά θα παραμείνει υψηλό, φτάνοντας περίπου στο 119% του ΑΕΠ έως το 2035. Η προβλεπόμενη αυτή μείωση βασίζεται στην υπόθεση ότι η Ελλάδα θα διατηρήσει διαρθρωτικό πρωτογενές πλεόνασμα 1,7% του ΑΕΠ από το 2025 και έπειτα, χωρίς αλλαγές στη δημοσιονομική πολιτική από το 2026 και χωρίς να ληφθούν υπόψη οι επιπτώσεις της γήρανσης του πληθυσμού. Κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το επίπεδο αυτό του διαρθρωτικού πρωτογενούς πλεονάσματος θεωρείται ρεαλιστικό βάσει της προηγούμενης δημοσιονομικής επίδοσης της χώρας.
γ) Τέλος, σε μακροπρόθεσμο επίπεδο οι κίνδυνοι βιωσιμότητας θεωρούνται χαμηλοί. Αυτό βασίζεται στους δείκτες S1[54] και S2[55], που αποτιμούν τη δημοσιονομική προσπάθεια που απαιτείται για να σταθεροποιηθεί ή να μειωθεί σημαντικά το χρέος. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην ανάλυσή της λαμβάνει υπόψη και επιπλέον παράγοντες κινδύνου όπως τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια -τα οποία, αν και μειωμένα, παραμένουν τα υψηλότερα στην ΕΕ- και τις εκκρεμείς νομικές υποθέσεις κατά του Δημοσίου με πιθανές δημοσιονομικές επιπτώσεις. Από την άλλη πλευρά, θετικά λειτουργούν σύμφωνα με την Επιτροπή η ευνοϊκή δομή του ελληνικού χρέους, καθώς το μεγαλύτερο μέρος του κατέχεται από θεσμικούς δανειστές με χαμηλό επιτόκιο, η πολύ μακρά του διάρκεια σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ και το γεγονός ότι είναι πλήρως εκφρασμένο σε ευρώ, με επακόλουθο την εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου.

Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ)

Το Εκτελεστικό Συμβούλιο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) ολοκλήρωσε τη διαβούλευση βάσει του Άρθρου IV με την Ελλάδα στις 31 Μαρτίου 2025. Η Έκθεση[56] αναγνωρίζει τη σημαντική πρόοδο της ελληνικής οικονομίας, η οποία συνεχίζει να ανακάμπτει δυναμικά, με ισχυρή αύξηση του ΑΕΠ κατά περίπου 20% σωρευτικά από το 2021. Ειδική έμφαση δίδεται στη σημαντική αποκλιμάκωση του δημοσίου χρέους, το οποίο μειώθηκε κατά περισσότερο από 55 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ από το 2020, υποβοηθούμενο από υψηλή ανάπτυξη, πληθωρισμό και συνετή δημοσιονομική πολιτική. Παρά τη μείωση, το δημόσιο χρέος παραμένει υψηλό, και η βιωσιμότητά του εξαρτάται καθοριστικά από την προσήλωση σε δημοσιονομική πειθαρχία, την επιτάχυνση των μεταρρυθμίσεων και την ενίσχυση της δυνητικής ανάπτυξης. Εξωτερικοί και δομικοί κίνδυνοι παραμένουν, όπως η επίμονη παρουσία μη εξυπηρετούμενου ιδιωτικού χρέους, η γήρανση του πληθυσμού και οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Σε αυτό το πλαίσιο, η διατήρηση της εμπιστοσύνης των αγορών και η αξιοποίηση των επενδυτικών ευκαιριών κρίνονται απαραίτητες για τη διατηρήσιμη

[53] Ο δείκτης έγκαιρης προειδοποίησης (S0) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι ένας σύνθετος δείκτης προβλέψεων που αποτιμά την πιθανότητα εκδήλωσης δημοσιονομικών πιέσεων (fiscal stress) κυρίως σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα. Βασίζεται σε συνδυασμό μακροοικονομικών, δημοσιονομικών και χρηματοπιστωτικών μεταβλητών και χρησιμοποιείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του Debt Sustainability Monitor για την αξιολόγηση των δημοσιονομικών κινδύνων.
[54] Ο δείκτης S1 δείχνει ότι για να μειωθεί το χρέος στο 60% του ΑΕΠ έως το 2070, απαιτείται προσαρμογή μόνο κατά 0,9% του ΑΕΠ. Η ανάγκη αυτή προκύπτει από την τρέχουσα απόσταση του χρέους από τον στόχο του 60%, και από την αύξηση των δαπανών για υγεία, η οποία όμως εξισορροπείται εν μέρει από τη θετική αρχική δημοσιονομική θέση της χώρας.
[55] Ο δείκτης S2 δείχνει ότι η Ελλάδα δεν χρειάζεται να βελτιώσει περαιτέρω το διαρθρωτικό πρωτογενές της αποτέλεσμα για να σταθεροποιήσει το χρέος μακροπρόθεσμα. Αυτό οφείλεται στην ευνοϊκή αρχική δημοσιονομική της θέση και στην προβλεπόμενη μείωση των δαπανών λόγω γήρανσης του πληθυσμού- κυρίως στις συντάξεις.
[56] Έκθεση για την Ελλάδα στα πλαίσια της διαβούλευσης του άρθρου IV του καταστατικού του ΔΝΤ- Απρίλιος 2025.

αποκλιμάκωση του χρέους και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας της ελληνικής οικονομίας.

Σύμφωνα με το βασικό σενάριο ανάλυσης του ΔΝΤ, το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώνεται αισθητά τα επόμενα έτη και εκτιμάται στο 114,6% το 2033. Η μείωση είναι σωρευτικά πάνω από 50 ποσοστιαίες μονάδες σε μία δεκαετία. Αυτό κυρίως αποδίδεται σε πρωτογενή πλεονάσματα, υψηλό πληθωρισμό αρχικά (που μειώνει την πραγματική αξία του χρέους) και χαμηλά επιτόκια σε σχέση με τον πληθωρισμό. Επίσης οφείλεται σε ισχυρούς αν και επιβραδυνόμενους ρυθμούς ανάπτυξης, καθώς και στο αποτελεσματικό επιτόκιο εξυπηρέτησης του χρέους το οποίο από 1,6% το 2023, αυξάνεται στο 2,7% το 2033. Το κόστος εξυπηρέτησης του χρέους αυξάνεται ελαφρώς, καθώς η Ελλάδα καταφεύγει περισσότερο στη χρηματοδότηση μέσω αγορών (λόγω και ανάκτησης της επενδυτικής βαθμίδας). Συμπερασματικά, το ΔΝΤ θεωρεί το χρέος βιώσιμο μεσοπρόθεσμα, αλλά με αυξημένη έκθεση σε κινδύνους μακροπρόθεσμα.

Τράπεζα της Ελλάδος

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος[57], το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης αναμένεται να διαμορφωθεί σε 144,4% του ΑΕΠ το 2025. Στο βασικό σενάριο ανάλυσης της βιωσιμότητας του χρέους, που υποθέτει προσήλωση στην επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων και αποτελεσματική αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πόρων, ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ τίθεται σε σταθερή καθοδική τροχιά. Οι κίνδυνοι για τη βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους εκτιμάται ότι παραμένουν οριοθετημένοι μεσοπρόθεσμα, υπό την προϋπόθεση της προσήλωσης στην επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων και της αποτελεσματικής αξιοποίησης των ευρωπαϊκών πόρων. Αυτό οφείλεται εν πολλοίς στους ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής των υποχρεώσεων προς τον επίσημο τομέα, οι οποίες αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα του συνολικού χρέους, σε συνδυασμό με την έγκαιρη σύναψη συμβάσεων ανταλλαγής επιτοκίων (swaps), οι οποίες έχουν "κλειδώσει" τα ιστορικώς χαμηλά επιτόκια των προηγούμενων ετών. Η Τράπεζα της Ελλάδος τονίζει πάντως ότι τα υφιστάμενα ευνοϊκά χαρακτηριστικά του συσσωρευμένου χρέους δεν είναι μόνιμα. Παρέχουν μόνο ένα σημαντικό παράθυρο ευκαιρίας προκειμένου το δημόσιο χρέος να παραμείνει βιώσιμο κατά την επερχόμενη σταδιακή λήξη και αντικατάσταση των ευνοϊκών δανείων που χορηγήθηκαν στο πλαίσιο των μνημονίων με νέο δανεισμό σε όρους αγοράς. Προϋποθέσεις προκειμένου να αξιοποιηθεί αυτό το παράθυρο ευκαιρίας είναι η διαφύλαξη της δημοσιονομικής αξιοπιστίας και η αποτελεσματική αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πόρων.

Συμπεράσματα - Προκλήσεις

Το δημόσιο χρέος, από τη φύση του, υπόκειται σε κινδύνους που ιδίως σε περιπτώσεις πολλαπλών και σωρευτικών επιδράσεων ενδέχεται να επηρεάσουν αρνητικά τη βιωσιμότητά του. Τέτοιοι κίνδυνοι δύναται να πηγάζουν από το εξωτερικό περιβάλλον (π.χ. διεθνής αύξηση των επιτοκίων, παγκόσμια ύφεση, κρίση στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, διατάραξη των κανόνων του παγκόσμιου εμπορίου, αποφάσεις για αύξηση των αμυντικών δαπανών που επηρεάζουν τα κράτη ως μέλη διεθνών οργανισμών) ή/και από το εσωτερικό περιβάλλον (π.χ. χαμηλή ανταγωνιστικότητα, δημογραφική γήρανση, μείωση της παραγωγικότητας, στρέβλωση του ανταγωνισμού, διατάραξη της μακροοικονομικής σταθερότητας, επιδείνωση της «υγείας» του τραπεζικού τομέα, κακή δημοσιονομική διαχείριση, έλλειψη πολιτικής σταθερότητας, κοινωνικές εντάσεις). Η ενδελεχής παρακολούθηση αλλά και η αποτελεσματική αντιμετώπιση τέτοιων κινδύνων συνιστά ουσιώδη προϋπόθεση για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του δημοσίου χρέους.

[57] Έκθεση Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το 2024 (Απρίλιος 2025).

Η διαχείριση του ελληνικού δημοσίου χρέους κατά το έτος αναφοράς (2024) υπήρξε αποτελεσματική, καθώς η χώρα πέτυχε να καλύψει τις χρηματοδοτικές της ανάγκες με ευνοϊκούς όρους, επωφελούμενη και από την ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας, η οποία επέτρεψε την ηπιότερη αύξηση του κόστους του νέου δανεισμού σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Σημαντική θετική παράμετρο για το ελληνικό δημόσιο χρέος αποτελεί το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος του αποτελείται από τα δάνεια του επίσημου τομέα (EFSF, ESM, δάνεια GLF), τα οποία διέπονται από ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής (χαμηλά επιτόκια, μεγάλη διάρκεια αποπληρωμής, αναβολή καταβολής τόκων, περίοδος χάριτος για την απόσβεση μέρους των δανείων κ.λπ.), ενώ και ο ΟΔΔΗΧ με την εκδοτική στρατηγική του προχώρησε σε έγκαιρη σύναψη συμβάσεων ανταλλαγής επιτοκίων (swaps), που έχουν αντισταθμίσει πλήρως τον επιτοκιακό κίνδυνο «κλειδώνοντας» τα σχετικά χαμηλά επιτόκια των προηγούμενων ετών.

Ωστόσο, τα προαναφερθέντα ευνοϊκά χαρακτηριστικά του δημοσίου χρέους δεν είναι μόνιμα. Καθώς σταδιακά αποπληρώνονται τα δάνεια των Μηχανισμών Στήριξης, ο ΟΔΔΗΧ προσφεύγει σε νέο δανεισμό ο οποίος ήδη διενεργείται με όρους αγοράς, αυξάνοντας την έκθεση της χώρας στον επιτοκιακό κίνδυνο. Επιπλέον, η εμφάνιση στο μέλλον απρόβλεπτων υπό τα τωρινά δεδομένα εσωτερικών ή εξωτερικών κινδύνων μπορεί να επηρεάσει δυσμενώς το κόστος δανεισμού, με αντίκτυπο στη βιωσιμότητα του χρέους, επαναφέροντας στην τρέχουσα επικαιρότητα το ύψος του σε σχέση με το ΑΕΠ, καθώς το ελληνικό δημόσιο χρέος παραμένει το υψηλότερο -με διαφορά- σε ολόκληρη την ΕΕ.

Σε περιβάλλον αυξημένης αβεβαιότητας σε παγκόσμιο επίπεδο, η ελληνική οικονομία καλείται να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά ισχυρές προκλήσεις που συνίστανται, ιδίως, στη διαφύλαξη της δημοσιονομικής αξιοπιστίας μέσω της επίτευξης ρεαλιστικών πρωτογενών πλεονασμάτων, ώστε να διατηρηθεί η καθοδική πτώση του δείκτη του δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ, στην αποτελεσματική αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πόρων και στη συνέχιση και ενίσχυση της δυναμικής των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, με έμφαση στη διόρθωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών.

ΤΗΡΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Το θεσμικό πλαίσιο του «Ευρωπαϊκού Εξαμήνου»

Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο συνιστά τον ετήσιο κύκλο συντονισμού της οικονομικής, δημοσιονομικής και κοινωνικής πολιτικής εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), μέσω του οποίου καλύπτονται διαφορετικοί τομείς και συγκεκριμένα οι δημοσιονομικές πολιτικές των κρατών μελών, προκειμένου να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών, η πρόληψη των υπερβολικών μακροοικονομικών ανισορροπιών, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις με έμφαση στην προώθηση της ανάπτυξης και της απασχόλησης, οι κοινωνικές και εργασιακές πολιτικές, σύμφωνα με τις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που καθορίζονται στα Εθνικά Σχέδια Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, καθώς και η επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ατζέντας 2030 του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ).

Οι διατάξεις του δικαίου της ΕΕ στις οποίες στηρίζεται το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο προβλέπονται στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο θεσπίστηκε το 1997[58], τροποποιήθηκε και αναθεωρήθηκε το 2005[59] και το 2011 με τη δέσμη έξι μέτρων («εξάπτυχο»)[60], αυστηροποιήθηκε με την από 2.3.2012 Συνθήκη για τη Σταθερότητα, τον Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση (γνωστή και ως «Δημοσιονομικό Σύμφωνο», με ισχύ από 1.1.2013) και ενισχύθηκε περαιτέρω με τη δέσμη δύο μέτρων («δίπτυχο») το 2013.[61] Περαιτέρω, αναμορφώθηκε εκ νέου μέσω της δέσμης τριών νομοθετικών πράξεων[62], καθιστώντας την πορεία των καθαρών δαπανών[63] ως τον βασικό δείκτη για την αξιολόγηση της συμμόρφωσης με τους δημοσιονομικούς κανόνες.

Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης περιλαμβάνει δύο σκέλη, ένα προληπτικό και ένα διορθωτικό. Το προληπτικό σκέλος περιλαμβάνει τα βασικά μέσα για την επιτήρηση των δημοσιονομικών πολιτικών των κρατών μελών και αποσκοπεί στη διασφάλιση υγιών δημοσιονομικών πολιτικών μεσοπρόθεσμα. Το διορθωτικό σκέλος αφορά στη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος, η οποία μπορεί να κινηθεί από την Επιτροπή σε βάρος κράτους μέλους όταν διαπιστώνεται υπέρβαση των τιμών αναφοράς για το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος, καθώς και υπέρβαση των καθορισμένων ορίων του λογαριασμού ελέγχου αποκλίσεων από την πορεία των καθαρών δαπανών.

Επισημαίνεται ότι το 2011, ενόψει των διδαγμάτων που αντλήθηκαν από την πρώτη δεκαετία λειτουργίας της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ),

---

[58] Σχετικό το Ψήφισμα της 17ης Ιουνίου 1997 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Άμστερνταμ) και οι Κανονισμοί (ΕΚ) 1466/1997 και 1467/1997.
[59] Με τους Κανονισμούς (ΕΚ) 1055/2005 και 1056/2005.
[60] Με τους Κανονισμούς (ΕΕ) 1173 έως 1177/2011 και την Οδηγία 2011/85/ΕΕ.
[61] Σχετικοί οι Κανονισμοί (ΕΕ) 472/2013 και 473/2013.
[62] Πρόκειται για τον Κανονισμό (ΕΕ) 2024/1263 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2024 «σχετικά με τον αποτελεσματικό συντονισμό των οικονομικών πολιτικών και την πολυμερή δημοσιονομική εποπτεία και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1466/97 του Συμβουλίου», τον Κανονισμό (ΕΕ) 2024/1264 του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2024 «για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1467/97 για την επιτάχυνση και τη διασαφήνιση της εφαρμογής της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος» και την Οδηγία (ΕΕ) 2024/1265 του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2024 «για την τροποποίηση της οδηγίας 2011/85/ΕΕ σχετικά με τις απαιτήσεις για τα δημοσιονομικά πλαίσια των κρατών μελών». Η τελευταία ενσωματώθηκε στην εθνική έννομη τάξη με τον ν. 5217/2025 (Α΄ 120).
[63] Οι καθαρές δαπάνες, όπως ορίζονται στο άρθρο 2 παράγραφος 2 του Κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263, είναι οι κρατικές δαπάνες μετά την αφαίρεση των δαπανών για τόκους, των μέτρων διακριτικής ευχέρειας στο σκέλος των εσόδων, των δαπανών για προγράμματα της Ένωσης που καλύπτονται στο σύνολό τους από ενωσιακά κονδύλια, των εθνικών δαπανών για τη συγχρηματοδότηση προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από την Ένωση, των κυκλικών στοιχείων των δαπανών για επιδόματα ανεργίας και των έκτακτων και άλλων προσωρινών μέτρων.

θεσπίστηκε στο πλαίσιο της νομοθετικής δέσμης έξι μέτρων («εξάπτυχο») και η «Διαδικασία Μακροοικονομικών Ανισορροπιών»[64], που αποτελεί κεντρική διαδικασία στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, προκειμένου να εντοπίζονται και να διορθώνονται πιθανές ανισορροπίες σε μια σειρά από δείκτες (κατάσταση χρέους ιδιωτικού τομέα, σταθερότητα χρηματοπιστωτικού συστήματος, ροή πιστώσεων του ιδιωτικού τομέα, εξελίξεις στον τομέα της στέγασης, κατάσταση ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, ύψος καθαρών επενδύσεων, ανταγωνιστικότητα κ.λπ.).

Σημειώνεται ότι το καθεστώς ενισχυμένης εποπτείας, στο οποίο είχε ενταχθεί η Ελλάδα, έληξε στις 20 Αυγούστου 2022 και πλέον η χώρα βρίσκεται σε διαδικασία μεταπρογραμματικής εποπτείας, σύμφωνα με το άρθρο 14 του Κανονισμού (ΕΕ) 472/2013, όπου προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη παραμένουν υπό εποπτεία μετά το πρόγραμμα εφόσον δεν έχει εξοφληθεί τουλάχιστον το 75% της χρηματοδοτικής συνδρομής.

Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου κάθε κράτος μέλος πρέπει να υποβάλει στο Συμβούλιο και την Επιτροπή Εθνικό Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό-Διαρθρωτικό Σχέδιο, στο οποίο περιλαμβάνονται οι δημοσιονομικές, μεταρρυθμιστικές και επενδυτικές δεσμεύσεις του που καλύπτουν χρονικό ορίζοντα προγραμματισμού τεσσάρων ή πέντε ετών, τα οποία εγκρίνονται από το Συμβούλιο ύστερα από πρόταση της Επιτροπής. Επιπλέον, έως τις 30 Απριλίου κάθε έτους, τα κράτη μέλη υποβάλλουν ετήσιες εκθέσεις προόδου, οι οποίες εξετάζονται από την Επιτροπή, η οποία συντάσσει έκθεση ανά χώρα και το Συμβούλιο, βάσει συστάσεων της Επιτροπής, απευθύνει συστάσεις στα κράτη μέλη. Επίσης, τα κράτη μέλη υποβάλλουν στην Επιτροπή έως τις 15 Οκτωβρίου κάθε έτους το σχέδιο του δημοσιονομικού τους προγράμματος για το επόμενο έτος, επί του οποίου η Επιτροπή εκδίδει γνώμη.

Σχέδιο Δημοσιονομικού Προγράμματος 2024

Στις 15 Οκτωβρίου 2023 η Ελλάδα κατέθεσε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το Σχέδιο Δημοσιονομικού Προγράμματος για το έτος 2024[65], σύμφωνα με το άρθρο 6 του Κανονισμού (ΕΕ) 473/2013. Οι μακροοικονομικές προβλέψεις επί των οποίων βασίστηκε το ανωτέρω Σχέδιο εγκρίθηκαν από το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο[66] σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 4 του ανωτέρω Κανονισμού.

Επί του ανωτέρω Σχεδίου Δημοσιονομικού Προγράμματος η Επιτροπή δημοσίευσε γνώμη στις 21.11.2023 (C(2023) 9507 final)[67], σύμφωνα με το άρθρο 7 του Κανονισμού (ΕΕ) 473/2013, στην οποία -μεταξύ άλλων- αναφέρεται ότι το επικαιροποιημένο Σχέδιο Δημοσιονομικού Προγράμματος της Ελλάδας συνάδει με τη σύσταση του Συμβουλίου της 14ης Ιουλίου 2023 και ότι η Ελλάδα έχει σημειώσει κάποια πρόοδο όσον αφορά τα διαρθρωτικά στοιχεία των δημοσιονομικών συστάσεων, που περιέχονται στην εν λόγω σύσταση, ενώ κάλεσε τις ελληνικές αρχές να σημειώσουν περαιτέρω πρόοδο.

Πρόγραμμα Σταθερότητας 2024

Στις 30 Απριλίου 2024 η Ελλάδα υπέβαλε στο Συμβούλιο και την Επιτροπή το Πρόγραμμα Σταθερότητας 2024[68] σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1466/1997, το οποίο αντιστοιχεί στο εθνικό μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό πρόγραμμα του άρθρου 4 παράγραφος 1 του Κανονισμού (ΕΕ) 473/2013, η μορφή του οποίου είναι συνοπτική

[64] Σχετικοί οι Κανονισμοί (ΕΕ) 1174 και 1176/2011.
[65] Draft_Budgetary_Plan_2024_Greece και Draft_Budgetary_plans_2024_EC
[66] https://www.hfisc.gr/sites/default/files/gnomi_eds_2023-oktovrios-ns3.pdf
[67] C(2023)_9507_final
[68] Stability Programme 2024_Greece (minfin.gov.gr)

λόγω των εν εξελίξει τότε διαδικασιών διαμόρφωσης του νέου πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ. Συνοδεύεται δε από την προβλεπόμενη από τις διατάξεις του άρθρου 4 παράγραφος 4 του Κανονισμού (ΕΕ) 473/2013 γνώμη του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 27 του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/241, το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2024 αποτυπώνει την εξαμηνιαία έκθεση της Ελλάδας σχετικά με την πρόοδο υλοποίησης του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Στο Πρόγραμμα Σταθερότητας 2024, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνονται οι μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις για τα έτη 2024 και 2025, καθώς και το δημοσιονομικό αποτέλεσμα έτους 2023.

Επ' αυτού το Συμβούλιο, κατόπιν πρότασης της Επιτροπής, απηύθυνε στην Ελλάδα σύσταση στις 21 Οκτωβρίου 2024 [Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ (C/2024/6815)][69], με την οποία, μεταξύ άλλων, συνέστησε στην Ελλάδα να υποβάλει εγκαίρως το μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό-διαρθρωτικό σχέδιο και να περιορίσει, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του μεταρρυθμισμένου Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, την αύξηση των καθαρών δαπανών το 2025 σε ρυθμό που να συνάδει, μεταξύ άλλων, με τη θέση του χρέους της γενικής κυβέρνησης σε αξιόπιστα καθοδική πορεία σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα και με τη διατήρηση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης κάτω από την τιμή αναφοράς του 3% του ΑΕΠ. Στον τομέα της φορολογίας συνέστησε τη βελτίωση του φιλικού προς τις επενδύσεις χαρακτήρα του φορολογικού συστήματος, καθώς και την αύξηση της λειτουργικής αυτονομίας της φορολογικής αρχής. Επιπλέον, το Συμβούλιο συνέστησε στην Ελλάδα να διασφαλίσει την αποδοτικότητα της δημόσιας διοίκησης και να διασφαλίσει ότι τα εξωτερικά ισοζύγια θα εξακολουθήσουν να βρίσκονται σε τροχιά σταθερής βελτίωσης, προωθώντας την ισόρροπη ανάπτυξη και στηρίζοντας παραγωγικές εγχώριες επενδύσεις. Περαιτέρω, να εξακολουθήσει να μειώνει το σύνολο των μη εξυπηρετούμενων δανείων που διακρατούνται από τράπεζες και διαχειριστές πιστώσεων. Επιπρόσθετα, συνέστησε την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας διαχείρισης των κονδυλίων της Ένωσης, τη διατήρηση της δυναμικής υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων, καθώς και την υλοποίηση του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, συμπεριλαμβανομένου του κεφαλαίου REPowerEU, διασφαλίζοντας την ολοκλήρωση των μεταρρυθμίσεων και των επενδύσεων έως τον Αύγουστο του 2026. Στις συστάσεις περιλαμβάνονται, επίσης, η τόνωση της ανταγωνιστικότητας, η ενίσχυση της διαχείρισης των κρατικών περιουσιακών στοιχείων, η ολοκλήρωση του κανονιστικού πλαισίου για την περιβαλλοντική αδειοδότηση, η μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα και η ενίσχυση της διαχείρισης των φυσικών καταστροφών, με τη θέσπιση αποτελεσματικού συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης και πρόληψης των κινδύνων.

Εθνικό Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό-Διαρθρωτικό Σχέδιο 2025-2028

Στις 7 Οκτωβρίου 2024 η Ελλάδα υπέβαλε το Εθνικό Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό-Διαρθρωτικό Σχέδιο[70] (ΜΔΔΣ) για τα έτη 2025-2028, στο Συμβούλιο και την Επιτροπή, σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Κανονισμό (ΕΕ) 2024/1263, στο πλαίσιο του αναθεωρημένου ευρωπαϊκού πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης.[71] Οι μακροοικονομικές προβλέψεις που περιλαμβάνονται στο ανωτέρω Σχέδιο και οι παραδοχές στις οποίες βασίζεται η πολυετής πορεία των καθαρών δαπανών εγκρίθηκαν

[69] C/2024/6815_σύσταση_Συμβουλίου

[70] Medium_Term_Fiscal_Structural_Plan_2025_2028

[71] Στα εθνικά μεσοπρόθεσμα δημοσιονομικά-διαρθρωτικά σχέδια, που υποβάλλουν τα κράτη μέλη στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνονται οι δημοσιονομικές, μεταρρυθμιστικές και επενδυτικές δεσμεύσεις τους, καθώς και η πορεία των καθαρών δαπανών, η οποία πρέπει να συνάδει με τις απαιτήσεις του Κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263, συμπεριλαμβανομένων των απαιτήσεων για θέση ή διατήρηση του δημόσιου χρέους σε αξιόπιστα καθοδική πορεία έως το πέρας της περιόδου προσαρμογής ή διατήρησή του σε συνετά επίπεδα κάτω του 60% του ΑΕΠ, καθώς και για μείωση ή/και διατήρηση του δημοσιονομικού ελλείμματος κάτω του 3% του ΑΕΠ σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα.

προηγουμένως από το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο, η γνώμη του οποίου επισυνάπτεται στο παράρτημα ΙΙΙ του εν λόγω Σχεδίου.

Η Επιτροπή κατόπιν αξιολόγησης του σχεδίου [COM(2024) 714 final/ 26-11-2024][72] σύμφωνα με το άρθρο 16 του Κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263**,** κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το σχέδιο της Ελλάδας πληροί τις απαιτήσεις του εν λόγω Κανονισμού.

Περαιτέρω, το Συμβούλιο, με βάση την πρόταση της Επιτροπής, εξέδωσε στις 21 Ιανουαρίου 2025 σύσταση (C/2025/661)[73] για την έγκριση του Εθνικού Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού-Διαρθρωτικού Σχεδίου της Ελλάδας, με την οποία συνέστησε τους ακόλουθους μέγιστους ρυθμούς αύξησης των καθαρών δαπανών της: 3,7% το έτος 2025, 3,6% το 2026, 3,1% το 2027 και 3% το 2028, που αντιστοιχούν στους μέγιστους σωρευτικούς ρυθμούς ανάπτυξης με βάση το 2023 ως έτος αναφοράς, ήτοι 6,5% το 2025, 10,3% το 2026, 13,7% το 2027 και 17,1% το 2028.

Έκθεση Προόδου 2025

Στις 30 Απριλίου 2025 η Ελλάδα υπέβαλε την Ετήσια Έκθεση Προόδου έτους 2025[74], σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Κανονισμό (ΕΕ) 2024/1263, αναφορικά με τους στόχους που έχουν τεθεί στο Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό-Διαρθρωτικό Σχέδιο (ΜΔΣ) 2025-2028 (στην οποία συμπεριλαμβάνεται το δημοσιονομικό αποτέλεσμα έτους 2024), στο πλαίσιο της αναθεωρημένης ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης. Η Ετήσια Έκθεση Προόδου αντικατοπτρίζει επίσης την εξαμηνιαία έκθεση σχετικά με την πρόοδο υλοποίησης του οικείου Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, σύμφωνα με το άρθρο 27 του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/241.

Η ανωτέρω Έκθεση Προόδου συνοδεύεται[75] από την αξιολόγηση του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου σχετικά με τη συμμόρφωση των στοιχείων δημοσιονομικού αποτελέσματος που αναφέρονται στην εν λόγω ετήσια έκθεση, όπως ορίζεται στον κανονισμό (ΕΕ) 2024/1263 (άρθρο 23). Επιπλέον, συμπεριλαμβάνεται και η αξιολόγησή του σχετικά με την ενεργοποίηση της εθνικής ρήτρας διαφυγής, σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) 473/2013 (άρθρο 5, παρ. 2γ) και τον Κανονισμό (ΕΕ) 2024/1263 (άρθρο 26).

Έκθεση 2025 της Επιτροπής

Στις 4 Ιουνίου 2025 δημοσιεύτηκε από την Επιτροπή η Έκθεση χώρας 2025 [SWD(2025) 208 final][76] για την Ελλάδα, στην οποία, μεταξύ άλλων, συμπεριλαμβάνεται α) αξιολόγηση της προόδου της Ελλάδας όσον αφορά την εφαρμογή των σχετικών ειδικών για τη χώρα συστάσεων, οι οποίες εκδόθηκαν από το Συμβούλιο για τα έτη 2019 έως 2024, β) αξιολόγηση των μακροοικονομικών ευπαθειών, κατόπιν διενέργειας εμπεριστατωμένης επισκόπησης βάσει του άρθρου 5 του Κανονισμού (ΕΕ) 1176/2011 στο πλαίσιο της διαδικασίας μακροοικονομικών ανισορροπιών, γ) απολογισμός της υλοποίησης του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, δ) αξιολόγηση της προόδου υλοποίησης του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και ε) αξιολόγηση της προόδου επίτευξης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών. Ειδικότερα:

[72] COM (2024)_714_final
[73] C/2025/661_σύσταση_Συμβουλίου
[74] Greece | Annual_Progress_Report_2025 και https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/preventive-arm/annual-progress-reports_en#greece
[75] Περιλαμβάνεται στο Παράρτημα ΙΙΙ της Ετήσιας Έκθεσης Προόδου 2025
[76] SWD_(2025)_208 final

- Η Επιτροπή αξιολόγησε τις ειδικές ανά χώρα συστάσεις (ΣΑΧ), της περιόδου 2019-2024[77], που απευθύνονται από το Συμβούλιο στην Ελλάδα, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, οι οποίες αφορούν σε ευρύ φάσμα τομέων πολιτικής, όπως τη φορολογική πολιτική και τη φορολογική διοίκηση, τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, το επιχειρηματικό περιβάλλον, τις δεξιότητες και την εκπαίδευση, την υγειονομική περίθαλψη, την κοινωνική προστασία, τη δημόσια διοίκηση, συμπεριλαμβανομένης της ικανότητας διαχείρισης των κονδυλίων της ΕΕ, την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, τις μεταφορές και την ενέργεια. Η αξιολόγηση αφορά τα μέτρα πολιτικής που έχει λάβει η χώρα, καθώς και τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε είναι ότι το 9% των ΣΑΧ της περιόδου 2019-2024 έχει υλοποιηθεί «πλήρως», στο 18% έχει καταγραφεί «ουσιαστική πρόοδος», στο 51% έχει σημειωθεί «κάποια πρόοδος», στο 19% «περιορισμένη πρόοδος» και στο 3% «καμία πρόοδος».

Ειδικά όσον αφορά την υλοποίηση των συστάσεων του Συμβουλίου της 21.10.2024 (C/2024/6815), από τη σχετική ανάλυση της Επιτροπής προκύπτουν τα εξής:

- **Πλήρης υλοποίηση** έχει σημειωθεί αναφορικά με τη σύσταση για την έγκαιρη υποβολή του Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού-Διαρθρωτικού Σχεδίου και τον περιορισμό της αύξησης των καθαρών δαπανών σύμφωνα με τις απαιτήσεις του αναθεωρημένου Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

- **Ουσιαστική πρόοδος** έχει σημειωθεί στη μείωση του αποθέματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων που κατέχουν οι τράπεζες και οι διαχειριστές πιστώσεων.

- **Περιορισμένη πρόοδος** έχει σημειωθεί στη θέση σε λειτουργία του πλαισίου πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, στην τόνωση της ανταγωνιστικότητας μέσω της αντιμετώπισης των χαμηλών επιδόσεων στις βασικές δεξιότητες, καθώς και στη μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα με την επιτάχυνση της απανθρακοποίησης του τομέα των μεταφορών.

- **Μερική πρόοδος** έχει σημειωθεί στη βελτίωση του φιλικού προς τις επενδύσεις φορολογικού συστήματος, στην αύξηση της λειτουργικής αυτονομίας της φορολογικής αρχής, στη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης και της δυνατότητάς της να προσελκύει τις κατάλληλες δεξιότητες, τηρώντας το ενιαίο μισθολόγιο, όπως επίσης και στη διασφάλιση της σταθερής βελτίωσης των εξωτερικών ισοζυγίων, με την προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης και την στήριξη των παραγωγικών εγχώριων επενδύσεων. Μερική πρόοδος έχει σημειωθεί, επίσης, στην ενίσχυση της διαχείρισης των κρατικών περιουσιακών στοιχείων, στην ολοκλήρωση του κανονιστικού πλαισίου για την περιβαλλοντική αδειοδότηση και στην ενίσχυση της διαχείρισης των φυσικών καταστροφών με τη θέσπιση αποτελεσματικού συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης και πρόληψης κινδύνων.

- **Καμία πρόοδος** δεν έχει καταγραφεί στις μεταρρυθμίσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας αναφορικά με τη βελτίωση του φιλικού προς τις επενδύσεις χαρακτήρα του φορολογικού συστήματος με τη θέσπιση συστήματος προαποφάσεων σε θέματα φορολογίας.

---

[77] Ειδικές ανά χώρα συστάσεις 2024: σύσταση του Συμβουλίου της 21ης Οκτωβρίου 2024 σχετικά με την οικονομική και δημοσιονομική πολιτική, την πολιτική απασχόλησης και τη διαρθρωτική πολιτική της Ελλάδας.
Ειδικές ανά χώρα συστάσεις 2023: EUR-Lex - 32023H0901(08) - EN - EUR-Lex (europa.eu)
Ειδικές ανά χώρα συστάσεις 2022: EUR-Lex - 32022H0901(08) - EN - EUR-Lex (europa.eu)
Ειδικές ανά χώρα συστάσεις 2021: EUR-Lex - 32021H0729(08) - EN - EUR-Lex (europa.eu)
Ειδικές ανά χώρα συστάσεις 2020: EUR-Lex - 32020H0826(08) - EN - EUR-Lex (europa.eu)
Ειδικές ανά χώρα συστάσεις 2019: EUR-Lex - 32019H0905(08) - EN - EUR-Lex (europa.eu)

- Η Επιτροπή διενήργησε Εμπεριστατωμένη Επισκόπηση[78] στο πλαίσιο της Διαδικασίας Μακροοικονομικών Ανισορροπιών, τα πορίσματα της οποίας δημοσιεύτηκαν στις 13 Μαΐου 2025. Η Επιτροπή στην Έκθεσή της κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει μακροοικονομικές ανισορροπίες, οι οποίες σχετίζονται με το υψηλό δημόσιο και εξωτερικό χρέος, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια και την ανεργία. Αναγνωρίζει ωστόσο τις προσπάθειες που έχουν καταβληθεί για την επίλυση αυτών των ευπαθειών, με την επισήμανση ότι η συνέχιση των μεταρρυθμίσεων είναι καίριας σημασίας.

- Όσον αφορά την πρόοδο υλοποίησης του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας αναφέρεται ότι βρίσκεται σε εξέλιξη και έχει υλοποιηθεί το 35% των οροσήμων και των στόχων, ενώ έχει εκταμιευθεί το 59% των κονδυλίων. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι απαιτούνται αυξημένες προσπάθειες για την πλήρη υλοποίησή του έως τις 31 Αυγούστου 2026, καθώς μεταξύ άλλων προκύπτουν σημαντικά εμπόδια, τα οποία συνδέονται με τον ανεπαρκή συντονισμό μεταξύ των δημόσιων φορέων, ιδίως όσον αφορά επενδύσεις που αφορούν άνω του ενός τομείς και υπουργεία, με τις χρονοβόρες δικαστικές διαδικασίες για την εκδίκαση νομικών αξιώσεων κατά διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων, καθώς και με τους αργούς ρυθμούς αδειοδότησης και μεταβίβασης δικαιωμάτων ιδιοκτησίας.

- Από την επισκόπηση της προόδου υλοποίησης του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, μέσω των δεικτών του Πίνακα Κοινωνικών Αποτελεσμάτων, η έκθεση της Επιτροπής αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι οι κοινωνικές συνθήκες στην Ελλάδα παρουσιάζουν βελτίωση, αν και η τάση αυτή επιβραδύνθηκε πρόσφατα, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές προκλήσεις που σχετίζονται με τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, κυρίως στα νοικοκυριά με παιδιά και στις ευάλωτες ομάδες. Στους βασικούς παράγοντες που συντελούν στις εισοδηματικές ανισότητες περιλαμβάνονται οι περιορισμένες οικονομικές ευκαιρίες στην περιφέρεια, καθώς και η χαμηλή επάρκεια του συστήματος κοινωνικών παροχών για τη μείωση της φτώχειας και την ομοιόμορφη κατανομή των οφελών της οικονομικής ανάπτυξης.

- Από την αξιολόγηση της προόδου επίτευξης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) των Ηνωμένων Εθνών ως προς τις παραμέτρους της ανταγωνιστικότητας, της βιωσιμότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της μακροοικονομικής σταθερότητας προέκυψε, συνοπτικά, ότι η Ελλάδα παρουσιάζει βελτίωση όσον αφορά τους δείκτες ΣΒΑ που αφορούν την ανταγωνιστικότητα και ορισμένους ΣΒΑ που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα, αλλά υπολείπεται του μέσου όρου της ΕΕ και θα πρέπει να τον προσεγγίσει. Επίσης, παρουσιάζει καλές επιδόσεις όσον αφορά ορισμένους δείκτες κοινωνικής δικαιοσύνης και μακροοικονομικής σταθερότητας, αν και θα πρέπει να καλύψει τη διαφορά με τον μέσο όρο της ΕΕ σε αρκετούς από αυτούς. Περιορισμένη πρόοδος σημειώθηκε στους δείκτες που αφορούν τη φτώχεια (ΣΒΑ 1), την υγειονομική περίθαλψη (ΣΒΑ 3), τους ΣΒΑ που σχετίζονται με την παραγωγικότητα (ΣΒΑ 4, 8, 9) και τη συνεργασία για τους στόχους (ΣΒΑ 17). Ωστόσο, απομακρύνεται από την επίτευξη του ΣΒΑ που σχετίζεται με την ειρήνη, τη δικαιοσύνη και τους ισχυρούς θεσμούς (ΣΒΑ 16), στον οποίο η Ελλάδα εξακολουθεί να καταγράφει χειρότερες επιδόσεις σε σχέση με τους εταίρους της στην ΕΕ.

Εκθέσεις Μεταπρογραμματικής Εποπτείας

Στο πλαίσιο της μεταπρογραμματικής εποπτείας του άρθρου 14 του Κανονισμού (ΕΕ) 472/2013 δημοσιεύτηκαν από την Επιτροπή στις 19 Ιουνίου 2024 η 4η Έκθεση Μεταπρογραμματικής Εποπτείας[79] και στις 25 Νοεμβρίου 2024 η 5η Έκθεση

[78] 2025 In-Depth Review Greece
[79] Post-Programme Surveillance Report – Greece, Spring 2024

Μεταπρογραμματικής Εποπτείας[80], το συμπέρασμα των οποίων είναι ότι η Ελλάδα διατηρεί την ικανότητα να εξυπηρετήσει το χρέος της.

Συμπεράσματα - Προκλήσεις

Το 2024 η Ελλάδα βελτίωσε περαιτέρω τους οικονομικούς δείκτες της και σημείωσε πρόοδο στην υλοποίηση των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει ως μέλος της ΕΕ. Ωστόσο καλείται να αντιμετωπίσει σημαντικές προκλήσεις που σχετίζονται με το υψηλό ακόμα δημόσιο χρέος, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, την ανεργία, την αποτελεσματική και έγκαιρη υλοποίηση του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ενόψει της λήξης του τον Αύγουστο του 2026, την εφαρμογή κοινωνικών πολιτικών για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, την επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης και εν γένει την υλοποίηση των συστάσεων του Συμβουλίου στους τομείς που η πρόοδος δεν είναι ικανοποιητική. Περαιτέρω, στο πλαίσιο των νέων δημοσιονομικών κανόνων της ΕΕ, συνιστά πρόκληση η τήρηση της πορείας των καθαρών δαπανών, εν μέσω γεωπολιτικής αβεβαιότητας, η οποία ενδέχεται να επηρεάσει τους ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας.

[80] Post-Programme Surveillance Report – Greece, Autumn 2024

ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΙΣΗ

Γενικά

Παρά τις επιμέρους παραλλαγές τους, τα συστήματα συνταξιοδότησης που ισχύουν διεθνώς βασίζονται, συνήθως, σε ένα σύστημα τριών πυλώνων.[81] Ο πρώτος πυλώνας περιλαμβάνει τη δημόσια (κοινωνική) ασφάλιση και έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα. Οι συντάξεις παρέχονται μέσω ενός διανεμητικού συστήματος (Pay As You Go, εφεξής PAYG) το οποίο στηρίζεται στη λεγόμενη «αλληλεγγύη των γενεών», καθώς οι εισφορές των εργαζομένων χρηματοδοτούν τις συντάξεις των συνταξιούχων κατά την τρέχουσα περίοδο. Ο δεύτερος πυλώνας περιλαμβάνει ιδιωτικά συλλογικά επαγγελματικά σχήματα, με κυρίαρχη συνιστώσα τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΤΕΑ). Η συμμετοχή στα σχήματα του δεύτερου πυλώνα μπορεί να τυποποιηθεί από τον νομοθέτη ως υποχρεωτική ή προαιρετική και το ακολουθούμενο σύστημα είναι το κεφαλαιοποιητικό. Συγκεκριμένα, οι εισφορές που καταβάλλονται κατά τη διάρκεια του εργασιακού βίου από τον εργαζόμενο (ή/και τον εργοδότη του) συγκεντρώνονται σε έναν ατομικό λογαριασμό και επενδύονται. Το προϊόν αυτού του αποταμιευτικού λογαριασμού (κεφάλαιο και απόδοση των επενδύσεων) χρηματοδοτεί τις παροχές που λαμβάνει ο αποταμιευτής-εργαζόμενος κατά τη συνταξιοδότησή του. Ο τρίτος πυλώνας περιλαμβάνει τους ιδιωτικούς ατομικούς αποταμιευτικούς συνταξιοδοτικούς λογαριασμούς και είναι εθελοντικού και κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα. Κατά κανόνα, η συμμετοχή στα σχήματα του δεύτερου και του τρίτου πυλώνα συνοδεύεται από φορολογικά κίνητρα υπέρ των αποταμιευτών.

Κάθε πυλώνας ασφάλισης εμφανίζει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Λόγω της παραμέτρου αυτής, εκείνο που προτείνεται ως βέλτιστη πρακτική διεθνώς είναι η πολυεπίπεδη προστασία (αλληλοσυμπληρωματικότητα) ώστε η συνολική σύνταξη του συνταξιούχου να αποτελεί το άθροισμα των απολαβών του από διάφορες πηγές, με διαφορετικά η καθεμία χαρακτηριστικά και με τη συνδρομή τόσο δημόσιων όσο και ιδιωτικών φορέων.

Το ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα

Με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, τυπικά τουλάχιστον το ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα βασίζεται στο σύστημα και των τριών πυλώνων ασφάλισης. Στον πρώτο πυλώνα εντάσσεται η δημόσια υποχρεωτική ασφάλιση, η οποία περιλαμβάνει την κύρια και επικουρική σύνταξη (ή/και το μέρισμα) που αποδίδονται μέσω του Ηλεκτρονικού Εθνικού Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (e-ΕΦΚΑ) με εφαρμογή του διανεμητικού συστήματος (PAUG). Στον πυλώνα αυτό εντάσσεται ένεκα του υποχρεωτικού της χαρακτήρα και η «νέα» επικουρική σύνταξη του Ταμείου Επικουρικής Κεφαλαιοποιητικής Ασφάλισης (ΤΕΚΑ), που όμως, σε αντίθεση με την «παλαιά» επικουρική σύνταξη η οποία είναι διανεμητικού χαρακτήρα, στηρίζεται στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα.

Στον δεύτερο πυλώνα εντάσσονται ιδίως τα ΤΕΑ, αλλά και τα Ομαδικά Ασφαλιστήρια Συνταξιοδοτικά Συμβόλαια που διατίθενται μέσω ιδιωτικών ασφαλιστικών εταιρειών. Τα συλλογικά αυτά σχήματα εφαρμόζουν κεφαλαιοποιητικό σύστημα και -κατά κανόνα- είναι προαιρετικού χαρακτήρα. Επιπλέον, προς ενίσχυση της συμμετοχής, προβλέπονται φορολογικά κίνητρα υπέρ των αποταμιευτών-ασφαλισμένων ως προς τη φορολογική μεταχείριση των εισφορών και των παροχών.

---

[81] Το πρότυπο των «τριών πυλώνων» πρωτοπαρουσιάσθηκε αναλυτικά από την Παγκόσμια Τράπεζα στην ετήσια έκθεσή της το 1994. Βλ. ενδεικτικά, αντί άλλων, M. Queisser, Pension Reform and International Organizations: From conflict to Convergence, International Social Security Review, 2/2000, σελ. 31-45.

Στον τρίτο πυλώνα εντάσσεται η ιδιωτική ασφάλιση, ήτοι τα ατομικά ασφαλιστήρια συμβόλαια ζωής συνδεδεμένα με επενδύσεις και τα ατομικά συνταξιοδοτικά προγράμματα. Έχουν προαιρετικό χαρακτήρα και με βάση τα ισχύοντα δεν συνοδεύονται από φορολογικά κίνητρα υπέρ των αποταμιευτών.

Σε επίπεδο μεγεθών, το συνταξιοδοτικό σύστημα στη χώρα μας στηρίζεται σχεδόν καθ' ολοκληρίαν στις παροχές του πρώτου πυλώνα, καθώς οι λοιποί δύο πυλώνες -συγκριτικά με τα διεθνώς ισχύοντα- έχουν πολύ χαμηλή διείσδυση στον πληθυσμό σε επίπεδο πλήθους ασφαλισμένων, ενώ και το συνολικό ενεργητικό τους (κεφάλαια υπό διαχείριση) είναι ιδιαίτερα χαμηλό τόσο ως απόλυτο μέγεθος όσο και ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Η Δημόσια Ασφάλιση (1ος πυλώνας ασφάλισης)

Η ισχυρή -σχεδόν καθολική- εξάρτηση του συνταξιοδοτικού συστήματος από τις παροχές του πρώτου πυλώνα θέτει με εμφατικό τρόπο το ζήτημα διασφάλισης της βιωσιμότητάς του (όχι μόνο σε βραχυπρόθεσμη αλλά και σε μεσομακροπρόθεσμη βάση), αλλά και της επάρκειας των χορηγούμενων παροχών. Λόγω του εφαρμοζόμενου συστήματος (διανεμητικό), στην πράξη τα έσοδα του συστήματος προέρχονται από τρεις πηγές (τριμερής χρηματοδότηση), ήτοι τις εισφορές των εργαζομένων και των εργοδοτών και την κρατική χρηματοδότηση. Συνεπεία τούτου, η αντοχή του συστήματος επηρεάζεται ουσιωδώς από τα δημογραφικά δεδομένα και τη δυναμική τους, το μέγεθος του εργατικού δυναμικού, την παραγωγικότητα, το ύψος των απολαβών των απασχολουμένων (όσο υψηλότερες είναι αυτές τόσο μεγαλύτερα είναι και τα έσοδα από ασφαλιστικές εισφορές), το ύψος της ανεργίας, τον οικονομικό κύκλο (ανάπτυξη ή ύφεση της ελληνικής οικονομίας) και τις υφιστάμενες δημοσιονομικές δυνατότητες της χώρας από τις οποίες εξαρτάται το ύψος της ετήσιας κρατικής χρηματοδότησης.

Σύνοψη δημογραφικών δεδομένων

Σε συνέχεια τάσεων που έχουν ξεκινήσει από προηγούμενες δεκαετίες, η Ελλάδα αντιμετωπίζει και κατά τον παρόντα χρόνο ισχυρή δημογραφική πρόκληση, οι σημαντικότερες παράμετροι της οποίας είναι οι εξής:

α) Το αρνητικό φυσικό ισοζύγιο (γεννήσεις/θάνατοι)

Σύμφωνα με τα δημοσιευμένα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ[82], συνεχίστηκε και το 2024 η αρνητική φυσική μεταβολή, καθώς οι γεννήσεις υπολείπονται των θανάτων κατά 58.449. Με βάση τα επίσημα στοιχεία, η επιδείνωση του φυσικού ισοζυγίου[83] είναι σταθερή κατά την τελευταία δεκαετία. Ειδικά για την τελευταία πενταετία (2020-2024) τα σχετικά δεδομένα απεικονίζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

	Γεννήσεις	Θάνατοι	Φυσική Μεταβολή
2020	84.764	131.025	-46.261
2021	85.346	143.904	-58.558
2022	76.095	140.792	-64.697
2023	71.455	128.101	-56.646
2024	68.467	126.916	-58.449

β) Μείωση του πληθυσμού

Ο πληθυσμός της Ελλάδας από το 2011 μέχρι και το 2024 μειώθηκε κατά 415 χιλ. άτομα

[82] ΕΛΣΤΑΤ: Στοιχεία φυσικής κίνησης του πληθυσμού 2024, Οκτώβριος 2025, σελ. 1 και 2.
[83] Φυσική μεταβολή (Φυσικό Ισοζύγιο): Η διαφορά των θανάτων από τις γεννήσεις χωρίς τον συνυπολογισμό της καθαρής μετανάστευσης (εισερχόμενοι-εξερχόμενοι μετανάστες).

και το 2070, σύμφωνα με τις προβλέψεις της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής[84], θα ανέρχεται σε 7,77 εκατ., δηλαδή θα είναι μειωμένος κατά 3,04 εκατ. σε σχέση με το 2011.

Τα δεδομένα για τον πληθυσμό και τη μελλοντική εξέλιξή του απεικονίζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Έτος	2011	2021	2023	2024	2040	2050	2060	2070	Μεταβολή 2011-2070
Πληθυσμός (σε εκατ.)	10,81	10,48	10,41	10,40	9,47	8,93	8,31	7,77	-3,04

γ) Χαμηλός δείκτης ολικής γονιμότητας

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της Eurostat, ο δείκτης ολικής γονιμότητας[85] στην Ελλάδα, από 2,23 που ήταν το 1980, έπεσε στο 1,26 το 2023, κάτω από το 1,38 που είναι ο μέσος όρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Μάλιστα, ο δείκτης είναι ιδιαίτερα χαμηλός (πολύ κάτω από το επιθυμητό 2,1) συνεχώς από την δεκαετία του 1990 και εντεύθεν.

Τα δεδομένα αυτά απεικονίζονται στον κατωτέρω Πίνακα.

Έτος	Δείκτης Ολικής Γονιμότητας[86]
1990	1,39
2000	1,25
2010	1,45
2020	1,39
2021	1,43
2022	1,32
2023	1,26

δ) Αύξηση του δείκτη γήρανσης

Ο δείκτης γήρανσης[87] το 2024 αυξήθηκε κατά 6,7 μονάδες σε σχέση με το 2023, καθώς ανήλθε σε 178,5 από 171,8[88] το 2023. Αυτό σημαίνει ότι σε 100 άτομα ηλικίας 0-14 ετών αντιστοιχούν σήμερα 178,5 άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών.

ε) Αύξηση του Προσδόκιμου ζωής

Το προσδόκιμο ζωής[89] κατά τη γέννηση για τους άνδρες και τις γυναίκες για τη διετία 2023-2024 και οι σχετικές εκτιμήσεις για τη μετέπειτα διαμόρφωσή του μέχρι και το 2070 απεικονίζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

---

[84] Εθνική Αναλογιστική Αρχή, Αναλογιστική Μελέτη Συνταξιοδοτικού Συστήματος, Απρίλιος 2024, σελ. 21. ΕΛΣΤΑΤ, Ελλάς με αριθμούς, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2024 σελ.17.

[85] «Δείκτης Ολικής Γονιμότητας» είναι ο μέσος αριθμός παιδιών που μία γυναίκα θα είχε εν τέλει φέρει στη ζωή εάν σε όλη τη διάρκεια της αναπαραγωγικής της ηλικίας είχε διαβιώσει τις συνθήκες γονιμότητας του έτους αναφοράς. Ο δείκτης ολικής γονιμότητας χρησιμοποιείται για να προσδιοριστεί το επίπεδο αντικατάστασης των γενεών που στις ανεπτυγμένες χώρες θεωρείται ότι είναι 2,1.

[86] Eurostat Fertility Statistics, February 2025.

[87] Πληθυσμός ηλικίας 65 ετών και άνω προς τον πληθυσμό ηλικίας 0-14 ετών.

[88] ΕΛΣΤΑΤ, Στοιχεία Εκτιμώμενου Πληθυσμού (1.1.2024) και Μεταναστευτικών Ροών της Χώρας (2023), 31 Δεκεμβρίου 2024, σελ. 1.

[89] Eurostat, Mortality and life expectancy, statistics September 2025, Εθνική Αναλογιστική Αρχή, Αναλογιστική Μελέτη Συνταξιοδοτικού Συστήματος, Απρίλιος 2024, σελ. 21.

Έτος	Προσδόκιμο ζωής (Άνδρες)	Προσδόκιμο ζωής (Γυναίκες)
2023	79,2	84,4
2024	79,4	84,6
2040	82,2	86,8
2050	83,7	88,1
2070	86,5	90,4

Εφόσον επαληθευθούν οι σχετικές προβλέψεις, το προσδόκιμο ζωής για άνδρες και γυναίκες κατά την περίοδο 2024-2070 θα αυξηθεί σωρευτικά κατά 7,1 και 5,8 έτη, αντίστοιχα. Η εξέλιξη αυτή, εφόσον δεν συνοδευθεί από αύξηση των ηλικιακών ορίων συνταξιοδότησης, θα οδηγήσει σε επιμήκυνση του συνταξιοδοτικού βίου με ανάλογη επιβάρυνση είτε της συνταξιοδοτικής δαπάνης είτε του ύψους των παροχών (ή κάποιου συνδυασμού αυτών).

στ) Αύξηση του δείκτη εξάρτησης ηλικιωμένων

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat[90], ο δείκτης εξάρτησης ηλικιωμένων, που απεικονίζει τον λόγο των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω προς τα άτομα ηλικίας από 20 έως 64 ετών (οικονομικά ενεργός πληθυσμός), επιδεινώθηκε οριακά το 2024 σε σχέση με το προηγούμενο έτος, καθώς ανήλθε στο 40% (έναντι 39%). Η άνοδος του δείκτη σημαίνει ότι αυξάνεται το ποσοστό των ηλικιωμένων έναντι του εργαζόμενου πληθυσμού. Ο ίδιος δείκτης στην ΕΕ (μέσος όρος) είναι στο 37%.

ζ) Καθαρή μετανάστευση (μεταναστευτικό ισοζύγιο)

Η καθαρή μετανάστευση[91] στην Ελλάδα κατά την 1η.1.2024 ανήλθε σε 42.658 άτομα (118.816 εισερχόμενοι μείον 76.158 εξερχόμενοι μετανάστες). Σε σχέση με το 2022 η μεταβολή είναι θετική κατά 26.303 άτομα. Σημειώνεται ότι στα στοιχεία εισερχόμενης μετανάστευσης περιλαμβάνονται και άτομα που βρίσκονταν στη χώρα μας την 1η.1.2024 σε αναζήτηση διεθνούς ή προσωρινής προστασίας.[92]

Το 2024, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat[93], 369.300 Έλληνες πολίτες ηλικίας 20-64 ετών διέμεναν εκτός Ελλάδας σε χώρες της ΕΕ και της ΕΖΕΣ.[94] Πρόκειται για αύξηση 3,5% σε σχέση με το 2023. Ο αριθμός των Ελλήνων πολιτών με ανώτατη εκπαίδευση που έχουν μεταναστεύσει και διαμένουν σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ΕΖΕΣ αυξήθηκε κατά 71% την περίοδο 2014-2024. Συνολικά, το 2024 υπολογίζεται ότι περίπου 117.000 Έλληνες πτυχιούχοι διαμένουν στις παραπάνω χώρες, σημειώνοντας αύξηση κατά 9.600 άτομα σε σύγκριση με το 2023.

Τα κρίσιμα δεδομένα της δημόσιας ασφάλισης

α) Σχέση εργατικού δυναμικού και απασχολουμένων με το πλήθος των συνταξιούχων (δείκτης εξάρτησης)

Ο δείκτης εξάρτησης[95] του ασφαλιστικού συστήματος, που προκύπτει από τη σχέση αριθμού συνταξιούχων προς αριθμό απασχολουμένων[96], βρίσκεται πλησίον του 0,6 για

[90] Eurostat, Old -age dependency growing across EU regions, 1 October 2025.
[91] Η καθαρή μετανάστευση αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ εισερχομένων και εξερχομένων μεταναστών.
[92] ΕΛΣΤΑΤ, Στοιχεία Υπολογιζόμενου Πληθυσμού (1.1.2024) και Μεταναστευτικών Ροών της Χώρας (2023), Δεκέμβριος 2024.
[93] Greece in figures, data for brain drain, 2025.
[94] Περιλαμβάνει τις χώρες Ελβετία, Νορβηγία, Ισλανδία και Λιχτενστάιν.
[95] ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Δεκέμβριος 2024 (δημοσίευση Μάρτιος 2025).
[96] Απασχολούμενοι: τα άτομα ηλικίας 15 έως 89 ετών τα οποία ενέπιπταν κατά τη διάρκεια της εβδομάδας αναφοράς σε μία από τις ακόλουθες κατηγορίες: α) άτομα τα οποία κατά τη διάρκεια της εβδομάδας αναφοράς εργάστηκαν για τουλάχιστον 1 ώρα έναντι αμοιβής ή κέρδους, συμπεριλαμβανομένων των

όλη την περίοδο 2021-2024, παρουσιάζοντας οριακή μόνο βελτίωση κατά την τελευταία τριετία έναντι του 2021, οφειλόμενη στην ταχύτερη αύξηση των απασχολουμένων (συνολικά κατά 217.000) έναντι των συνταξιούχων (συνολικά κατά 40.000). Τα σχετικά δεδομένα απεικονίζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

	2021	**2022**	**2023**	**2024**
Εργατικό Δυναμικό (αριθμός απασχολούμενων και ανέργων) (Ι)	4.660.236	4.738.740	4.694.380	4.727.827
Αριθμός Απασχολούμενων (ΙΙ)	4.061.481	4.162.228	4.264.292	4.278.704
Αριθμός Συνταξιούχων (ΙΙΙ)	2.462.229	2.473.564	2.483.573	2.502.297
Δείκτης εξάρτησης ασφαλιστικού συστήματος (SDR) (ΙΙΙ/ΙΙ)	0,6062	0,5941	0,5823	0,5848

β) Η μέση πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης

Σύμφωνα με το ΥΠΕΚΑ, η μέση πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης[97] λόγω γήρατος, με έναρξη συνταξιοδότησης τα έτη 2022-2024, ανέρχεται στα 64 περίπου έτη, όπως φαίνεται στον κατωτέρω Πίνακα.

Έτος	Μέση ηλικία συνταξιοδότησης λόγω γήρατος
2022	64,19
2023	64,07
2024	64,26

γ) Μέση συνταξιοδοτική παροχή (κύρια, επικουρική, μέρισμα)

Η μέση συνταξιοδοτική παροχή[98] και η εξέλιξή της κατά την τετραετία 2021-2024 αποτυπώνεται στον ακόλουθο Πίνακα.

Έτος	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Κύρια	736,87	746,93	787,86	828,99
Επικουρική	194,53	194,14	195,32	196,62
Μέρισμα	101,38	103,77	109,00	112,48
ΣΥΝΟΛΟ	**1.032,78**	**1.044,84**	**1.092,18**	**1.138,09**

συμβοηθούντων μελών οικογενειακής επιχείρησης, β) άτομα με θέση εργασίας ή επαγγελματική δραστηριότητα τα οποία δεν εργάζονταν προσωρινά κατά τη διάρκεια της εβδομάδας αναφοράς αλλά είχαν σύνδεση με την εργασία τους, ΕΛΣΤΑΤ: Έρευνα εργατικού δυναμικού, Δ΄ Τρίμηνο 2023, Επεξηγηματικές σημειώσεις.

[97] Σχετικά τα 12739/14.5.2025 και 29498/13.11.2025 έγγραφα της Διεύθυνσης Παροχών Κύριας Σύνταξης του ΥΠΕΚΑ.

[98] Τα στοιχεία αντλήθηκαν από τις μηνιαίες εκθέσεις ΕΣΕΠΣ-ΗΛΙΟΣ που δημοσίευσε η ΗΔΙΚΑ τα έτη 2021, 2022, 2023 και 2024.

Η αύξηση στο ποσό της μέσης κύριας σύνταξης οφείλεται κυρίως στη νομοθετημένη ετήσια αύξηση των συντάξεων με βάση την ανάπτυξη (ποσοστιαία αύξηση του ΑΕΠ) και τον πληθωρισμό. Για τις επικουρικές συντάξεις δεν προβλέπεται αντίστοιχος μηχανισμός αναπροσαρμογής, οπότε η μέση παροχή παρέμεινε σταθερή για όλη την περίοδο 2021-2024.

Όσον αφορά τις νέες συνταξιοδοτήσεις (2024), η μέση κύρια σύνταξη, τον Δεκέμβριο του 2024, για τους συνταξιούχους του ιδιωτικού τομέα ανήλθε σε 734,13 ευρώ και για τους συνταξιούχους του δημόσιου τομέα σε 1.272,04 ευρώ.[99]

δ) Συνολική δαπάνη για συντάξεις - Κρατική χρηματοδότηση - Εισφορές

Οι συνταξιοδοτικές δαπάνες αυξήθηκαν κατά 1,36 δις ευρώ σε σχέση με το 2023. Η παρατηρούμενη αύξηση (κατά 4,28%) οφείλεται κυρίως στη νομοθετημένη ετήσια αύξηση των κύριων συντάξεων, καθώς και στη συνέχιση και επιτάχυνση του ρυθμού εκκαθάρισης των εκκρεμών συντάξεων. Θετικά αποτιμώνται η μείωση της κρατικής επιχορήγησης κατά 1,23 δις ευρώ και η αύξηση κατά 1,51 δις ευρώ των εσόδων από εισφορές εργοδοτών/εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων των ρυθμίσεων οφειλών, καθώς και η -έστω οριακή- μείωση των συνταξιοδοτικών δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά 0,14 ποσοστιαίες μονάδες (από 14,14% σε 14% του ΑΕΠ).

Τα σχετικά δεδομένα απεικονίζονται στον ακόλουθο Πίνακα.[100]

Έτος	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Συνολική δαπάνη για κύριες συντάξεις (δις ευρώ)	25,84	25,96	27,58	28,95
Συνολική δαπάνη για κύριες και επικουρικές συντάξεις/μερίσματα (δις ευρώ)	29,56	29,91	31,78	33,14
Ποσοστό % ΑΕΠ[101]	16,02%	14,45%	14,14%	14%
Κρατική χρηματοδότηση για συντάξεις (δις ευρώ)	14,32	14,51	15,17	13,94
Ποσοστό % ΑΕΠ	7,76%	7%	6,75%	5,89%
Εισφορές εργοδοτών/εργαζόμενων συμπεριλαμβανομένων και ρυθμίσεων οφειλών (δις ευρώ)	16,1	17,22	18,7	20,21

ε) Εργαζόμενοι συνταξιούχοι

Τον Δεκέμβριο του 2024 οι συνταξιούχοι με ενεργή δήλωση απασχόλησης[102] στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του e-ΕΦΚΑ ανήλθαν σε 199.910, ενώ συνολικά μέχρι τότε είχαν υποβληθεί 223.606 δηλώσεις που αντιστοιχούσαν σε 211.189 συνταξιούχους (με κριτήριο τον μοναδικό ΑΜΚΑ)**.** Σύμφωνα με το ΥΠΕΚΑ[103], το 53% των εργαζόμενων συνταξιούχων δήλωσαν ότι απασχολούνται ως αγρότες και υπάγονται σε εξαίρεση από την καταβολή εισφορών και από την καταβολή πόρου υπέρ του e-ΕΦΚΑ. Επίσης, το

[99] Έκθεση ΕΣΕΠΣ ΗΛΙΟΣ, Δεκέμβριος 2024, Πίνακες Excel-Σ8.
[100] Τα στοιχεία αντλήθηκαν από τις εκθέσεις Δ΄ Τριμήνου 2021, 2022, 2023 και 2024 του Γραφείου Προϋπολογισμού της Βουλής.
[101] Σύμφωνα με το από 16.10.2025 Δελτίο της ΕΛΣΤΑΤ, το ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές ανήλθε σε 184,56 δις ευρώ το 2021, σε 207,01 δις ευρώ το 2022 , σε 224,69 δις ευρώ το 2023 και σε 236,74 δις ευρώ το 2024.
[102] Ως «συνταξιούχοι με ενεργή δήλωση απασχόλησης» νοούνται οι συνταξιούχοι που έχουν αναλάβει εργασία μετά τη συνταξιοδότησή τους και έχουν υποχρέωση να το δηλώσουν στον e-ΕΦΚΑ.
[103] Σχετικό το 12739/14.5.2025 έγγραφο της Διεύθυνσης Παροχών Κύριας Σύνταξης.

3,6% των εργαζόμενων συνταξιούχων έχουν δηλώσει ότι εξαιρούνται από την καταβολή πόρου υπέρ του e-ΕΦΚΑ ως πολύτεκνοι, άτομα με αναπηρία κ.λπ..
Ως αποτέλεσμα του πλήθους των εξαιρέσεων (56,6% του συνόλου), τα έσοδα από τον πόρο υπέρ του e-ΕΦΚΑ ανήλθαν το 2024 σε περίπου 118 εκατ. ευρώ[104], δηλαδή επί του παρόντος τα οφέλη από την απασχόληση των συνταξιούχων εντοπίζονται κυρίως στη διεύρυνση του εργατικού δυναμικού και άρα στη συμβολή των προσώπων αυτών στην αύξηση του ΑΕΠ και λιγότερο στη δημιουργία ενός σημαντικού εσόδου για τον εθνικό συνταξιοδοτικό φορέα, ικανού να συμβάλλει ουσιωδώς στα συνολικά έσοδα του συστήματος.

στ) Το Ασφαλιστικό Κεφάλαιο Αλληλεγγύης Γενεών

Το Ασφαλιστικό Κεφάλαιο Αλληλεγγύης Γενεών (ΑΚΑΓΕ) συστάθηκε με το άρθρο 149 του ν. 3655/2008, με σκοπό τη δημιουργία αποθεματικών για τη χρηματοδότηση των κλάδων σύνταξης των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης -ήδη του e-ΕΦΚΑ- από την 1η.1.2019 και μετά, για τη διασφάλιση των συντάξεων των μελλοντικών γενεών. Το ΑΚΑΓΕ έχει σταθερές πηγές χρηματοδότησης από νομοθετημένους πόρους και συνιστά το ισχυρότερο αντιστάθμισμα αντιμετώπισης των προκλήσεων του συνταξιοδοτικού συστήματος ένεκα του δημογραφικού κινδύνου που ήδη αντιμετωπίζει η χώρα.

Τα αποθεματικά του ΑΚΑΓΕ τηρούνται και επενδύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει ανάλωση οποιουδήποτε ποσού για τη χρηματοδότηση συντάξεων.

Η σωρευμένη αποταμίευση (κεφάλαια) του ΑΚΑΓΕ και η εξέλιξή της κατά την τριετία 2022-2024 απεικονίζεται στον ακόλουθο Πίνακα.

Κεφάλαια ΑΚΑΓΕ	2022	2023	2024
(σε δις ευρώ)	13,73	15,91	19,14

Αν και το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τους πόρους του ΑΚΑΓΕ παρουσιάζει αδυναμίες, κυρίως λόγω της πολυπλοκότητας και της πληθώρας των τροποποιήσεών του[105], εντούτοις η διαφύλαξη (ή/και ενίσχυση) των πόρων του είναι καθοριστικής σημασίας για την αντιμετώπιση των μελλοντικών «αναταράξεων» του συστήματος δημόσιας ασφάλισης ενόψει ιδίως των δυσμενών δημογραφικών εξελίξεων.

ζ) Το Χαρτοφυλάκιο οφειλών του Κέντρου Εισπράξεως Ασφαλιστικών Εισφορών (ΚΕΑΟ)

Το σύνολο των ληξιπρόθεσμων ασφαλιστικών οφειλών για την περίοδο 2021-2024 (τέλος έτους) απεικονίζεται στον ακόλουθο Πίνακα.[106]

Έτος	2021	2022	2023	2024
Ληξιπρόθεσμες ασφαλιστικές οφειλές (δις ευρώ)	41,02	45,67	47,55	49,29

Ειδικά για το 2024, από το σύνολο των οφειλών ύψους 49,29 δις ευρώ, το 40,48% αυτών, ήτοι οφειλές ύψους 19,95 δις ευρώ, ανάγονται στο έτος 2009 ή και παλαιότερα. Επίσης, περίπου 9,8 δις ευρώ χαρακτηρίζονται από το ΚΕΑΟ ως οφειλές πολύ χαμηλής εισπραξιμότητας.[107] Επισημαίνεται ότι η αύξηση των ανείσπρακτων οφειλών για την

[104] Σχετικό το 12936/15.5.2025 έγγραφο της Διεύθυνσης Οικονομικής Εποπτείας και Επιθεώρησης Νομικών Προσώπων του ΥΠΕΚΑ.
[105] Σχετική η 1/2024 έκθεση ελέγχου του Ελεγκτικού Συνεδρίου.
[106] Τα στοιχεία αντλήθηκαν από τις Εκθέσεις Προόδου του ΚΕΑΟ των ετών 2021, 2022, 2023 και 2024.
[107] Σχετική η 4η Τριμηνιαία Έκθεση Προόδου έτους 2024 του ΚΕΑΟ, σελ. 13. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οφειλές για την είσπραξη των οποίων έχουν ληφθεί επανειλημμένα αναγκαστικά μέτρα

περίοδο 2021-2024 ανήλθε σε περίπου 8,2 δις ευρώ. Στον αντίποδα, θετικά αποτιμάται το γεγονός ότι οι ετήσιες εισπράξεις για το 2024 ήταν 1,96 δις ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση περίπου κατά 15% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η επίδοση αυτή είναι η υψηλότερη από την έναρξη λειτουργίας του ΚΕΑΟ, όπως προκύπτει από τον ακόλουθο Πίνακα.

Έτος	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Εισπράξεις (εκατ. ευρώ)	992,84	1.713,27	1.704,46	1.960,60

η) Το Ταμείο Επικουρικής Κεφαλαιοποιητικής Ασφάλισης

Το Ταμείο Επικουρικής Κεφαλαιοποιητικής Ασφάλισης (ΤΕΚΑ) που συστάθηκε με τον ν. 4826/2021 -ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου- αποτελεί μέρος του συστήματος δημόσιας ασφάλισης (πρώτος πυλώνας του ασφαλιστικού συστήματος) λόγω του υποχρεωτικού του χαρακτήρα για τους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας. Ειδικότερα, στην ασφάλιση του ΤΕΚΑ υπάγονται υποχρεωτικά από 1.1.2022 όλα τα πρόσωπα, ανεξαρτήτως ηλικίας, που αναλαμβάνουν για πρώτη φορά ασφαλιστέα εργασία ή απασχόληση ή αποκτούν ασφαλιστέα ιδιότητα για την οποία έως την ημερομηνία αυτή υπήρχε υποχρέωση υπαγωγής στον κλάδο επικουρικής ασφάλισης του e-ΕΦΚΑ. Επίσης εντάσσονται προαιρετικά, με αίτησή τους, και όσοι κατά την ίδια ημερομηνία (1.1.2022) ήταν ηλικίας μέχρι 35 ετών (γεννηθέντες μετά την 1η.1.1987). Σκοπός του ΤΕΚΑ είναι η χορήγηση επικουρικής σύνταξης για την κάλυψη των κοινωνικοασφαλιστικών κινδύνων του γήρατος, της αναπηρίας και του θανάτου στους ασφαλισμένους και τα δικαιοδόχα πρόσωπα, με εφαρμογή του κεφαλαιοποιητικού συστήματος προκαθορισμένων εισφορών.

Το ΤΕΚΑ αποτελεί μια σπουδαία κοινωνικοασφαλιστική μεταρρύθμιση καθώς εισάγει για πρώτη φορά το κεφαλαιοποιητικό σύστημα στον κλάδο της επικουρικής ασφάλισης. Όμως, ως εκ του χρόνου έναρξης λειτουργίας του Ταμείου, έχει κυρίως μακροπρόθεσμο ορίζοντα, καθώς θα αποδώσει αποτελέσματα (ενίσχυση του εισοδήματος του συνταξιούχου) κατά τον χρόνο ωρίμανσης των σχετικών δικαιωμάτων (πλήρωση των προϋποθέσεων συνταξιοδότησης[108]). Επιπλέον, καθώς τα πρόσωπα που εντάσσονται στο ΤΕΚΑ δεν καταβάλλουν εισφορές που να τροφοδοτούν τις τρέχουσες επικουρικές συντάξεις[109], δημιουργείται για την τελευταία κατηγορία συνταξιούχων χρηματοδοτικό κενό που προβλέπεται να καλύπτεται μέσω δημόσιας χρηματοδότησης, η οποία σταδιακά θα αυξάνεται (από 0,1% του ΑΕΠ το 2030 θα ανέλθει σε 1,3% του ΑΕΠ το 2070[110]). Εξίσου σημαντική ιδιαιτερότητα του ΤΕΚΑ είναι η νομοθετική πρόβλεψη[111] ότι κατά τον χρόνο επέλευσης των καλυπτόμενων κοινωνικοασφαλιστικών κινδύνων το κράτος εγγυάται την καταβολή ελάχιστης ανταποδοτικής μηνιαίας επικουρικής σύνταξης, γεγονός που αμβλύνει τον επενδυτικό κίνδυνο (αγοράς), που είναι το βασικό μειονέκτημα των κεφαλαιοποιητικών συστημάτων.

Στον ακόλουθο Πίνακα απεικονίζονται τα δεδομένα του ΤΕΚΑ σε επίπεδο αριθμού ασφαλισμένων και ύψους υπό διαχείριση κεφαλαίων για την τριετία 2022-2024.

Ασφαλισμένοι	**2022**	**2023**	**2024**
Μισθωτοί	148.228	318.535	495.956
Μη μισθωτοί	792	2.260	3.637
Σύνολο	**149.020**	**320.795**	**499.593**
Κεφάλαια (σε εκατ. ευρώ)	**0,141**	**90,54**	**236,69**

είσπραξης χωρίς αποτέλεσμα, οφειλές προσώπων που έχουν αποβιώσει και οι κληρονόμοι αποποιήθηκαν την κληρονομιά, οφειλές επιχειρήσεων που έχουν πτωχεύσει ή βρίσκονται σε αδράνεια, κ.ά..

[108] Σχετικό ιδίως το άρθρο 52 του ν. 4826/2021.

[109] Οι εισφορές που καταβάλλουν τροφοδοτούν τους ατομικούς τους λογαριασμούς.

[110] Εθνική Αναλογιστική Αρχή, Αναλογιστική Μελέτη Συνταξιοδοτικού Συστήματος, Απρίλιος 2024, σελ.27.

[111] Σχετικό το άρθρο 60 του ν. 4826/2021.

Επί του παρόντος το ΤΕΚΑ διαχειρίζεται τα αποθεματικά του μέσω της Τράπεζας της Ελλάδος (Λογαριασμός Ταμειακής Διαχείρισης), καθώς δεν έχουν ακόμη πληρωθεί οι απαιτούμενες από τον νόμο προϋποθέσεις για την πλήρη λειτουργία του Ταμείου (σύσταση οργάνων, καθορισμός επενδυτικής στρατηγικής, δημιουργία ατομικών λογαριασμών ασφαλισμένων, επιλογή από τους ασφαλισμένους επενδυτικού προγράμματος κ.λπ.). Σύμφωνα με το Ταμείο[112], λόγω σημαντικών δυσλειτουργιών (υποστελέχωση, έλλειψη τεχνογνωσίας κ.λπ.), η πλήρης λειτουργία του δεν μπορεί να επιτευχθεί νωρίτερα από το 2028.

Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης – Ομαδικά Ασφαλιστήρια Συνταξιοδοτικά Συμβόλαια (2ος πυλώνας ασφάλισης)

Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης

Με τον ν. 5078/2023 αναδιαμορφώθηκε δομικά το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την επαγγελματική ασφάλιση. Οι σημαντικότερες τομές αναφέρονται: α) στην ανάθεση της εποπτείας των ΤΕΑ προαιρετικής ασφάλισης στην Τράπεζα της Ελλάδος, β) στη θέσπιση ανώτατου ορίου επιτρεπόμενων εισφορών και ασφαλίστρων, διαφορετικού για μισθωτούς και μη μισθωτούς και γ) στη θέσπιση -για πρώτη φορά- φορολόγησης των παροχών που χορηγούν τα ΤΕΑ και τα Ομαδικά Ασφαλιστήρια Συνταξιοδοτικά Συμβόλαια, με φορολογικό συντελεστή που εξαρτάται από τον χρόνο ασφάλισης και τον τρόπο είσπραξης της παροχής (εφάπαξ ή με τη μορφή περιοδικής παροχής).

Σήμερα στη χώρα λειτουργούν 33 ΤΕΑ, εκ των οποίων τα 4 είναι υποχρεωτικά[113], προερχόμενα από την Επικουρική Ασφάλιση του 1ου πυλώνα ασφάλισης[114], ενώ στα υπόλοιπα 29 η συμμετοχή είναι προαιρετική. Ο πληθυσμός των ασφαλισμένων σε ΤΕΑ κατά την 31η.12.2023 (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία) ανερχόταν σε 222.671 άτομα. Το συνολικό ενεργητικό των εν λειτουργία ΤΕΑ (προαιρετικής και υποχρεωτικής μορφής) ανήλθε για το 2024 σε 2,46 δις ευρώ, σημειώνοντας αύξηση κατά 325 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2023. Ωστόσο, στα μεγέθη αυτά απολύτως κυρίαρχη είναι η συμβολή των 4 ΤΕΑ υποχρεωτικής ασφάλισης, καθώς οι ασφαλισμένοι σε αυτά ήταν την 31η.12.2023 162.721 (ποσοστό 73%) έναντι αντίστοιχου αριθμού 59.950 ασφαλισμένων στα ΤΕΑ προαιρετικής ασφάλισης (ποσοστό 27%). Επίσης, από το συνολικό ενεργητικό των 2,46 δις ευρώ, μόνο τα 465 εκατ. ευρώ αποτελούν ενεργητικό των ΤΕΑ προαιρετικής ασφάλισης (ποσοστό μόλις 18,9%). Τα δεδομένα της τριετίας 2022-2024 για τα ΤΕΑ απεικονίζονται στον ακόλουθο Πίνακα.[115]

ΕΤΟΣ	**2022**	**2023**	**2024**
Αριθμός ΤΕΑ	31	32	33
Ενεργητικό (δις ευρώ)	1,81	2,14	2,46

Το πλήθος των ασφαλισμένων σε ΤΕΑ, που υπολείπονται του 5% του εργατικού δυναμικού της χώρας, σε συνδυασμό με το ύψος του ενεργητικού τους, που αντιπροσωπεύει περίπου το 1% του ΑΕΠ, επιβεβαιώνουν τη χαμηλή διείσδυση των ΤΕΑ στον ασφαλισμένο πληθυσμό. Κατ' αποτέλεσμα, ο θεσμός αυτός, που αποτελεί τη βασική συνιστώσα του 2ου πυλώνα ασφάλισης, σε αντίθεση με τα διεθνώς ισχύοντα[116],

[112] Σχετικό το ΕΞ 1726/17.10.2025 έγγραφο του ΤΕΚΑ.
[113] ΤΕΑ-ΕΑΠΑΕ (ασφαλιστές και προσωπικό ασφαλιστικών επιχειρήσεων), ΤΕΑΥΦΕ (υπάλληλοι φαρμακευτικών εργασιών), ΤΕΑΥΕΤ (υπάλληλοι εμπορίου τροφίμων) και ΕΤΕΑΠΕΠ (προσωπικό εταιρειών πετρελαιοειδών).
[114] Σχετικός ο ν. 4052/2012 (Αναμόρφωση της Επικουρικής Ασφάλισης).
[115] Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την Ελληνική Ένωση Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΕΛΕΤΕΑ).
[116] Τα συνολικά περιουσιακά στοιχεία σε Συνταξιοδοτικά Σχήματα ως ποσοστό του ΑΕΠ στις χώρες του ΟΟΣΑ ήταν 59%, 63,9% και 105,1% για τα έτη 2001, 2011 και 2021, αντίστοιχα, με την Ελλάδα να κατατάσσεται στην τελευταία θέση, με μόλις 1% του ΑΕΠ το 2021. Πηγή: OECD (2023) Pension Markets in Focus 2022 (επεξεργασία ΕΛΕΤΕΑ).

δεν δύναται επί του παρόντος να διαφοροποιήσει ουσιωδώς τα δυσμενή δεδομένα του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος συμβάλλοντας σημαντικά στην αναπλήρωση του εισοδήματος των μελλοντικών συνταξιούχων.

Ομαδικές ασφαλίσεις-συνταξιοδοτικά προγράμματα

Η διαχείριση των ομαδικών συνταξιοδοτικών κεφαλαίων[117] συγκέντρωσε το 2024 το 8,9% (290,41 εκατ. ευρώ) του συνόλου της παραγωγής ασφαλίστρων[118] ζωής και υγείας, έναντι αντίστοιχου ποσοστού 13,5% (405,05 εκατ. ευρώ) για το 2023, παρουσιάζοντας αρνητική μεταβολή κατά 114,64 εκατ. ευρώ ή ποσοστό 28,3%. Τα ενεργά συμβόλαια για το 2024 ανήλθαν σε 1.545 (91.664 ασφαλισμένοι), αυξημένα κατά 31 σε σχέση με το 2023.

Το σύνολο των αποζημιώσεων και συντάξεων που χορηγήθηκαν από ομαδικά συνταξιοδοτικά προγράμματα το 2024 ανήλθε σε 273,48 εκατ. ευρώ, εκ του οποίου ποσό μόλις 22,23 εκατ. ευρώ αφορά σε συντάξεις.

Τα ανωτέρω στοιχεία για τα έτη 2023 και 2024 απεικονίζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Έτος	**2023**	**2024**
Ασφαλισμένοι	86.756	91.664
Συμβόλαια	1514	1545
Παραγωγή Ασφαλίστρων (εκατ. ευρώ)	405,05	290,41
Αποζημιώσεις (εκατ. ευρώ)	438,78	251,25
Συντάξεις (εκατ. ευρώ)	**22,22**	**22,23**

Ιδιωτική ασφάλιση – Ατομικά συνταξιοδοτικά συμβόλαια (3ος πυλώνας ασφάλισης)

Η ιδιωτική ασφάλιση μέσω ατομικών συνταξιοδοτικών συμβολαίων είναι προαιρετική και λειτουργεί συμπληρωματικά προς την υποχρεωτική δημόσια αλλά και την επαγγελματική ασφάλιση. Τα εν λόγω συμβόλαια αποτελούν μέρος του κλάδου ασφαλίσεων ζωής (ατομικές ασφαλίσεις). Παρέχονται μέσω των ιδιωτικών ασφαλιστικών επιχειρήσεων και αποσκοπούν στην αύξηση του ποσοστού συνταξιοδοτικής αναπλήρωσης (μέσω είσπραξης μιας εφάπαξ παροχής ή μιας περιοδικής παροχής που είναι συνάρτηση του χρόνου και του ύψους της αποταμίευσης). Συνήθως, τα ασφάλιστρα που καταβάλλουν οι ασφαλισμένοι σε περιοδική βάση επενδύονται στις αγορές, με τον ασφαλισμένο να αναλαμβάνει τον επενδυτικό κίνδυνο. Κατά τη λήξη του συμβολαίου, ο ασφαλισμένος εισπράττει είτε εφάπαξ είτε σε περιοδική βάση το ποσό που έχει σωρευθεί στον ατομικό του λογαριασμό.

Για το 2024 οι ασφαλισμένοι στον κλάδο ζωής (ατομικές ασφαλίσεις) ανήλθαν σε 1.685.734 όσον αφορά τις ασφαλίσεις ζωής και σε 485.879 όσον αφορά τις ασφαλίσεις ζωής συνδεδεμένες με επενδύσεις. Οι αποζημιώσεις από τα συμβόλαια της τελευταίας κατηγορίας ανήλθαν σε 734,12 εκατ. ευρώ.

Τα παραπάνω δεδομένα συγκριτικά με το 2023 απεικονίζονται στον κατωτέρω Πίνακα.

[117] Τα στοιχεία προέρχονται από την ιστοσελίδα της Ένωσης Ασφαλιστικών Εταιρειών Ελλάδας (ΕΑΑΕ), Έρευνα στατιστικών στοιχείων ασφαλίσεως ζωής, 2024.

[118] Η "παραγωγή ασφαλίστρων" αναφέρεται στο συνολικό ποσό των χρημάτων που συλλέγουν οι ασφαλιστικές εταιρείες από την πώληση ασφαλιστικών συμβολαίων σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, όπως ένα έτος ή ένα τρίμηνο. Αυτό το ποσό αποτελεί τον κύκλο εργασιών του ασφαλιστικού κλάδου και αντικατοπτρίζει τη συνολική δραστηριότητα και ανάπτυξή του.

	Παραγωγή Ασφαλίστρων		Αποζημιώσεις	
Έτος	**2023**	**2024**	**2023**	**2024**
Ασφάλιση ζωής (εκατ. ευρώ)	719,80	773,77	577,83	621,95
Ασφάλιση ζωής με επενδύσεις (εκατ. ευρώ)	1.011,96	1.229,62	381,95	734,12

Όσον αφορά τις αποζημιώσεις για συντάξεις, το πλήθος αυτών ανήλθε σε 7.417 και το χορηγούμενο ποσό σε μόλις 10,27 εκατ. ευρώ. Τα σχετικά στοιχεία για τα έτη 2023-2024 απεικονίζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Έτος	**2023**	**2024**
Πλήθος αποζημιώσεων συντάξεων	8.854	7.417
Συντάξεις-σύνολο αποζημιώσεων (εκατ. ευρώ)	**9,81**	**10,27**

Συμπεράσματα - Προκλήσεις

Η σχεδόν απόλυτη εξάρτηση του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος από τον διανεμητικό πρώτο πυλώνα ασφάλισης το καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτο απέναντι στις δημογραφικές εξελίξεις, καθώς τα διανεμητικά συστήματα (PAYG) είναι αποτελεσματικά όταν υπάρχει μεγάλος αριθμός απασχολουμένων -που καταβάλλουν εισφορές- και μικρός αριθμός συνταξιούχων (που είναι δικαιούχοι των παροχών). Οι βασικοί δημογραφικοί δείκτες για τη χώρα μας βαίνουν συνεχώς επιδεινούμενοι, κάτι που αναμένεται να δοκιμάσει τις αντοχές του συστήματος μελλοντικά τόσο στο πεδίο της βιωσιμότητάς του όσο και στο επίπεδο της επάρκειας των χορηγούμενων παροχών. Επιπλέον, η δημογραφική γήρανση του πληθυσμού αναμένεται να έχει δυσμενείς συνέπειες και σε πεδία πέραν του ασφαλιστικού (αύξηση των δαπανών για υγειονομική περίθαλψη, πρόσθετες δαπάνες για τη δημιουργία δομών προστασίας και φροντίδας των ηλικιωμένων, αύξηση της φαρμακευτικής δαπάνης κ.λπ.), δοκιμάζοντας τις αντοχές του κοινωνικού κράτους. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σε αντίθεση με τα διεθνώς ισχύοντα, ούτε η επαγγελματική ασφάλιση ούτε και η εθελοντική ιδιωτική ασφάλιση έχουν αναπτυχθεί σε τέτοιο βαθμό στην Ελλάδα ώστε να αποτελούν ένα αντίβαρο ικανό να αντισταθμίσει, έστω μερικώς, τους κινδύνους που ελλοχεύουν για το εισόδημα και το επίπεδο ζωής των μελλοντικών συνταξιούχων. Από την άλλη πλευρά, θεσμοί όπως το ΤΕΚΑ, που δημιουργήθηκαν για την ενδυνάμωση της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος μέσω της κεφαλαιοποίησης των ασφαλιστικών εισφορών στον κλάδο της επικουρικής σύνταξης, αναμένεται να αποδώσουν απτά αποτελέσματα κατά τη σταδιακή ωρίμανση των σχετικών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, δηλαδή σε πολύ μεταγενέστερο χρόνο.

Σε αυτό το περιβάλλον, το ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει ισχυρές προκλήσεις που συνίστανται ιδίως στα εξής:

α) Στη λήψη πρωτοβουλιών για τη σταδιακή βελτίωση των δυσμενών δημογραφικών δεικτών, καθώς η πλήρης αντιστροφή των τάσεων που έχουν ήδη διαμορφωθεί δεν φαίνεται να μπορεί να αποτελέσει, τουλάχιστον άμεσα, ρεαλιστικό στόχο. Η επικέντρωση σε πολιτικές ενίσχυσης των γεννήσεων, δημιουργίας δομών στήριξης των

νέων οικογενειών ή διευκόλυνσης των εργαζόμενων γονέων, αναμένεται να έχουν θετική επίδραση. Περισσότερο απτά αποτελέσματα μπορεί να έχει η νόμιμη και οργανωμένη μετανάστευση με σκοπό την εργασία (μόνιμη ή για ορισμένο χρόνο), καθώς προκαλεί αυτόματη αύξηση του αριθμού των απασχολουμένων, ενισχύοντας τα έσοδα από ασφαλιστικές εισφορές και συμβάλλοντας στη μεγέθυνση της οικονομίας που είναι καθοριστικής σημασίας για τις δημοσιονομικές δυνατότητες της χώρας όσον αφορά το ύψος της ετήσιας κρατικής χρηματοδότησης του e-ΕΦΚΑ. Παράλληλα, ο περιορισμός ή η αντιστροφή του φαινομένου του "brain drain", ιδίως όταν αφορά νέα και υψηλής εξειδίκευσης άτομα, μπορεί να συμβάλλει θετικά και δη τόσο στα έσοδα του συστήματος όσο και στην αύξηση του ΑΕΠ που αποτελεί συνάρτηση και της ποιότητας του ανθρώπινου κεφαλαίου.

β) Στην ανάγκη διαρκούς και ενδελεχούς παρακολούθησης των βασικών παραμετρικών συνιστωσών του ασφαλιστικού συστήματος (ύψος και βάση εισφορών, συντελεστές αναπλήρωσης, τρόπος υπολογισμού της σύνταξης, ηλικία συνταξιοδότησης κ.λπ.), με προσεκτική αξιολόγηση των σχετικών μελετών και εισηγήσεων της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής, ώστε να αποφευχθεί μελλοντικά η διόγκωση της συνταξιοδοτικής δαπάνης και η διακινδύνευση της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος.

γ) Στην ενίσχυση της δυναμικής των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και της διόρθωσης των μακροοικονομικών ανισορροπιών, ώστε να επιτευχθούν υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης, αύξηση της παραγωγικότητας και της απασχόλησης, αλλά και αύξηση των μισθών, ώστε να ενισχυθούν τα έσοδα από εισφορές.

δ) Στην ενίσχυση των πρωτοβουλιών αποτελεσματικής διαχείρισης των σωρευμένων ασφαλιστικών οφειλών εκ μέρους του ΚΕΑΟ, ώστε να δημιουργηθεί ρεαλιστική εικόνα για το πράγματι ανακτήσιμο ποσό.

ε) Στην επανεξέταση των κινήτρων συμμετοχής στα σχήματα του 2ου και 3ου πυλώνα ασφάλισης, ιδίως ως προς την περίμετρο των ασφαλισμένων που δεν καλύπτονται ηλικιακά από τη «νέα» επικουρική σύνταξη του ΤΕΚΑ, ώστε βαθμιαία να επιτευχθεί εν τοις πράγμασι η «πολυεπίπεδη» προστασία, που είναι το πλέον ισχυρό αντίδοτο απέναντι σε δημογραφικές πιέσεις. Στο πλαίσιο αυτό, καμπάνιες ενημέρωσης για τα οφέλη συμμετοχής στα σχήματα του 2ου και 3ου πυλώνα ασφάλισης και καλλιέργειας μιας αποταμιευτικής κουλτούρας (με έμφαση στους νέους) θα μπορούσαν επίσης να συμβάλλουν θετικά.

στ) Στη διασφάλιση των νομοθετημένων πόρων του ΑΚΑΓΕ και την προστασία του κεφαλαίου του, με ταυτόχρονη αξιοποίησή του, όταν απαιτηθεί, αποκλειστικά για τους ειδικούς σκοπούς που προβλέπονται στον νόμο, δηλαδή για την κάλυψη των συντάξεων των μελλοντικών γενεών.

ζ) Στην επιτάχυνση των απαιτούμενων διαδικασιών για την πλήρη λειτουργία του ΤΕΚΑ, η οποία μπορεί να αποφέρει σημαντικά οφέλη τόσο για τους ασφαλισμένους (απόδοση επενδύσεων) όσο και για την ελληνική οικονομία (βελτίωση των συνθηκών ρευστότητας, έμμεση χρηματοδότηση επενδύσεων κ.λπ.).

ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Γενικά

Το κράτος πρόνοιας (welfare state) περιλαμβάνει μεταξύ των θεμελιωδών σκοπών του την αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης[119], παρεμβαίνοντας στον οικονομικό χώρο προκειμένου να αναδιανείμει στους πολίτες ένα μερίδιο του εθνικού εισοδήματος και να εγγυηθεί ένα ελάχιστο επίπεδο συνθηκών αξιοπρεπούς διαβίωσης.

Η έννοια της σχετικής φτώχειας (φτωχός σε σχέση με τους άλλους) ή ο κίνδυνος φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις αποτελεί το σημείο αναφοράς της μεθοδολογίας μέτρησης της φτώχειας, οριζόμενης ως το κατώφλι της φτώχειας. Ορίζεται ως το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά, των οποίων το συνολικό ισοδύναμο (με βάση την τροποποιημένη κλίμακα ισοδυναμίας του ΟΟΣΑ) διαθέσιμο ετήσιο εισόδημα είναι χαμηλότερο του 60% του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου ετήσιου διαθέσιμου εισοδήματος, διαφοροποιούμενη από την έννοια του κινδύνου της απόλυτης φτώχειας (ο φτωχός που στερείται βασικών μέσων επιβίωσης).

Η μεθοδολογία αυτή, κοινά εφαρμοζόμενη σε όλη την περίμετρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), επιτρέπει συγκρίσεις μεταξύ των κρατών μελών.

Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού

Ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού δεν εξαρτάται αυστηρά από το επίπεδο του εισοδήματος ενός νοικοκυριού, καθώς μπορεί επίσης να αντανακλά την ανεργία, τη χαμηλή ένταση εργασίας, την εργασιακή κατάσταση ή μια σειρά άλλων κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών. Για τον υπολογισμό του αριθμού ή του μεριδίου των ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού συνδυάζονται τρεις ξεχωριστές συνιστώσες, καλύπτοντας τα άτομα που βρίσκονται σε τουλάχιστον μία εκ των τριών καταστάσεων:

α) άτομα που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας, με ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα κάτω του ορίου κινδύνου φτώχειας[120],

β) άτομα που υποφέρουν από σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση και δεν έχουν τη δυνατότητα να αγοράσουν τουλάχιστον επτά από τα δεκατρία στοιχεία στέρησης[121] (έξι που αφορούν στο άτομο και επτά που αφορούν στο νοικοκυριό), τα οποία θεωρούνται από τους περισσότερους ανθρώπους ως επιθυμητά ή και απαραίτητα για μια επαρκή ποιότητα ζωής και

---

[119] Η κοινωνική δικαιοσύνη συνίσταται σε μία ακριβοδίκαιη-αμερόληπτη (fair) και ταυτοχρόνως ευαίσθητη (compassionate) διανομή ή αναδιανομή των καρπών της οικονομικής ανάπτυξης.

[120] Στην Ελλάδα το 2024 το ύψος του διάμεσου συνολικού ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών εκτιμήθηκε σε 10.850 ευρώ. Ως εκ τούτου, το όριο (κατώφλι) της φτώχειας ορίστηκε στο ποσό των 6.510 ευρώ (ποσοστό 60%) για μονοπρόσωπα νοικοκυριά και σε 13.671 ευρώ για νοικοκυριά με δύο ενήλικες και δύο εξαρτώμενα παιδιά ηλικίας κάτω των 14 ετών.

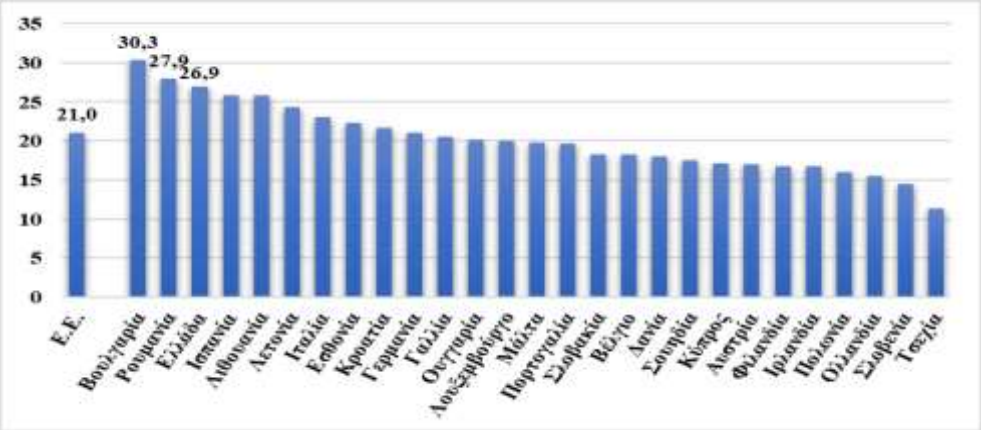
[121] Πληθυσμός που στερείται τουλάχιστον 7 από έναν κατάλογο 13 αγαθών και υπηρεσιών. Σε επίπεδο νοικοκυριών, ο κατάλογος δυσκολιών ανταπόκρισης αφορά στη: 1. Δυσκολία/ευκολία πληρωμής πάγιων λογαριασμών, 2. Δυνατότητα πραγματοποίησης μιας εβδομάδας διακοπών, 3. Δυνατότητα διατροφής που να περιλαμβάνει κάθε δεύτερη ημέρα κοτόπουλο, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας, 4. Δυνατότητα να ανταπεξέλθουν σε έκτακτες δαπάνες, 5. Δυνατότητα κατοχής και χρήσης ΙΧ επιβατηγού αυτοκινήτου και 6. Ικανοποιητική δροσιά-θέρμανση κατά τους καλοκαιρινούς και χειμερινούς μήνες αντίστοιχα. Παράλληλα, σε επίπεδο ατόμων ή μελών νοικοκυριού, οι διαστάσεις της υλικής αποστέρησης αφορούν στη δυνατότητα: 7. Πρόσβασης στο διαδίκτυο, 8. Ευκολίας αντικατάστασης φθαρμένων ρούχων με καινούργια, 9. Κατοχής δύο ζευγαριών υποδημάτων, 10. Δαπάνης χρημάτων για τον εαυτό του σε εβδομαδιαία βάση, 11. Να συναντά φίλους τουλάχιστον μια φορά το μήνα, 12. Συμμετοχής σε δραστηριότητες αναψυχής έναντι αντιτίμου και 13. Αντικατάστασης επίπλων όταν φθείρονται ή καταστρέφονται.

γ) άτομα (ηλικίας κάτω των 65 ετών) που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας[122], ήτοι σε νοικοκυριά όπου οι ενήλικες εργάστηκαν για το 20% ή λιγότερο του συνολικού συνδυασμένου δυναμικού χρόνου εργασίας τους κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δώδεκα μηνών.

Το 2024, σύμφωνα με τη Eurostat[123], 93,3 εκατ. άνθρωποι στην ΕΕ βρίσκονταν σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, αριθμός που ισοδυναμούσε με το 21% του πληθυσμού της (πάνω από 1 στους 5 ανθρώπους).

Ο δείκτης (ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή αποκλεισμού) παρουσίασε σημαντικές διακυμάνσεις μεταξύ των χωρών της ΕΕ. Η Βουλγαρία (30,3%), η Ρουμανία (27,9%) και η Ελλάδα (26,9%, που αντιστοιχεί σε 2.740.051 άτομα, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το ποσοστό 26,1% του προηγούμενου έτους) ανακοίνωσαν τα υψηλότερα ποσοστά ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού κατά το 2024.

Γράφημα 1: Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (%) το έτος 2024

Πηγή: Eurostat-Living conditions in Europe-poverty and social exclusion, Γράφημα ΕλΣυν

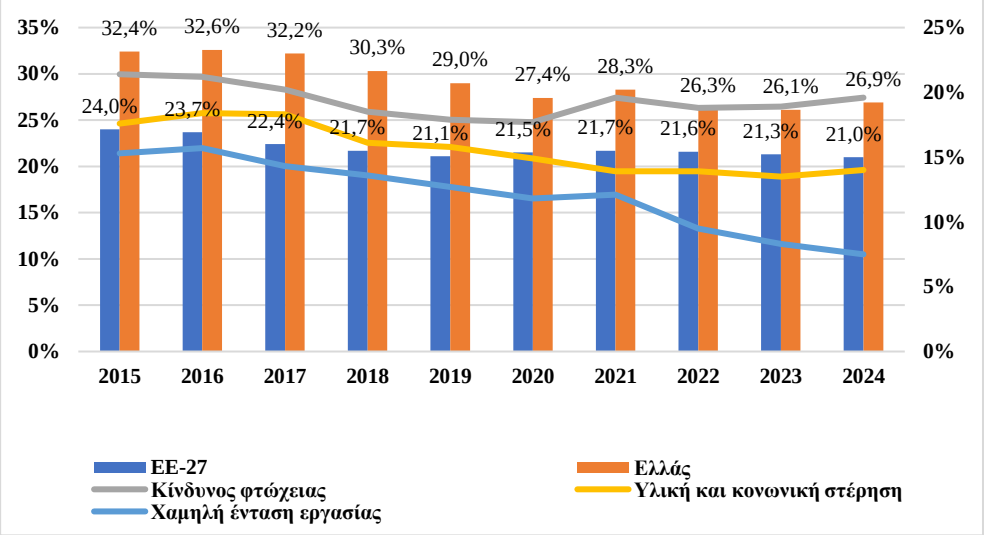
Παρότι η Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία παρουσιάζει σταδιακή μείωση του ποσοστού του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, εξακολουθεί να εμφανίζει υψηλό ποσοστό συγκριτικά με αυτό της ΕΕ.[124] Ειδικότερα, καθώς ο δείκτης (ποσοστό) του κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού συντίθεται από τους τρεις επιμέρους δείκτες, διαπιστώνεται ότι η αύξηση του εθνικού δείκτη της Ελλάδας οφείλεται στην επιμέρους αύξηση του ποσοστού κινδύνου φτώχειας από 18,9% το 2023 σε 19,6% το 2024, αλλά και της υλικής και κοινωνικής στέρησης από 13,5% το 2023 σε 14,0% το 2024, ενώ μείωση εμφανίζει το ποσοστό των ατόμων που διαμένουν σε νοικοκυριά χαμηλής εργασιακής έντασης, από 8,3% το 2023 σε 7,5% το 2024.

[122] Η ένταση εργασίας του νοικοκυριού ορίζεται ως ο λόγος μεταξύ του αριθμού των μηνών του προηγούμενου έτους, κατά τη διάρκεια των οποίων όλα τα μέλη εργάζονταν, και του συνολικού αριθμού των μηνών που θα μπορούσαν θεωρητικά να έχουν εργαστεί κατά την ίδια περίοδο. Οικονομικά ενεργά μέλη θεωρούνται τα μέλη του νοικοκυριού ηλικίας 18-64 ετών, εξαιρουμένων των φοιτητών ηλικίας 18 - 24 ετών. Τα νοικοκυριά που αποτελούνται μόνο από μαθητές ή σπουδαστές κ.λπ. κάτω των 25 ετών ή/και άτομα ηλικίας 64 ετών και άνω εξαιρούνται από τον υπολογισμό του δείκτη.

[123] Living conditions in Europe - poverty and social exclusion - Statistics Explained - Eurostat.

[124] Στατιστικές - ΕΛΣΤΑΤ. Η Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC) αποτελεί μέρος ενός κοινοτικού στατιστικού προγράμματος, στο οποίο συμμετέχουν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και αντικατέστησε, από το 2003, το ευρωπαϊκό panel νοικοκυριών (European Community Household Panel, ECHP), προκειμένου να επιτευχθεί η ποιοτική βελτίωση των στατιστικών δεδομένων που αφορούν στη φτώχεια και στον κοινωνικό αποκλεισμό.

Γράφημα 2: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (AROPE) και οι συνιστώσες του (κίνδυνος φτώχειας, υλική και κοινωνική στέρηση, χαμηλή ένταση εργασίας) για την περίοδο 2015-2024

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2024, Γράφημα ΕλΣυν

Παράλληλα, η Ελλάδα κατέχει σχεδόν σταθερά την πρώτη έως και τρίτη θέση στον πίνακα κατάταξης των χωρών, εντός και εκτός της Ευρωζώνης, με το υψηλότερο ποσοστό φτώχειας κατά τα τελευταία πέντε έτη (2020-2024).

Πίνακας 1: Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού ανά χώρα (%) για την περίοδο 2020-2024

Χώρες	2020	2021	2022	2023	2024
ΕΕ-27	21,5	21,7	21,6	21,3	21,0
Ευρωζώνη					
Ελλάς	27,4	28,3	26,3	26,1	26,9
Ισπανία	27,0	27,8	26,0	26,5	25,8
Λιθουανία	24,5	23,5	24,6	24,3	25,8
Εκτός Ευρωζώνης					
Βουλγαρία	33,5	31,7	32,2	30,0	30,3
Ρουμανία	35,6	34,4	34,4	32,0	27,9
Ουγγαρία	19,4	19,4	18,4	19,7	20,2

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2024

Δείκτης υλικής και κοινωνικής στέρησης

Ο δείκτης του ποσοστού του πληθυσμού με σοβαρές υλικές και κοινωνικές στερήσεις ανέρχεται σε 14% το 2024, με την Ελλάδα να κατέχει σχεδόν σταθερά την τρίτη θέση στον πίνακα κατάταξης των χωρών της ΕΕ με τον υψηλότερο δείκτη υλικής και κοινωνικής στέρησης κατά τα τελευταία πέντε έτη (2020-2024).[125]

[125] Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2024, ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας 2: Δείκτης υλικής και κοινωνικής στέρησης ανά χώρα (%) για την περίοδο 2020-2024

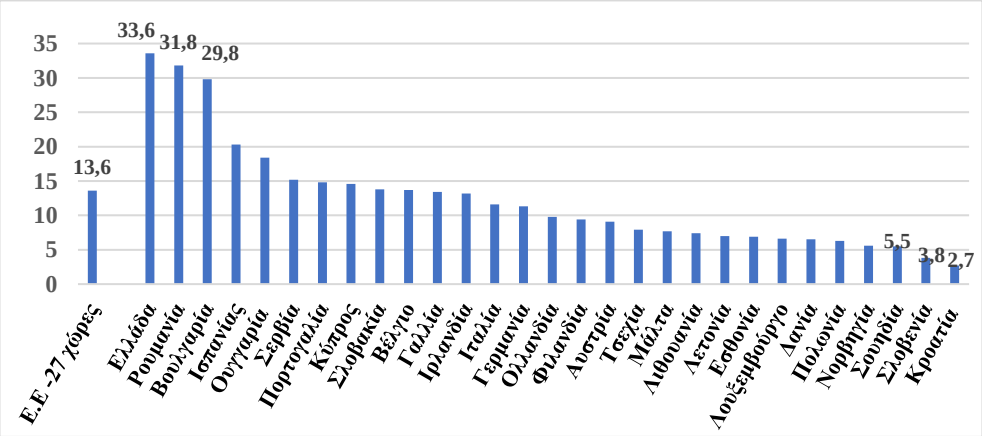
Χώρες	2020	2021	2022	2023	2024
Ρουμανία	25,3	23,1	24,3	19,8	17,2
Βουλγαρία	22,1	19,1	18,7	18,0	16,6
Ελλάδα	14,9	13,9	13,9	13,5	14,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Υλική και κοινωνική στέρηση και συνθήκες διαβίωσης, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2024

Παιδική υλική στέρηση

Σύμφωνα με τη Eurostat, το 2024 το 13,6% των παιδιών κάτω των 16 ετών στην ΕΕ ήταν υλικά στερημένα. Η υλική στέρηση που αφορά στα παιδιά βασίζεται στην αδυναμία να αποκτήσουν τουλάχιστον 3 από τα 17 είδη (αγαθά ή υπηρεσίες) που θεωρούνται απαραίτητα ή επιθυμητά για να έχουν οι άνθρωποι ένα «αποδεκτό» επίπεδο διαβίωσης. Οι υψηλότεροι δείκτες παιδιών που αντιμετώπισαν υλική στέρηση καταγράφηκαν στην Ελλάδα (33,6%), στη Ρουμανία (31,8%) και στη Βουλγαρία (29,8%). Αντίθετα, οι χαμηλότεροι δείκτες καταγράφηκαν στην Κροατία (2,7%), στη Σλοβενία (3,8%) και στη Σουηδία (5,5%).

Γράφημα 3: Παιδική υλική στέρηση (%) το έτος 2024

Πηγή: Eurostat – Παιδική Υλική Στέρηση[126], Γράφημα ΕλΣυν

Κοινωνικές μεταβιβάσεις και κίνδυνος φτώχειας

Το 2024 στην Ελλάδα το ποσοστό κινδύνου φτώχειας πριν από όλες τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (δηλαδή προ της χορήγησης των συντάξεων[127] και των κοινωνικών επιδομάτων[128]) ανέρχεται σε 45%, ποσοστό το οποίο διαμορφώνεται σε 23,5% όταν συμπεριληφθούν οι συντάξεις και σε 19,6% όταν συμπεριληφθούν και τα κοινωνικά επιδόματα. Διαπιστώνεται, δηλαδή, ότι η σημαντικότερη μείωση του κινδύνου φτώχειας των νοικοκυριών συντελείται μέσω της χορήγησης των συντάξεων (μείωση κατά 21,5 μονάδες) και κατά πολύ λιγότερο μέσω της χορήγησης των κοινωνικών επιδομάτων, τα οποία επιφέρουν περαιτέρω μείωση μόλις κατά 3,9 μονάδες,

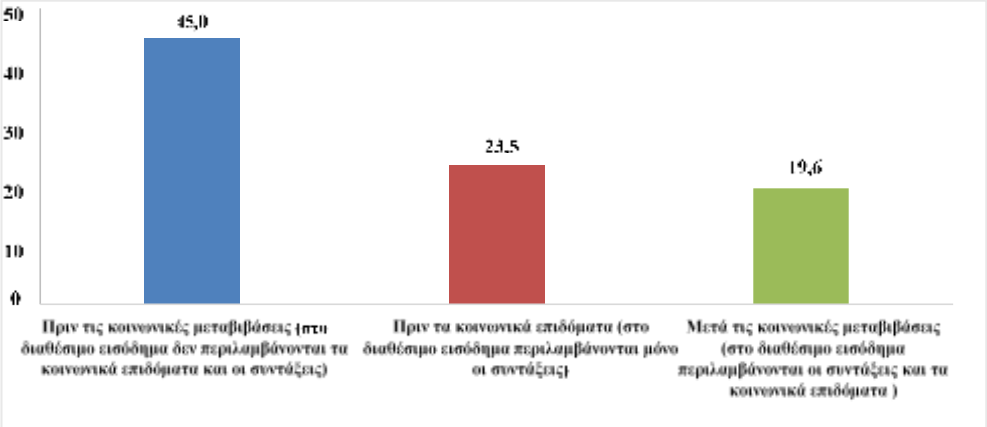
[126] Children - material deprivation - Statistics Explained - Eurostat.

[127] Ως συντάξεις θεωρούνται οι συντάξεις γήρατος από εργασία και οι συντάξεις/βοηθήματα από τον/τη σύζυγο.

[128] Κοινωνικά επιδόματα είναι η κοινωνική βοήθεια (ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, επίδομα θέρμανσης, επίδομα στέγασης, εισοδηματική ενίσχυση οικογενειών ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, καθώς και οικογενειών με χαμηλά εισοδήματα και τέκνα υποχρεωτικής εκπαίδευσης, παροχές παλιννοστούντων, προσφύγων, αποφυλακισμένων, τοξικομανών, επίδομα κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφαλίστων υπερηλίκων, βοηθήματα για αντιμετώπιση πρώτων αναγκών ατόμων πληγέντων από σεισμό, πλημμύρα κλπ.), τα οικογενειακά επιδόματα, τα επιδόματα/βοηθήματα ανεργίας, τα επιδόματα/βοηθήματα ασθένειας, τα επιδόματα/βοηθήματα αναπηρίας - ανικανότητας και οι εκπαιδευτικές παροχές.

ποσοστό χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ, όπου τα επιδόματα επιφέρουν μείωση κατά 17,8 εκατοστιαίες μονάδες.[129]

Γράφημα 4: Μεταβολή ποσοστού κινδύνου φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις το έτος 2024

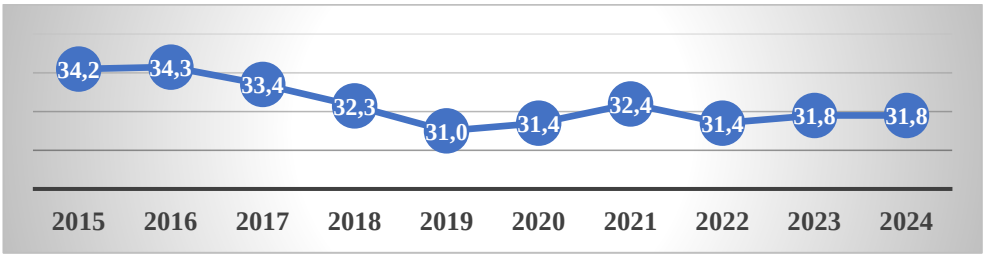

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2024

Δείκτης μέτρησης της άνισης κατανομής εισοδήματος - Gini

Ο δείκτης άνισης κατανομής εισοδήματος - συντελεστής Gini[130] εκτιμήθηκε το 2024 στην Ελλάδα σε 31,8%[131], παραμένοντας σταθερός σε σχέση με το 2023 και χωρίς σημαντική μεταβολή κατά τα τελευταία δέκα έτη (2015-2024).

Γράφημα 5: Διαχρονική εξέλιξη δείκτη Gini, Ελλάδα έτη 2015-2024

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Οικονομική Ανισότητα, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2024

[129] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση χώρας 2025 - Ελλάδα, final, Βρυξέλλες, 4.6.2025 «Οι εισοδηματικές ανισότητες παραμένουν σχετικά υψηλές», σελ. 102.

[130] Ο δείκτης άνισης κατανομής εισοδήματος (συντελεστής Gini) ορίζεται ως ο λόγος των αθροιστικών μεριδίων του πληθυσμού, κατανεμημένου ανάλογα με το ύψος του εισοδήματος, προς το αθροιστικό μερίδιο του συνολικού εισοδήματος όλου του πληθυσμού. Η τιμή του κυμαίνεται από 0 (ή 0%), που αντιστοιχεί σε πλήρη εισοδηματική ισότητα έως 1 (ή 100%) που αντιστοιχεί σε πλήρη εισοδηματική ανισότητα, και ερμηνεύεται ως η στατιστικά αναμενόμενη διαφορά του αποτελέσματος της σύγκρισης δύο τυχαίων εισοδημάτων, ως ποσοστό του μέσου όρου. Αν όλο το εθνικό εισόδημα ήταν συγκεντρωμένο σε ένα άτομο, ο συντελεστής θα ήταν 1.

[131] Ο συντελεστής Gini 31,8% ερμηνεύεται ως εξής: Αν επιλέξουμε δύο τυχαία άτομα του πληθυσμού, αναμένουμε ότι το εισόδημά τους θα διαφέρει κατά 31,8% του μέσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος.

Η χώρα μας κατέχει την τέταρτη με πέμπτη κατά σειρά θέση στον πίνακα κατάταξης των χωρών της ΕΕ με τα μεγαλύτερα ποσοστά του συντελεστή Gini στο έτος 2024, αλλά και στη διάρκεια της τελευταίας πενταετίας.

Πίνακας 3: Συντελεστής Gini ανά χώρα για την περίοδο 2020-2024

Χώρες	2020	2021	2022	2023	2024
Βουλγαρία	40,0	39,7	38,4	37,2	38,4
Λετονία	34,5	35,7	34,3	34,0	34,2
Ιταλία	32,5	32,9	32,7	31,5	32,2
Ελλάδα	31,4	32,4	31,4	31,8	31,8
Ισπανία	32,1	33,0	32,0	31,5	31,2

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Οικονομική Ανισότητα, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2024

Το νέο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την κοινωνική ένταξη (Ελλάδα 2021-2027)

Η νέα Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας 2021-2027 (ΕΣΚΕ)[132] εισήγαγε το μοντέλο των «ενεργητικών πολιτικών» κοινωνικής προστασίας, οι οποίες προσανατολίζονται ιδίως στην πρόληψη και αντιμετώπιση των συνεπειών που δημιουργούνται από τα φαινόμενα της ανεργίας, της φτώχειας και του αποκλεισμού στην ελληνική κοινωνία, καθώς και στη σταδιακή αποκατάσταση της αυτοδυναμίας και του αυτοσεβασμού των εξυπηρετούμενων.

Ο Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ) και η Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (ΔΥΠΑ) αποτελούν τους δύο κύριους δημόσιους φορείς υλοποίησης της εθνικής πολιτικής κοινωνικής πρόνοιας και αλληλεγγύης.

Στον ΟΠΕΚΑ ανατέθηκε κυρίως η άσκηση αρμοδιοτήτων που αφορούν στην απονομή των προνοιακών επιδομάτων, οικονομικών ενισχύσεων και κοινωνικών υπηρεσιών σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, καθώς και σε άτομα και νοικοκυριά με ανεπαρκείς εισοδηματικούς και περιουσιακούς πόρους. Η ΔΥΠΑ παρεμβαίνει με τις δράσεις της για την υλοποίηση του δεύτερου στόχου της ΕΣΚΕ, ήτοι της οικονομικής ενδυνάμωσης των εργαζομένων κατά τον χρόνο της ανεργίας και της επακόλουθης σύνδεσης αυτών με την αγορά εργασίας, ενώ λαμβάνει μέρος και στην εκτέλεση προγραμμάτων επιδότησης δανείων για την απόκτηση κατοικίας (σκοποί ιδιοκατοίκησης) μέσω στεγαστικών προγραμμάτων.

Ο ΟΠΕΚΑ κατέβαλε 3,18 δις ευρώ το 2024 για την αποπληρωμή κοινωνικών παροχών έναντι 3,23 δις ευρώ το 2023 (μείωση κατά 2%). Το σύνολο αυτών δύναται να κατηγοριοποιηθεί στις εξής κύριες κατηγορίες επιδομάτων: α) Άτομα με αναπηρία, β) Οικογενειακά, γ) Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, δ) Στεγαστικά και ε) Ανασφάλιστων Υπερηλίκων.

[132] Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης & Καταπολέμησης της Φτώχειας (Ιούλιος 2022).

Πίνακας 4: Προσωρινά οικονομικά στοιχεία (ποσά σε εκατ. ευρώ) εκτέλεσης του Προϋπολογισμού του ΟΠΕΚΑ για τα έτη 2023-2024

Κατηγορίες Επιδομάτων	Απολογιστικά προσωρινά στοιχεία έτους 2023	Απολογιστικά προσωρινά στοιχεία έτους 2024	Ποσοστό ετήσιας μεταβολής
Σύνολο έτους	**3.234**	**3.183**	**-2%**
1.Αναπηρικά Επιδόματα	1.003	1.081	8%
2.Οικογενειακά Επιδόματα	1.113	1.016	-9%
3.Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα	542	526	-3%
4.Στεγαστικά επιδόματα	396	343	-13%
5.Επιδόματα ανασφάλιστων Υπερηλίκων	180	217	21%

Πηγή: 09-35694/5.5.2025 επιστολή του ΟΠΕΚΑ προς το ΕλΣυν

Η ΔΥΠΑ, κατά την εκτέλεση των σημαντικότερων δράσεων για την υλοποίηση των στόχων της, κατέβαλε 2,9 δις ευρώ το 2024 για την αποπληρωμή κοινωνικών παροχών και εκτέλεση προγραμμάτων έναντι 2,62 δις ευρώ το έτος 2023 (αύξηση κατά 11%).

Πίνακας 5: Προσωρινά οικονομικά στοιχεία (ποσά σε εκατ. ευρώ) εκτέλεσης του Προϋπολογισμού της ΔΥΠΑ για τα έτη 2023-2024

Κατηγορίες Επιδομάτων	Προσωρινά απολογιστικά στοιχεία έτους 2023	Προσωρινά απολογιστικά στοιχεία έτους 2024	Ποσοστό ετήσιας μεταβολής
Σύνολο έτους	**2.617**	**2.903**	**11%**
Επιδόματα ανεργίας	1.172	1.269	8%
Λοιπές επιχορηγήσεις - Εισφορές και συνδρομές	368	384	4%
Χορήγηση δανείων σε φυσικά πρόσωπα (Πρόγραμμα Σπίτι μου Ι)	183	362	98%
Επιχορηγήσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας	561	354	-37%
Παροχές μητρότητας	222	279	26%
Επιχορηγήσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας (Ταμείο Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας)	0	131	100%
Επιδόματα γιορτών ανέργων	111	124	12%

Πηγή: Αποστολή στοιχείων από ΔΥΠΑ με ηλεκτρονικό μήνυμα (Απρίλιος - Μάιος 2025)

Αθροιστικά τα επιδόματα που χορήγησαν το 2024 οι βασικοί φορείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής (ΟΠΕΚΑ, ΔΥΠΑ) ανήλθαν σε περίπου 6,08 δις ευρώ, ήτοι σε ποσοστό 2,57% του ΑΕΠ (236,74 δις ευρώ), χωρίς να παρουσιάζουν σημαντική μεταβολή έναντι του 2023, που είχαν διαμορφωθεί στο ποσό των περίπου 5,85 δις ευρώ ή σε ποσοστό 2,6% του ΑΕΠ (224,69 δις ευρώ).

Συμπεράσματα – Προκλήσεις

Το σύστημα κοινωνικής προστασίας συνεχίζει να είναι κατακερματισμένο ως προς τις κοινωνικές δαπάνες, καθώς χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό επιδομάτων. Αν και η Ελλάδα εμφανίζει ιδιαίτερα χαμηλές επιδόσεις στους βασικούς κοινωνικούς δείκτες (κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, δείκτης υλικής και κοινωνικής στέρησης, δείκτης παιδικής υλικής στέρησης, δείκτης Gini), η άμβλυνση των ανισοτήτων, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στηρίζεται στη χώρα μας κυρίως στην καταβολή συντάξεων και δευτερευόντως στις λοιπές κοινωνικές μεταβιβάσεις.

Η καλύτερη στόχευση των επιδομάτων, ώστε αυτά να χορηγούνται σε αυτούς που τα έχουν πραγματικά ανάγκη, συνιστά μέγιστη πρόκληση για τους φορείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής. Τούτο προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, την αποκάλυψη της άτυπης (αδήλωτης) εργασίας και την περαιτέρω καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, ώστε να μειωθεί η περίμετρος των ατόμων που καθίστανται δικαιούχοι των σχετικών παροχών λόγω απόκρυψης των εισοδημάτων τους, επιτρέποντας παράλληλα την ουσιαστική οικονομική ενίσχυση των πραγματικών δικαιούχων.

Το ύψος των επιδομάτων που χορήγησαν το 2024 οι βασικοί φορείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής (ΟΠΕΚΑ, ΔΥΠΑ) -έστω και αν δεν περιλαμβάνει τις συντάξεις που στη χώρα μας αποτελούν τον βασικό βραχίονα άσκησης κοινωνικής πολιτικής- δεν παρουσίασε σημαντική μεταβολή έναντι του 2023 και, ως εκ τούτου, ενόψει και των θετικών δημοσιονομικών επιδόσεων της χώρας (ρυθμός ανάπτυξης, επίτευξη δημοσιονομικού πλεονάσματος), δεν επηρεάζει δυσμενώς τη δημοσιονομική βιωσιμότητα.

ΣΥΣΤΗΜΙΚΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ: Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ

Γενικά[133]

Η χρηματοπιστωτική σταθερότητα αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κοινωνική ευημερία, καθώς εξασφαλίζει ότι το χρηματοπιστωτικό σύστημα[134] παραμένει ανθεκτικό σε οικονομικές και χρηματοπιστωτικές διαταραχές και συνεχίζει να επιτελεί απρόσκοπτα τον διαμεσολαβητικό του ρόλο. Το εποπτικό και ρυθμιστικό πλαίσιο συμβάλλει καθοριστικά στη διατήρηση της εμπιστοσύνης των καταθετών και επενδυτών αλλά και στη θωράκιση της συνολικής σταθερότητας του συστήματος.

Ο εγχώριος τραπεζικός τομέας[135] αποτελεί τον κύριο τομέα του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος. Χαρακτηρίζεται δε, κυρίως, από εμπορικές τράπεζες, οι οποίες επιτελούν κομβικό ρόλο στη χρηματοδότηση της οικονομίας. Οι εξελίξεις, επομένως, του τραπεζικού τομέα αποκτούν ιδιαίτερη σημασία, καθώς αποτυπώνουν την υφιστάμενη κατάσταση, την πρόοδο που έχει επιτευχθεί, αλλά και τις προκλήσεις που παραμένουν για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της ευρωστίας του συστήματος.[136]

Νομισματική Πολιτική

Οι αποφάσεις νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) αφορούν στα βασικά επιτόκια[137] και στο λειτουργικό πλαίσιο εφαρμογής της νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ. Έχουν ως στόχο να επηρεάσουν το κόστος και τη διαθεσιμότητα (προσφορά) του χρήματος στην ενιαία οικονομία, επιδιώκοντας την διατήρηση του πληθωρισμού στον μεσοπρόθεσμο στόχο του 2%.

Η ΕΚΤ, προς αντιμετώπιση του υψηλού και επίμονου πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ, υιοθέτησε από τον Ιούλιο του 2022 συσταλτική νομισματική πολιτική, οδηγώντας σε σωρευτική αύξηση των βασικών επιτοκίων κατά 450 μονάδες βάσης (μ.β.) έως τον Δεκέμβριο 2023, επίπεδο στο οποίο παρέμειναν έως και τον Μάιο του 2024. Από τον Ιούνιο του ίδιου έτους η ΕΚΤ προχώρησε στην πρώτη μείωση των βασικών επιτοκίων, σηματοδοτώντας την αντιστροφή της πολιτικής του 2022, η οποία συνεχίστηκε με νέες μειώσεις επιτοκίων μέχρι και το τέλος του 2024.

---

[133] Οι πληροφορίες που εμφανίζονται στο παρόν κεφάλαιο προέρχονται, μεταξύ άλλων, από τις δημοσιευμένες εκδόσεις των εξής φορέων: Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ), Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (ΕΕΜ), Ενιαίας Αρχής Εξυγίανσης (ΕΑΕ), Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (ΕΑΤ), Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου (ΕΣΣΚ), Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών (ΕΕΤ) και οικονομικών αναφορών των ελληνικών τραπεζών.

[134] Στο χρηματοπιστωτικό σύστημα εντάσσονται τα τραπεζικά ιδρύματα, οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις, τα χρηματοδοτικά ιδρύματα, οι χρηματιστηριακές εταιρείες, οι εταιρείες επενδύσεων και τα συστήματα πληρωμών, διακανονισμού και εκκαθάρισης.

[135] Το 2024 βασικός πυλώνας του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος παρέμειναν οι τράπεζες, με το ενεργητικό τους να ανέρχεται στο 84,8% επί του συνολικού ενεργητικού του συστήματος και τις εμπορικές τράπεζες να αντιπροσωπεύουν το 83,2% αυτού.

[136] Η ευρωστία και ανθεκτικότητα των μεγαλύτερων τραπεζών είναι καίριας σημασίας όχι μόνο για την απρόσκοπτη ροή πιστώσεων προς την πραγματική οικονομία ώστε να ενισχυθούν οι επενδύσεις, ο ρυθμός ανάπτυξης και η απασχόληση, αλλά και για τη θωράκιση των φορολογουμένων και επενδυτών από τις συνέπειες ενδεχόμενων εσφαλμένων και υπερβολικά ριψοκίνδυνων τραπεζικών δραστηριοτήτων.

[137] Τα βασικά επιτόκια (επιτόκια αναφοράς) που ορίζει η ΕΚΤ είναι το επιτόκιο πάγιας διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων, που είναι το επιτόκιο που λαμβάνουν οι τράπεζες όταν καταθέτουν κεφάλαια στην κεντρική τράπεζα για μία ημέρα, το επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης, που είναι το επιτόκιο που οι τράπεζες καταβάλλουν όταν αντλούν κεφάλαια από την ΕΚΤ για χρονικό διάστημα μίας εβδομάδας και το επιτόκιο της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης που είναι το επιτόκιο που καταβάλλουν οι τράπεζες όταν αντλούν κεφάλαια από την ΕΚΤ για χρονικό διάστημα μίας ημέρας.

Τα βασικά επιτόκια της ΕΚΤ κατά τη διετία 2023-2024 απεικονίζονται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1: Βασικά επιτόκια ΕΚΤ	**31.12.2023**	**31.12.2024**
Πάγιας διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων	4,00%	3,00%
Πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης	4,50%	3,15%
Διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης	4,75%	3,40%
Πηγή: Αποφάσεις Νομισματικής Πολιτικής ΕΚΤ		

Η παρατηρούμενη μείωση των επιτοκίων, αν και αποτυπώνει μετατόπιση της κατεύθυνσης της νομισματικής πολιτικής, εξακολουθεί να κινείται σε πλαίσιο προσεκτικής χαλάρωσης, καθώς η ΕΚΤ παρακολουθεί στενά τις πληθωριστικές πιέσεις και τις μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ευρωζώνη. Η συγκρατημένη προσέγγιση στοχεύει στην αποφυγή πρόωρης υπερδιόρθωσης των συνθηκών χρηματοδότησης[138], η οποία θα μπορούσε να αναζωπυρώσει τις πληθωριστικές προσδοκίες. Παράλληλα, η αποκλιμάκωση των επιτοκίων συνοδεύτηκε από τη διατήρηση περιοριστικής κατεύθυνσης στη διαχείριση του ισολογισμού της ΕΚΤ, μέσω της συνέχισης της σταδιακής συρρίκνωσης των χαρτοφυλακίων του Προγράμματος Αγοράς Στοιχείων Ενεργητικού (APP) και του Έκτακτου Προγράμματος Αγοράς Στοιχείων Ενεργητικού λόγω πανδημίας (PEPP).[139]

Η νομισματική πολιτική της ΕΚΤ άσκησε επίδραση στο κόστος χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας, επηρεάζοντας τη διαμόρφωση των επιτοκίων στην αγορά χρήματος. Στον Πίνακα 2 αποτυπώνονται τα μεσοσταθμικά επιτόκια χορηγήσεων και καταθέσεων των εμπορικών τραπεζών κατά τη διετία 2023-2024.

Πίνακας 2: Μεσοσταθμικά επιτόκια ελληνικού τραπεζικού τομέα	**Δεκέμβριος 2023**	**Δεκέμβριος 2024**
Στεγαστικών δανείων των νοικοκυριών	4,1%	4,1%
Καταναλωτικών δανείων καθορισμένης διάρκειας	11,3%	10,8%
Καταναλωτικών δανείων μη καθορισμένης διάρκειας	14,9%	15,0%
Δανείων μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων	5,8%	5,5%
Καταθέσεων προθεσμίας προς τα νοικοκυριά	1,4%	1,8%
Καταθέσεων προθεσμίας προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	2,3%	3,0%
Πηγή: Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ 2023 & 2024		

Ευρωπαϊκός Εποπτικός Τραπεζικός Τομέας

Οι αρμόδιες εθνικές αρχές των κρατών-μελών, ακολουθώντας συγκεκριμένη μεθοδολογία[140], προσδιορίζουν, ετησίως, τα συστημικά σημαντικά ιδρύματα (εφεξής

[138] Τα βασικά επιτόκια εξακολουθούν να παραμένουν σημαντικά υψηλότερα από το προ του Ιουλίου 2022 επίπεδο (-0,50%, 0% και 0,25% αντιστοίχως), στο οποίο είχαν διατηρηθεί για παρατεταμένο χρονικό διάστημα, τουλάχιστον από τον Σεπτέμβριο του 2019.

[139] Συγκεκριμένα, η ΕΚΤ κατά το 2024 συνέχισε: α) τη μείωση των πράξεων του προγράμματος APP με μετρημένο και προβλέψιμο ρυθμό και την παύση επανεπένδυσης του κεφαλαίου τους, β) την πλήρη επανεπένδυση κεφαλαίου των πράξεων του προγράμματος PEPP έως το α΄ εξάμηνο του 2024, την εν συνεχεία μείωσή τους κατά μέσο όρο 7,5 δις ευρώ μηνιαίως ως το τέλος του έτους και εν τέλει, την παύση της επανεπένδυσης του κεφαλαίου του προγράμματος στο τέλος του 2024, και γ) τη διατήρηση του επιτοκίου των ελάχιστων αποθεματικών, καθ' όλη τη διάρκεια του 2024, σε 0%. Το επιτόκιο των ελάχιστων αποθεματικών διατηρείται από τον Ιούλιο του 2023 σε 0% από το 3,50% που ήταν τον Ιούνιο του 2023.

[140] Βάσει των κατευθυντήριων γραμμών της ΕΑΤ: EBA/GL/2014/10. Η περιγραφόμενη μεθοδολογία αφορά σε συγκεκριμένα κριτήρια τα οποία χρησιμοποιούνται από κοινού από τις αρμόδιες εθνικές αρχές των

Συστημικά Ιδρύματα – Σ.Ι.). Κατά το έτος 2024 χαρακτηρίστηκαν ως Σ.Ι. 109 ευρωπαϊκά πιστωτικά ιδρύματα -έναντι 107 το έτος 2023- από τα οποία 4 δραστηριοποιούνται στη χώρα μας.[141]

Οι βασικοί δείκτες ευρωστίας των ευρωπαϊκών και ελληνικών Σ.Ι. παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.

Πίνακας 3: Δείκτες ευρωστίας	**109 Ευρωπαϊκά Σ.Ι.**		**4 Ελληνικά Σ.Ι.**	
	2023	**2024**	**2023**	**2024**
Αποτελέσματα				
Έσοδα από τόκους (επί των λειτουργικών εσόδων)	61,1%	58,9%	78,5%	77,3%
Έσοδα από προμήθειες (επί των λειτουργικών εσόδων)	28,2%	28,8%	16,2%	17,9%
Βασικοί Δείκτες Απόδοσης				
Καθαρό επιτοκιακό περιθώριο	1,6%	1,6%	3,2%	3,0%
Δείκτης κόστους προς έσοδα	57,0%	54,9%	34,7%	35,2%
Κόστος Κινδύνου	0,5%	0,5%	0,6%	0,4%
Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων	9,3%	9,5%	12,0%	12,9%
Απόδοση Ενεργητικού	0,6%	0,7%	1,2%	1,3%
Κεφαλαιακή Επάρκεια				
CET1 ratio	15,7%	15,9%	15,5%	16,0%
Συνολικός Δείκτης Κεφαλαίου	19,7%	20,0%	18,8%	19,9%
Ποιότητα Ενεργητικού				
Χρέος των γενικών κυβερνήσεων επί του Ενεργητικού	8,3%	11,7%	12,4%	11,5%
ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων	1,9%	2,3%	3,3%	3,4%
Δάνεια με σημαντική αύξηση πιστωτικού κινδύνου προς το σύνολο των δανείων (στάδιο 2, ΔΠΧΑ9)	9,7%	9,9%	9,6%	7,5%
Ρευστότητα				
Δείκτης Κάλυψης Ρευστότητας	164,4%	158,0%	217,8%	213,9%
Δείκτης Καθαρής Σταθερής Χρηματοδότησης	126,5%	126,9%	135,9%	138,2%
Δάνεια προς Καταθέσεις	102,7%	100,4%	58,8%	60,6%
Πηγή: Εποπτικά τραπεζικά στατιστικά για τα Σ.Ι., Q4 2024, Μάρτιος 2024, ΕΕΜ, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής ΤτΕ, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών & Έκθεση Δημοσιονομικής Βιωσιμότητας έτους 2023, ΕλΣυν				

Σύμφωνα με τον ΕΕΜ, τα ευρωπαϊκά Σ.Ι. παρουσίασαν επαρκή κεφαλαιοποίηση και εύρωστες κεφαλαιακές θέσεις και θέσεις ρευστότητας, ωστόσο το επίπεδο κινδύνου αυξήθηκε αναφορικά με την έκθεση των τραπεζών στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ) και στα εμπορικά ακίνητα, θέτοντας την εσωτερική διακυβέρνηση,

κρατών-μελών προκειμένου να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες του τραπεζικού τομέα εκάστου κράτους-μέλους και να διασφαλίζεται ομοιογένεια στον προσδιορισμό των ευρωπαϊκών Σ.Ι. βάσει της συστημικής τους σημασίας. Η ΤτΕ υιοθέτησε και εφαρμόζει τις σχετικές κατευθυντήριες γραμμές με την 56/12.12.2015 Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής.

[141] Η ΤτΕ προσδιόρισε σε ενοποιημένη βάση ως Σ.Ι. τις: Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε., Πειραιώς Financial Holdings Α.Ε., Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε. και Eurobank Ergasias Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε. και σε ατομική βάση τα πιστωτικά ιδρύματα: Άλφα Τράπεζα Α.Ε., Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε., Τράπεζα Eurobank Α.Ε. και Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.. Η Ελλάδα σε αριθμό Σ.Ι. έπεται μεγάλων χωρών της Ευρωζώνης (Γερμανία: 24, Ιταλία: 12, Γαλλία: 11, Ισπανία: 10, Ολλανδία: 7, Αυστρία: 6, Ιρλανδία και Βέλγιο: 5), αλλά έχει μεγαλύτερο αριθμό έναντι των υπόλοιπων 10 χωρών (Εσθονία, Φινλανδία, Σλοβενία, Πορτογαλία, Λουξεμβούργο, Λετονία και Λιθουανία: 3, Μάλτα: 2, Κύπρος και Βουλγαρία: 1).

τη διαχείριση κινδύνων και την επιχειρησιακή ανθεκτικότητα των Σ.Ι. στο επίκεντρο των εποπτικών προτεραιοτήτων, συνολικά, για τον ευρωπαϊκό τραπεζικό τομέα.

Συγκριτικά με τους μέσους όρους (μ.ο.) των 109 ευρωπαϊκών Σ.Ι., τα ελληνικά Σ.Ι. βελτίωσαν σημαντικά τις επιδόσεις τους. Εμφάνισαν υψηλότερα έσοδα από τόκους και χαμηλότερο κόστος λειτουργίας ως προς τα έσοδα που παράγουν, ενώ παράλληλα αύξησαν το δανειακό τους χαρτοφυλάκιο, το οποίο απέφερε υψηλότερο καθαρό επιτοκιακό περιθώριο κέρδους. Η συνολική έκθεσή τους στο χρέος των γενικών κυβερνήσεων κυμάνθηκε οριακά χαμηλότερα του ευρωπαϊκού μ.ο.. Το επίπεδο του δείκτη δανείων προς καταθέσεις, σε συνδυασμό με τους υψηλούς δείκτες ρευστότητας, καταδεικνύουν τη δυνατότητά τους για ανάπτυξη και επέκταση με νέα δάνεια. Ο δείκτης ΜΕΔ τους επιδεινώθηκε ελαφρώς-όπως και των ευρωπαϊκών Σ.Ι.- και παρέμεινε άνω του ευρωπαϊκού μ.ο.. Το κόστος κινδύνου τους διατηρήθηκε στο επίπεδο του ευρωπαϊκού μ.ο. και εμφάνισαν χαμηλότερο λόγο δάνειων με σημαντική αύξηση πιστωτικού κινδύνου. Ως αποτέλεσμα, πέτυχαν υψηλότερους δείκτες αποδοτικότητας.

Περαιτέρω, το ΕΣΣΚ δεν εντόπισε σημαντικούς συστημικούς κινδύνους και δεν προέβη σε έκδοση συστάσεων[142] και προειδοποιήσεων για την χώρα μας.

Τέλος, τα 4 Σ.Ι. της χώρας συμμετείχαν στην ευρωπαϊκή άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων της ΕΑΤ για την αξιολόγηση της ανθεκτικότητας των τραπεζών έναντι κυβερνοεπιθέσεων, όπου διαπιστώθηκε ότι διαθέτουν υψηλού επιπέδου πλαίσια ανταπόκρισης και ανάκαμψης και τα ευρήματα που εντοπίστηκαν δεν κατηγοριοποιήθηκαν ως σημαντικά.

Εγχώριος Τραπεζικός Κλάδος

Οι σημαντικότερες εξελίξεις στον εγχώριο τραπεζικό κλάδο το 2024 υπήρξαν οι εξής:

- Η αποχώρηση του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ) από τα Σ.Ι.. Από τον Οκτώβριο του 2023 έως τον Οκτώβριο του 2024, το ΤΧΣ ολοκλήρωσε την αποεπένδυση από την Τράπεζα Πειραιώς, την Alpha Bank και την Eurobank. Διατήρησε μερίδια 8,39% στην Εθνική Τράπεζα και 72,54% στην Τράπεζα Αττικής, τα οποία μεταβιβάστηκαν στο Υπερταμείο[143], την 1η Ιανουαρίου 2025.
- Η συγχώνευση της Τράπεζας Αττικής με την Παγκρήτια Τράπεζα και η κεφαλαιακή τους ενίσχυση. Το νέο σχήμα αναδείχθηκε ως ο «πέμπτος πόλος» του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, σε έναν τραπεζικό κλάδο που χαρακτηρίζεται από υψηλή συγκέντρωση, αφού οι 4 συστημικές τράπεζες συγκεντρώνουν το 95,2% του ενεργητικού αυτού.
- Η ολοκλήρωση στρατηγικών κινήσεων στο εξωτερικό. Κυρίως, η πώληση του 90,1% της Alpha Bank Ρουμανίας στην UniCredit και η πλήρης ενοποίηση της Κυπριακής Ελληνικής Τράπεζας από την Eurobank.
- Η συμβολή των χρηματοδοτικών εργαλείων του Ομίλου της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕπ) και της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (ΕΑΤ)

[142] Εξακολουθούν όμως να βρίσκονται σε ισχύ, για όλες τις ευρωπαϊκές τράπεζες, οι υφιστάμενες συστάσεις, μεταξύ των οποίων οι εξής άμεσου ενδιαφέροντος: α) ΕΣΣΚ/2021/17, σχετικά με ένα πανευρωπαϊκό πλαίσιο συντονισμού συστημικών κυβερνοπεριστατικών, με την οποία προτείνεται η θέσπιση πανευρωπαϊκού πλαισίου συντονισμού συστημικών κυβερνοπεριστατικών, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην πρόταση της Επιτροπής για κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ψηφιακή επιχειρησιακή ανθεκτικότητα του χρηματοοικονομικού τομέα «DORA» και β) ΕΣΣΚ/2022/9, σχετικά με τις ευπάθειες του τομέα των εμπορικών ακινήτων του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, με την οποία προτείνεται: α) η βελτίωση της παρακολούθησης των συστημικών κινδύνων που απορρέουν από την αγορά εμπορικών ακινήτων, παρακολουθώντας στενά τις πραγματικές και εν δυνάμει ευπάθειες σχετικά με τα εμπορικά ακίνητα σε τακτική βάση, τουλάχιστον ετησίως, και β) η διασφάλιση υγιών πρακτικών χρηματοδότησης των εμπορικών ακινήτων, θέτοντας σε εφαρμογή πρακτικές συνετής διαχείρισης κινδύνων.

[143] Το Υπερταμείο/Growthfund είναι εταιρεία συμμετοχών που ιδρύθηκε το 2016 με μοναδικό μέτοχο το Ελληνικό Δημόσιο, όπως αυτό εκπροσωπείται από τον Υπουργό Εθνικής Οικονομίας & Οικονομικών. Αποστολή του είναι η ανάληψη ενεργού ρόλου στον εκσυγχρονισμό των δημοσίων επιχειρήσεων, η μεγιστοποίηση της αξίας της δημόσιας περιουσίας, η διασφάλιση αναβαθμισμένων υπηρεσιών για τους πολίτες/καταναλωτές και η συμβολή του στην ενίσχυση της εθνικής οικονομίας.

και των δανείων του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΜΑΑ) στην τραπεζική χρηματοδότηση. Το 24% των νέων τραπεζικών επιχειρηματικών δανείων του έτους αναφοράς συνδέεται με τα χρηματοδοτικά εργαλεία των ΕΤΕπ και ΕΑΤ (14% και 10% αντιστοίχως) έναντι 18% το 2023, ενώ το 76% αυτών συνδέεται με τα δάνεια του ΜΑΑ (2023: 82%).

- Η βελτίωση των πιστοληπτικών αξιολογήσεων των ελληνικών τραπεζών, ωθούμενη από τις αναβαθμίσεις της ελληνικής κρατικής αξιολόγησης και την ενίσχυση των θεμελιωδών μεγεθών των τραπεζών. Οι ελληνικές σημαντικές τράπεζες αξιολογούνται ήδη στην επενδυτική κατηγορία.[144]
- Η παράταση του προγράμματος «Ηρακλής»[145] για τη χορήγηση σε τράπεζες επιπλέον δημόσιων εγγυήσεων σε ομολογίες υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας έως το τέλος του 2024. Η παράταση επέτρεψε την περαιτέρω μείωση των ΜΕΔ. Το ενταγμένο στο πρόγραμμα απόθεμα ΜΕΔ ανήλθε σε 40,7 δις ευρώ το 2024 (2023: 42,8 δις ευρώ), ενώ οι εγγυήσεις του Δημοσίου μειώθηκαν στα 15,7 δις ευρώ από 19,2 δις ευρώ που ήταν κατά την έναρξη του προγράμματος (2019). Η μείωση των εγγυήσεων οφείλεται στη σταδιακή αποπληρωμή των τιτλοποιήσεων, ενώ οι νέες συναλλαγές τιτλοποίησης ΜΕΔ αφορούσαν κυρίως τα χαρτοφυλάκια που προέκυψαν από τη συγχώνευση της Τράπεζας Αττικής και της Παγκρήτιας Τράπεζας (3,7 δις ευρώ).
- Η διανομή μερισμάτων από όλα τα Σ.Ι., γεγονός που σηματοδότησε την επιστροφή τους σε συνθήκες «οιονεί» κανονικότητας. Το 2024, τα Σ.Ι. προέβησαν σε πληρωμές μερισμάτων 773 εκατ. ευρώ για τη χρήση του 2023 και σε ανακοινώσεις διανομής μερισμάτων 1.347 εκατ. ευρώ για τη χρήση του 2024, που τελούν, όμως, υπό την έγκριση της ΕΚΤ.[146]
- Η αύξηση των χαρτοφυλακίων που διαχειρίζονται οι Εταιρίες Διαχείρισης Δανείων και Πιστώσεων κατά 2,3 δις ευρώ σε 71,6 δις ευρώ. Το 46,1% του εν λόγω χαρτοφυλακίου αφορά σε δάνεια επιχειρηματικής πίστης, το 32% σε δάνεια στεγαστικής πίστης και το 21,9% σε δάνεια καταναλωτικής πίστης.

Θεμελιώδη μεγέθη εγχώριου τραπεζικού τομέα

Το 2024, τα θεμελιώδη μεγέθη των ελληνικών τραπεζών κατέγραψαν νέα βελτίωση, ενισχύοντας σημαντικά την ανθεκτικότητα του τραπεζικού συστήματος. Η κεφαλαιακή τους επάρκεια ενδυναμώθηκε, η ποιότητα του ενεργητικού βελτιώθηκε, ενώ η ρευστότητα παρέμεινε σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα, όπως παρουσιάζεται αναλυτικά στον Πίνακα 4. Οι εξελίξεις αυτές διαμορφώνουν στέρεη βάση για τη επέκταση της χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας και τη θωράκιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

---

[144] Στις 31.1.2025 ο οίκος S&P προχώρησε σε αναβάθμιση κατά μία βαθμίδα της πιστοληπτικής αξιολόγησης της Εθνικής Τράπεζα (σε BBB- από BB+), της Eurobank (σε BBB- από BB+) και της Πειραιώς (σε BB+ από BB). Επίσης, ο οίκος Morningstar DBRS αναβάθμισε στις 13.3.2025 τις αξιολογήσεις που δίνει για τις καταθέσεις στην Εθνική Τράπεζα και τη Eurobank σε BBB από BBB-low. Τέλος, ο οίκος Moody's αναβάθμισε τις αντίστοιχες αξιολογήσεις για την Εθνική και τη Eurobank σε Baa1 από Baa2, εκείνες της Alpha Bank και της Πειραιώς σε Baa2 από Baa3 και για την τράπεζα Αττικής από B1 σε Ba2. Σημειώνεται ότι, ο οίκος Moody's αποδίδει αξιολογήσεις εντός της επενδυτικής κατηγορίας στις τέσσερις μεγάλες τράπεζες για τις καταθέσεις και το υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας μακροχρόνιο χρέος τους. Από τους άλλους δύο μεγάλους οίκους, η καλύτερη αξιολόγηση των ελληνικών τραπεζών ως εκδοτών ομολόγων είναι για την Εθνική: BBB- (S&P), για τη Eurobank: BBB- (S&P), για την Alpha: BB+ (S&P) και για την Πειραιώς: BB+ (S&P).

[145] Με τον ν. 5072/2023 (Α΄ 198).

[146] Οι συνολικές πληρωμές μερισμάτων εντός του 2024 αφορούν στο 32% των συνολικών κερδών μετά φόρων χρήσεως 2023. Οι ανακοινώσεις συνολικής διανομής μερισμάτων για τη χρήση 2024 αφορούν στο 38% των συνολικών κερδών μετά φόρων των Σ.Ι. για τη χρήση 2024.

Πίνακας 4: Ισολογισμός εγχώριων τραπεζικών ομίλων (σε δις ευρώ)	**2023**	**2024**	**Μεταβολή**
Ενεργητικό			
Ταμείο & διαθέσιμα στην κεντρική τράπεζα	36,97	34,34	-2,63
Απαιτήσεις κατά πιστωτικών ιδρυμάτων	7,85	9,68	1,83
Δάνεια & προκαταβολές σε πελάτες	157,68	177,27	19.59
Παράγωγα χρηματοπιστωτικά μέσα	3,87	3,59	-0,28
Χρεόγραφα	64,98	79,38	14,40
Συμμετοχές, ενσώματες και ασώματες ακινητοποιήσεις	11,04	11,96	0,92
Στοιχεία ενεργητικού διαθέσιμα προς πώληση	7,55	3,04	-4,51
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	27,75	25,70	-2,05
Σύνολο	**317,70**	**344,95**	**27,25**
Παθητικό			
Καταθέσεις πελατών	233,74	263,19	29,45
Υποχρεώσεις προς πιστωτικά ιδρύματα	22,77	13,60	-9,17
Παράγωγα χρηματοπιστωτικά μέσα	4,19	3,59	-0,61
Εκδοθείσες ομολογίες & λοιπές δανειακές υποχρεώσεις	13,01	18,58	5,57
Στοιχεία παθητικού διαθέσιμα προς πώληση	4,81	1,19	-3,62
Λοιπές υποχρεώσεις	11,51	9,08	-2,43
Ίδια κεφάλαια	31,86	35,73	3,87
Σύνολο	**317,70**	**344,95**	**27,25**
Πηγή: Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ΤτΕ, Μάιος και Οκτώβριος 2025			

Κεφαλαιακή επάρκεια

Η κεφαλαιακή επάρκεια των ελληνικών τραπεζικών ομίλων ενισχύθηκε σημαντικά. Τα ίδια κεφάλαια του κλάδου αυξήθηκαν κατά 3,87 δις ευρώ και ανήλθαν σε 35,73 δις ευρώ. Οι κυριότερες ενέργειες κεφαλαιακής ενίσχυσης αφορούν σε εκδόσεις ομολόγων ύψους 2,75 δις[147] ευρώ και αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου ύψους 672 εκατ. ευρώ.

Τα εποπτικά ίδια κεφάλαια αυξήθηκαν κατά 8,7% και ανήλθαν σε 31,6 δις ευρώ. Παρότι οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας συγκλίνουν πλέον με τους ευρωπαϊκούς μ.ο., η αύξηση κατά 120 μονάδων βάσης του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού περιόρισε το όφελος από την ενίσχυση των ιδίων κεφαλαίων.

Η ποιότητα των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων εξακολουθεί να παραμένει σημαντικά χαμηλή λόγων των οριστικών και εκκαθαρισμένων αναβαλλόμενων φορολογικών υποχρεώσεων (DTCs).[148] Στον Πίνακα 5 παρατίθενται οι οριστικές και εκκαθαρισμένες αναβαλλόμενες φορολογικές υποχρεώσεις τόσο ως ποσοτικό μέγεθος

[147] Πέραν των ανωτέρω, οι τράπεζες έχουν προβεί σε εκδόσεις χρεογράφων χωρίς εξασφαλίσεις, επιλέξιμων για σκοπούς MREL.

[148] Η αναβαλλόμενη φορολογία αφορά κυρίως στις ζημίες από το πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων (PSI) και τις τιτλοποιήσεις των «κόκκινων» δανείων. Όταν οι τράπεζες εμφανίσουν κέρδη συμψηφίζουν αναβαλλόμενη φορολογική απαίτηση με φορολογία εισοδήματος. Όταν εμφανίζουν ζημίες, συμψηφίζουν αναβαλλόμενη φορολογική απαίτηση με αύξηση μετοχικού κεφαλαίου υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου. Συνεπώς, η αναβαλλόμενη φορολογία δεν αποτελεί καταβεβλημένο μετοχικό κεφάλαιο αλλά μια θεωρητική μελλοντική ωφέλεια η οποία υπολογίζεται στο κεφάλαιο των τραπεζικών ιδρυμάτων. Το υψηλό ποσοστό των αναβαλλόμενων φορολογικών υποχρεώσεων στα ίδια κεφάλαια των τραπεζών είναι επί της ουσίας ο λόγος για τον οποίο η κεφαλαιακή βάση των τραπεζών θεωρείται από τις Αγορές Κεφαλαίου ως χαμηλότερης ποιότητας σε σχέση με το κανονικό επίπεδο.

όσο και ως ποσοστό επί των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών κατά την τριετία 2022-2024.[149]

Πίνακας 5: Εκκαθαρισμένες αναβαλλόμενες φορολογικές υποχρεώσεις (σε δις ευρώ)	**2022**	**2023**	**2024**
Εκκαθαρισμένες αναβαλλόμενες φορολογικές υποχρεώσεις (DTCs)	13,7	12,9	12,2
% DTCs επί των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων	52,0%	44,2%	38,6%
Πηγή: Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ΤτΕ, Μάιος 2025 & 2024			

Ρευστότητα

Οι συνθήκες ρευστότητας παρουσίασαν βελτίωση. Η βελτίωση αυτή προήλθε από την αύξηση των καταθέσεων λιανικής, την επέκταση των διεθνών δραστηριοτήτων και την έκδοση ομολογιών. Ειδικότερα, οι καταθέσεις πελατών ανήλθαν σε 263,2 δις ευρώ αυξημένες κατά 29,4 δις ευρώ σε σχέση με το 2023. Η αποπληρωμή 9,2 δις ευρώ πράξεων TLTRO III περιόρισε τις υποχρεώσεις προς πιστωτικά ιδρύματα στα 13,6 δις ευρώ και τα ταμειακά διαθέσιμα στα 34,3 δις ευρώ (μείωση κατά 2,6 δις ευρώ). Οι ομολογίες και οι λοιπές δανειακές υποχρεώσεις αυξήθηκαν κατά 5,6 δις ευρώ και ανήλθαν στα 18,6 δις ευρώ, ενώ οι τοποθετήσεις σε χρεόγραφα[150] αυξήθηκαν κατά 14,4 δις ευρώ και ανήλθαν σε 79,38 δις ευρώ.

Ακολούθως, ο Δείκτης Κάλυψης Ρευστότητας (LCR)[151] διαμορφώθηκε σε 217,6% τον Δεκέμβριο του 2024, ελαφρώς μειωμένος από το 220,7% του Δεκεμβρίου του 2023, λόγω κυρίως της μείωσης των υπολοίπων των κεντρικών τραπεζών, ενώ ο Δείκτης Καθαρής Σταθερής Χρηματοδότησης (NSFR)[152] διαμορφώθηκε σε 138,5% από 135,2% το προηγούμενο έτος.

Ποιότητα δανειακού χαρτοφυλακίου

Τον Δεκέμβριο του 2024 το υπόλοιπο δανείων μετά από προβλέψεις αυξήθηκε κατά 19,59 δις ευρώ και ανήλθε στα 177,27 δις ευρώ, καθώς αφενός οι νέες εκταμιεύσεις δανείων υπερέβησαν τη μείωση των υπολοίπων εξαιτίας των αποπληρωμών και των συναλλαγών πώλησης ΜΕΔ, αφετέρου ενσωματώθηκαν στα ενοποιημένα μεγέθη τα δάνεια της Ελληνικής Τράπεζας Κύπρου.

Η ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου βελτιώθηκε, καθώς η υποχώρηση των ΜΕΔ συνεχίστηκε, με αποτέλεσμα στο τέλος του έτους το συνολικό απόθεμα των ΜΕΔ να διαμορφωθεί σε 6 δις ευρώ, μειωμένο κατά 39,8% σε σχέση με το τέλος του 2023 (9,9 δις ευρώ). Η υποχώρηση αυτή, όπως προαναφέρθηκε, οφείλεται κυρίως στη διενέργεια συναλλαγών τιτλοποίησης ΜΕΔ στο πλαίσιο του προγράμματος Ηρακλής. Ως εκ τούτου, ο λόγος των ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων υποχώρησε σε 3,8% τον Δεκέμβριο του 2024 έναντι 6,7% τον Δεκέμβριο του 2023 και ο δείκτης κάλυψης των ΜΕΔ από συσσωρευμένες προβλέψεις διαμορφώθηκε στο 41% έναντι 46%, αντιστοίχως.

[149] Οι συστημικές τράπεζες έχουν ανακοινώσει μελλοντικά σχέδια επιτάχυνσης της απόσβεσης DTC, μειώνοντας την περίοδο μέχρι την οριστική εξάλειψή τους.
[150] Η τοποθέτηση των τραπεζών σε ομόλογα ελληνικού δημοσίου αυξήθηκε κατά 5,6% κατά το 2024 και ανήλθε σε 34,4 δις ευρώ. Αποτελεί την κύρια συνιστώσα (περίπου 44%) του χαρτοφυλακίου χρεογράφων για το έτος αναφοράς και το 10% του ενεργητικού τους.
[151] Μετρά κατά πόσον οι τράπεζες διαθέτουν αρκετά ρευστά στοιχεία ενεργητικού για βραχυπρόθεσμες ανάγκες κατά τη διάρκεια μιας κρίσης. Η υποχρεωτική εποπτική απαίτηση για τον δείκτη είναι το 100%.
[152] Δείχνει κατά πόσον η χρηματοδότηση των τραπεζών για τα μακροπρόθεσμα περιουσιακά στοιχεία είναι επαρκώς σταθερή και την εξ αυτού ανάγκη υπέρμετρης (ή μη) χρήσης βραχυπρόθεσμης χρηματοδότησης. Η υποχρεωτική εποπτική απαίτηση για τον δείκτη είναι το 100%.

Στον Πίνακα 6 αποτυπώνονται τα ΜΕΔ ως ποσοτικό μέγεθος και ως ποσοστό επί του συνόλου των δανείων για την τριετία 2022-2024.

Πίνακας 6: Συνολικό Απόθεμα ΜΕΔ (σε δις ευρώ)	**2022**	**2023**	**2024**
Συνολικό Απόθεμα ΜΕΔ	13,2	9,9	6,0
% ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων	8,7%	6,7%	3,8%
Πηγή: Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ΤτΕ, Μάιος 2025 & 2024			

Κερδοφορία

Οι ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι ενίσχυσαν σημαντικά την οργανική τους κερδοφορία, καταγράφοντας κέρδη μετά από φόρους και διακοπτόμενες δραστηριότητες ύψους 4,4 δις ευρώ έναντι κερδών 3,8 δις ευρώ το 2023, όπως αναλυτικώς παρουσιάζεται στον Πίνακα 7.

Πίνακας 7: Αποτελέσματα χρήσεως των εγχώριων τραπεζικών ομίλων (σε δις ευρώ)	**2023**	**2024**	**Μεταβολή (%)**
Λειτουργικά έσοδα	11,0	11,8	7,4
Καθαρά έσοδα από τόκους	*8,5*	*9,0*	*5,8*
Καθαρά έσοδα από μη τοκοφόρες εργασίες	*2,5*	*2,8*	*13,0*
Έξοδα τόκων	*-5,7*	*-7,3*	*27,8*
Λειτουργικά έξοδα	-3,9	-4,3	9,7
Δαπάνες προσωπικού	*-1,9*	*-2,2*	*13,3*
Καθαρά έσοδα	7,1	7,6	6,2
Συνολικές προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο	-3,07	-2,1	-31,6
Κέρδη προ φόρων	5,1	5,6	9,8
Κέρδη μετά φόρων	**3,8**	**4,4**	**14,2**
Πηγή: Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ΤτΕ, Μάιος 2025 & 2024			

Τα λειτουργικά έσοδα κατέγραψαν αύξηση 7,4% και ανήλθαν σε 11,8 δις ευρώ, ενισχυμένα από την πιστωτική επέκταση, τη διεύρυνση των διεθνών δραστηριοτήτων, την άνοδο των προμηθειών και την ανάπτυξη του χαρτοφυλακίου χρεογράφων. Αντίθετα, ασκήθηκαν πιέσεις από τα υψηλότερα έξοδα τόκων λόγω της αύξησης τόσο των καταθέσεων όσο και της χρηματοδότησης μέσω ομολόγων. Τα λειτουργικά έξοδα αυξήθηκαν κατά 9,7% και διαμορφώθηκαν στα 4,3 δις ευρώ, αντανακλώντας κυρίως την αύξηση των δαπανών προσωπικού και των διοικητικών εξόδων. Καθοριστική για τη διαμόρφωση της κερδοφορίας υπήρξε η μείωση κατά 31,6% των συνολικών προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο. Ως αποτέλεσμα, οι τραπεζικοί όμιλοι εμφάνισαν δείκτη αποδοτικότητας ενεργητικού στο 1,3% και δείκτη ιδίων κεφαλαίων στο 12,2%.

Μακροπροληπτική πολιτική

Το διεθνές μακροοικονομικό και γεωπολιτικό περιβάλλον, σε συνδυασμό με την υψηλή αλληλεξάρτηση μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και την ταχύτατη μετάδοση των ενδεχόμενων κραδασμών μεταξύ των χρηματοπιστωτικών συστημάτων, αναδεικνύουν τη σημασία της μακροπροληπτικής πολιτικής[153] για την αποφυγή συσσώρευσης και εκδήλωσης συστημικών κινδύνων.

[153] Η μακροπροληπτική πολιτική συμβάλλει στη διαφύλαξη της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, μέσω της μείωσης των συστημικών κινδύνων και της ενίσχυσης της ανθεκτικότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Η ΤτΕ εντοπίζει, παρακολουθεί και αξιολογεί τους συστημικούς κινδύνους[154] του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος και διαμορφώνει την μακροπροληπτική πολιτική της χώρας. Τον Οκτώβριο του 2024, όρισε το επιδιωκόμενο ποσοστό θετικού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας[155] σε ουδέτερο περιβάλλον κινδύνου για τη χώρα σε 0,5% από 0% το προηγούμενο διάστημα. Περαιτέρω, ανέδειξε την απαρχή συσσώρευσης κυκλικών συστημικών κινδύνων, κυρίως, στη χρηματοδότηση των ΜΧΕ, στις τιμές των οικιστικών ακινήτων και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, χωρίς ωστόσο να διαπιστώνει υπέρμετρη εγχώρια πιστωτική επέκταση, καταλήγοντας ότι οι κυκλικοί συστημικοί κίνδυνοι παραμένουν περιορισμένοι και το περιβάλλον κινδύνου εμφανίζεται ουδέτερο. Παράλληλα, θέσπισε μέτρα περιορισμού της υπερβολικής δανειακής επιβάρυνσης των νοικοκυριών, για την αποφυγή ανισορροπιών στην αγορά ακινήτων.[156] Προσδιόρισε τα ελληνικά Σ.Ι. για το έτος 2024, τα οποία παρέμειναν ομοίως με πέρυσι, όπως και το ποσοστό του αποθέματος ασφαλείας των Σ.Ι. για το έτος 2025, το οποίο παρέμεινε σε 1,25% για την Eurobank Ergasias Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε. σε ενοποιημένη βάση και σε 1,00% για τα λοιπά ελληνικά Σ.Ι..

Συμπεράσματα - Προκλήσεις

Η σημαντική βελτίωση των θεμελιωδών και εποπτικών δεικτών του ελληνικού τραπεζικού τομέα -ιδίως των συστημικών τραπεζών- σε συνδυασμό με τις ικανοποιητικές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας και την ανάκτηση της επενδυτικής κατηγορίας για την πιστοληπτική διαβάθμιση της χώρας, διαμορφώνουν ευνοϊκές συγκυρίες για την ενίσχυση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος μεσοπρόθεσμα.

Ωστόσο, οι τράπεζες καλούνται να λειτουργήσουν σε ένα περιβάλλον αυξημένων προκλήσεων. Οι γεωπολιτικές αβεβαιότητες, οι κίνδυνοι που απορρέουν από την κλιματική αλλαγή, η ταχεία ψηφιακή μετάβαση και οι απειλές στον κυβερνοχώρο, καθώς και η αύξηση του κινδύνου αναφορικά με την έκθεση των τραπεζών στις ΜμΕ και στα εμπορικά ακίνητα -σε συνδυασμό με την ανάδειξη της απαρχής συσσώρευσης κυκλικών συστημικών κινδύνων στην χρηματοδότηση των ΜΧΕ και στις τιμές των οικιστικών ακινήτων στην χώρα- εντείνουν την προσοχή στην εσωτερική διακυβέρνηση, στη διαχείριση κινδύνων και στην επιχειρησιακή ανθεκτικότητα των ελληνικών τραπεζών.

Στο πλαίσιο αυτό, οι βασικές προκλήσεις για τον ελληνικό τραπεζικό τομέα αφορούν στα εξής πεδία:

- Κεφαλαιακή επάρκεια: διατήρηση ικανοποιητικού επιπέδου κεφαλαιακής επάρκειας μέσω της ποσοτικής και ποιοτικής βελτίωσης της κεφαλαιακής βάσης των ελληνικών τραπεζών, καθώς ένα μεγάλο μέρος των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων τους αφορά σε οριστικές και εκκαθαρισμένες αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις και υποχρεώσεις.

[154] Για τον σκοπό αυτό, παρακολουθεί και αξιολογεί, μεταξύ άλλων, τις εγχώριες και διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές, τη χρηματοοικονομική κατάσταση των νοικοκυριών και ΜΧΕ, τα χρηματοοικονομικά μεγέθη και τους εποπτικούς δείκτες των πιστωτικών ιδρυμάτων και τους κινδύνους από δάνεια και επενδύσεις σε οικιστικά και επαγγελματικά ακίνητα.

[155] Αποβλέπει στη διαμόρφωση κατάλληλου επιπέδου πιστωτικής επέκτασης και μόχλευσης σε όλες τις φάσεις του οικονομικού και χρηματοοικονομικού κύκλου.

[156] 227/8.3.2024 Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής: θέσπιση μέτρων για την δανειακή επιβάρυνση σε επίπεδο δανειολήπτη για δάνεια και λοιπές πιστώσεις προς φυσικά πρόσωπα με εξασφάλιση οικιστικού ακινήτου, στοχεύοντας στον περιορισμό της συσσώρευσης συστημικών κινδύνων που απορρέουν από την αγορά ακινήτων και συνδέονται με τη χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα. Το ανώτατο επιτρεπτό όριο για το δείκτη δανείου προς αξία κατά την έγκριση (LTV-O) τέθηκε στο 90% για τους δανειολήπτες που είναι αγοραστές για πρώτη φορά και σε 80% για τους λοιπούς δανειολήπτες. Το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο για το δείκτη εξυπηρέτησης δανείου προς εισόδημα κατά την έγκριση (DSTI-O) τέθηκε σε 50% και 40% αντιστοίχως και η δυνατότητα υπέρβασης των επιτρεπόμενων ορίων LTV-O και DSTI-O, τέθηκε σε 10%. Εφαρμοστέα από τον Ιανουάριο του 2025.

- Κερδοφορία και εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου: επέκταση της λειτουργικής κερδοφορίας και της ικανότητας εσωτερικής δημιουργίας κεφαλαίου, ειδικότερα εντός των υφιστάμενων συνθηκών μείωσης των επιτοκίων και των μελλοντικών σχεδίων επιτάχυνσης της απόσβεσης της αναβαλλόμενης φορολογίας.
- Πιστωτικός κίνδυνος: περαιτέρω μείωση του δείκτη ΜΕΔ, ο οποίος παραμένει υψηλότερος από τον μ.ο. της ευρωζώνης, και συγκράτηση του κόστους κινδύνου.
- Πιστωτική επέκταση: ενίσχυση της χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας, αξιοποιώντας τον ιδιαίτερα χαμηλό δείκτη δανείων προς καταθέσεις και την υψηλή ρευστότητα, σε συνδυασμό με τις διαθέσιμες ευρωπαϊκές πηγές χρηματοδότησης.
- Επιτοκιακό περιθώριο: σταδιακή εξομάλυνση (μείωση) του καθαρού επιτοκιακού περιθωρίου (προσεγγίζοντας τον ευρωπαϊκό μ.ο.), ώστε το κόστος δανεισμού να είναι πιο ανταγωνιστικό και τα νέα δάνεια να γίνονται περισσότερο προσιτά για τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά.

Συμπερασματικά, η πορεία ισχυροποίησης των ελληνικών τραπεζών πρέπει να συνοδευθεί από αδιάκοπη και αποτελεσματική παρακολούθηση των τραπεζικών κινδύνων, επαρκείς προβλέψεις για ζημίες από δάνεια και συστηματική ευθυγράμμιση με το ευρωπαϊκό εποπτικό πλαίσιο. Η περαιτέρω ενδυνάμωση των θεμελιωδών μεγεθών -με στόχο την πλήρη σύγκλιση με τους μ.ο. της ευρωζώνης και την αποκατάσταση της λειτουργίας τους σε περιβάλλον πλήρους κανονικότητας- αποτελεί σήμερα τη μέγιστη πρόκληση. Η επιτυχία σε αυτό το πεδίο θα επιτρέψει τη σταθερή χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας, την ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης και την εδραίωση της εμπιστοσύνης επενδυτών και καταθετών στο τραπεζικό σύστημα.

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ: Η ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Γενικά

Η στεγαστική κρίση εκδηλώνεται με την ύπαρξη περιορισμένου αριθμού διαθέσιμων κατοικιών στην αγορά (διαθεσιμότητα), καθώς και με την αδυναμία σημαντικού τμήματος του πληθυσμού να καλύψει τις στεγαστικές του ανάγκες σε τιμές που είναι προσιτές σε σχέση με το εισόδημά του (προσιτότητα). Η έλλειψη οικονομικής προσιτότητας της στέγης επηρεάζει όλο και περισσότερο όχι μόνο τις οικογένειες χαμηλού εισοδήματος αλλά και τις οικογένειες μεσαίου εισοδήματος σε ολόκληρη την Ευρώπη[157], με τους νέους να πλήττονται ιδιαίτερα, καθώς αντιμετωπίζουν αυξανόμενες δυσκολίες να εγκαταλείψουν το σπίτι των γονέων τους.

Παρά το γεγονός ότι το στεγαστικό πρόβλημα δεν εμπίπτει στις αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), με συνέπεια η διαμόρφωση και άσκηση της κατάλληλης στεγαστικής πολιτικής να εναπόκειται σε κάθε κράτος μέλος ξεχωριστά, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αναδείξει τη σημασία του τόσο από οικονομική άποψη, παρακολουθώντας συστηματικά τις εξελίξεις στον τομέα της στέγασης μέσω της Διαδικασίας Μακροοικονομικών Ανισορροπιών[158], όσο και από κοινωνική άποψη, δηλαδή ως μέτρο της ισότητας στην πρόσβαση σε επαρκή και προσιτή στέγαση μεταξύ των κρατών μελών. Η παρατηρούμενη ένταση του στεγαστικού ζητήματος σε πολλές χώρες της ΕΕ και ιδίως σε εκείνες που αντιμετωπίζουν αυξημένες ροές τουριστών, καθιστά τη στέγαση κρίσιμη πρόκληση της εποχής μας και μια από τις κύριες ανησυχίες των πολιτών.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής κρίσης στην αγορά οικιστικών ακινήτων

Η κύρια αιτία της στεγαστικής κρίσης εντοπίζεται στην ανεπαρκή προσφορά κατοικιών. Στη χώρα μας η κατάσταση επιδεινώνεται από μια σειρά παραγόντων όπως η περιορισμένη ανέγερση νέων κατοικιών, η συνεχής και έντονη άνοδος των τιμών των ακινήτων, το μειωμένο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και η υποχώρηση του ποσοστού ιδιοκατοίκησης. Παράλληλα, ο μεγάλος αριθμός αδρανών ή κλειστών ακινήτων, η ραγδαία εξάπλωση των βραχυχρόνιων μισθώσεων, η υλοποίηση επενδυτικών προγραμμάτων που απευθύνονται σε μη κατοίκους («Golden Visa») και οι δυσκολίες πρόσβασης στη στεγαστική πίστη για σημαντικό αριθμό νοικοκυριών, επηρεάζουν με διαφορετική ένταση τόσο την προσφορά όσο και τη ζήτηση, προκαλώντας σοβαρές ανισορροπίες στην αγορά.

Αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων είναι η περιορισμένη διαθεσιμότητα κατοικιών προς πώληση ή ενοικίαση, γεγονός που καθιστά ολοένα και πιο δύσκολη και ιδιαίτερα δαπανηρή την ανεύρεση κατοικίας, ιδίως στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού και του επενδυτικού ενδιαφέροντος.

---

[157] Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Παρατηρητήριο του Ευρωπαϊκού Κατασκευαστικού Τομέα, Housing affordability and sustainability in the EU (Οικονομική προσιτότητα και βιωσιμότητα της στέγασης στην ΕΕ), Νοέμβριος 2019.

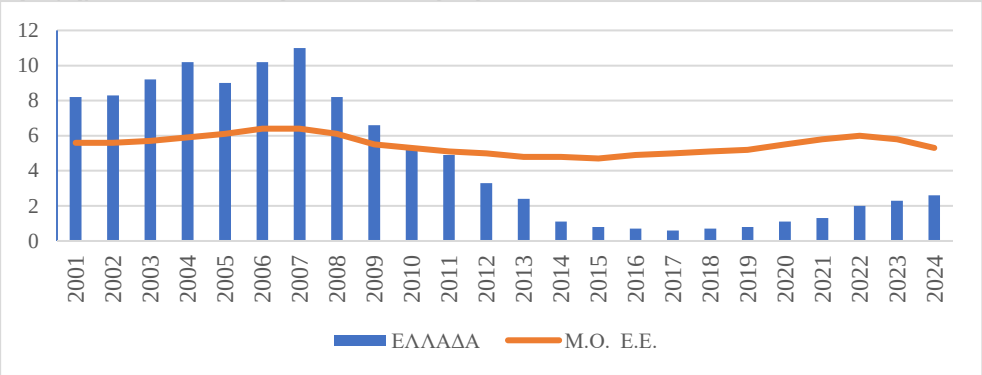
[158] Σχετικοί οι Κανονισμοί (ΕΕ) 1174 και 1176/2011.

Πτώση οικοδομικής δραστηριότητας

Η πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας -για ανέγερση νέων κατοικιών ή για ανακαίνιση υφιστάμενων- κατά την περίοδο της κρίσης αποτελεί τη βασική αιτία της εν εξελίξει στεγαστικής κρίσης. Ειδικότερα, κατά το διάστημα 2001-2007 οι επενδύσεις σε κατοικίες ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκαν σημαντικά, αγγίζοντας το μέγιστο το 2007, όταν και ξεπέρασαν το 10% του ΑΕΠ. Το διάστημα αυτό συνδέεται με έντονη κατασκευαστική δραστηριότητα, εύκολη πρόσβαση σε τραπεζική χρηματοδότηση και υψηλή ζήτηση για κατοικίες. Αντίθετα, κατά την περίοδο 2008-2017 καταγράφεται παρατεταμένη και απότομη κάμψη, η οποία αντανακλά τη δημοσιονομική κρίση και τη βαθιά ύφεση της ελληνική οικονομίας. Το ποσοστό των επενδύσεων σε κατοικίες υποχωρεί δραματικά και διαμορφώνεται κάτω από 1% του ΑΕΠ μετά το 2014, επιβεβαιώνοντας την ουσιαστική κατάρρευση της οικοδομικής δραστηριότητας. Η πτωτική τάση αντιστρέφεται σταδιακά μετά το 2018 με μικρή αλλά σταθερή άνοδο. Το 2024 οι επενδύσεις σε κατοικίες ανήλθαν σε ποσοστό 2,6% του ΑΕΠ, παραμένοντας ωστόσο σημαντικά χαμηλότερες σε σχέση με τα προ κρίσης επίπεδα. Η διαχρονική εξέλιξη του δείκτη καταδεικνύει ότι, παρά την οικονομική σταθεροποίηση των τελευταίων ετών, οι επενδύσεις σε κατοικίες δεν έχουν ανακτήσει την παραδοσιακή τους θέση στην ελληνική οικονομία. Σε αντιδιαστολή, ο αντίστοιχος μέσος όρος της ΕΕ παρέμεινε καθ' όλη την περίοδο 2001-2024 σχετικά σταθερός, μεταξύ του 5% και 6% του ΑΕΠ.

Στο Γράφημα 1 απεικονίζονται οι επενδύσεις σε κατοικίες ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά την περίοδο 2001-2024 και το αντίστοιχο ποσοστό για ολόκληρη την ΕΕ (μέσος όρος).

Γράφημα 1: Επενδύσεις σε κατοικίες ως % ΑΕΠ 2001-2024

Πηγή: Eurostat, Γράφημα ΕλΣυν

Άνοδος κατασκευαστικού κόστους

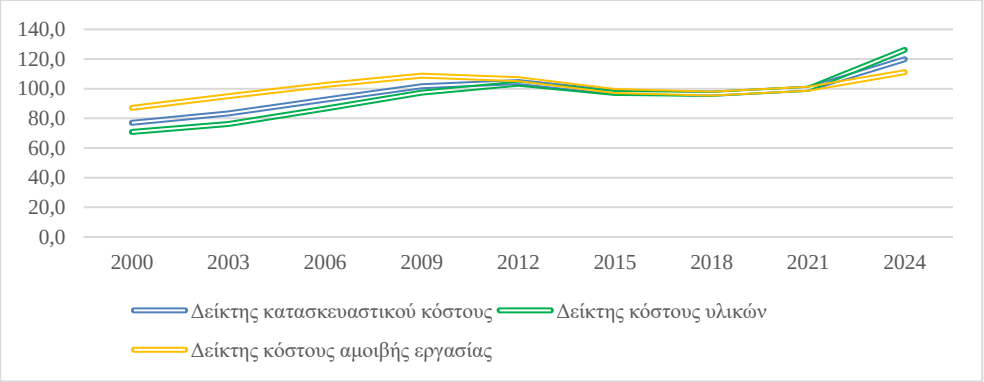
Κατά την περίοδο 2000-2024 ο δείκτης του κατασκευαστικού κόστους, καθώς και οι συναφείς δείκτες του κόστους υλικών και του κόστους αμοιβών εργασίας, καταγράφουν σημαντική μεταβλητότητα. Αρχικά, κατά την περίοδο άνθησης της οικοδομικής δραστηριότητας (2000-2007) οι εν λόγω δείκτες κινήθηκαν ανοδικά. Κατά την αμέσως επόμενη περίοδο (2008-2021) εμφάνισαν μια σχετική σταθεροποίηση, ενώ από το 2022 και μετά η εικόνα αντιστρέφεται, καθώς καταγράφονται έντονα ανοδικές μεταβολές. Ειδικότερα, κατά την τριετία 2022-2024 ο δείκτης κατασκευαστικού κόστους αυξήθηκε σωρευτικά κατά 10,2%, ο δείκτης κόστους υλικών κατά 13,6% και ο αντίστοιχος δείκτης κόστους αμοιβής εργασίας κατά 5,9%.

Συνολικά, η εξέλιξη των δεικτών υποδηλώνει σημαντική αύξηση του κατασκευαστικού κόστους κατοικιών, με αποτέλεσμα οι νεόδμητες κατοικίες να

διατίθενται στην αγορά σε ιδιαίτερα υψηλές τιμές. Παράλληλα, καθίσταται δυσχερής και η ανακαίνιση των υφιστάμενων κατοικιών, που συχνά είναι αναγκαία προϋπόθεση -λόγω της προϊούσας γήρανσης του κτιριακού αποθέματος της χώρας- για τη διάθεσή τους στην αγορά. Η αύξηση του κατασκευαστικού κόστους, στο οποίο προστίθενται το κόστος του οικοπέδου, το εργολαβικό κέρδος και οι λοιπές φορολογικού και διοικητικού χαρακτήρα επιβαρύνσεις, επηρεάζει τις τελικές τιμές, περιορίζοντας την προσιτότητα της κατοικίας για σημαντικό τμήμα του πληθυσμού.

Οι κατασκευαστικοί δείκτες απεικονίζονται στο Γράφημα 2.

Γράφημα 2: Δείκτες κατασκευαστικού κόστους περιόδου 2000-2024

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Γράφημα ΕλΣυν

Άνοδος τιμών κατοικιών σε σχέση με τους μέσους μισθούς

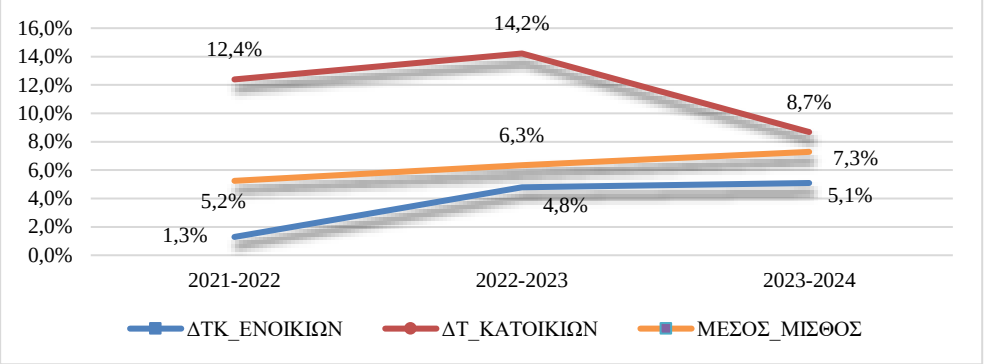
Η αύξηση των τιμών των κατοικιών -είτε για πώληση είτε για ενοικίαση- επιδεινώνει τις συνθήκες στέγασης, ιδίως όταν οι τιμές αυξάνονται ταχύτερα από το εισόδημα των νοικοκυριών. Την περίοδο 2017-2024, χωρίς να παραγνωρίζεται η χαμηλή βάση εκκίνησης λόγω της έντονης δημοσιονομικής κρίσης που προηγήθηκε, οι τιμές πώλησης των κατοικιών αυξήθηκαν κατά 89,2% στην Αττική και κατά 72,6% πανελλαδικά. Ειδικά για την τελευταία τριετία, ο δείκτης τιμών κατοικιών παρουσιάζει σταθερά υψηλούς ρυθμούς αύξησης. Από 12,4% το 2022, κορυφώθηκε στο 14,2% το 2023 και διατηρήθηκε σε υψηλό επίπεδο (8,7%) και το 2024. Οι αυξήσεις αυτές είναι σημαντικά υψηλότερες από τον γενικό πληθωρισμό (9,6% το 2022, 3,5% το 2023 και 2,7% το 2024) και υποδηλώνουν μια συνεχιζόμενη ανοδική πίεση στην αγορά ακινήτων.

Στον αντίποδα, αν και οι μέσοι μισθοί του ιδιωτικού τομέα στη χώρα μας παρουσίασαν επίσης σημαντική αύξηση (5,2% το 2022, 6,3% το 2023 και 7,3% το 2024), εντούτοις, συγκριτικά με τις τιμές των κατοικιών, η μεταβολή των μισθών υπήρξε σαφώς ηπιότερη, γεγονός που συνεπάγεται διαρκή απώλεια αγοραστικής δύναμης για την αγορά κατοικίας.

Τα ενοίκια αυξήθηκαν με πιο ήπιο ρυθμό (1,3% το 2022), ωστόσο παρουσίασαν έντονη επιτάχυνση τα επόμενα έτη, με μεταβολή 4,8% το 2023 και 5,1% το 2024. Η πορεία αυτή υποδηλώνει ότι, παρότι τα ενοίκια καθυστέρησαν να ανταποκριθούν στις πληθωριστικές πιέσεις και στην αύξηση των τιμών των κατοικιών, τελικά ακολούθησαν αυξητική τροχιά επιβαρύνοντας σημαντικά τους ενοικιαστές.

Στο Γράφημα 3 απεικονίζεται η μεταβολή στις τιμές πώλησης και ενοικίασης κατοικιών σε σχέση με την αντίστοιχη μεταβολή του μέσου μισθού.

Γράφημα 3: Μεταβολή τιμών & μισθών 2022-2024

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Γράφημα ΕλΣυν

Υπερβολική επιβάρυνση από το κόστος στέγασης

Ο δείκτης υπερβολικής επιβάρυνσης από το κόστος στέγασης[159] συνεχίζει να καταδεικνύει τη δυσχερή θέση της Ελλάδας μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών. Το ποσοστό του πληθυσμού που δαπανά άνω του 40% του διαθέσιμου εισοδήματός του για δαπάνες στέγασης διατηρείται διαχρονικά σε υψηλά επίπεδα, αυξανόμενο από 26,7% το 2022 σε 28,9% το 2024. Η τιμή αυτή αντιστοιχεί σε επίπεδο σχεδόν τριπλάσιο του μέσου όρου της ΕΕ (8,2% το 2024). Η σημαντική αυτή απόκλιση υπογραμμίζει την ένταση της στεγαστικής κρίσης στην Ελλάδα, καθώς πολλά νοικοκυριά επιβαρύνονται υπέρμετρα για την κάλυψη των βασικών στεγαστικών τους αναγκών.

Στον Πίνακα 1 απεικονίζεται η επιβάρυνση από το κόστος στέγασης στην Ελλάδα και στην ΕΕ για την τριετία 2022-2024.

Πίνακας 1: Δείκτης υπερβολικής επιβάρυνσης από το κόστος στέγασης 2022-2024

Δείκτης υπερβολικής επιβάρυνσης από το κόστος στέγασης (%)	**2022**	**2023**	**2024**
Μέσος όρος Ε.Ε.	8,7	8,8	8,2
Ελλάδα	26,7	28,5	28,9

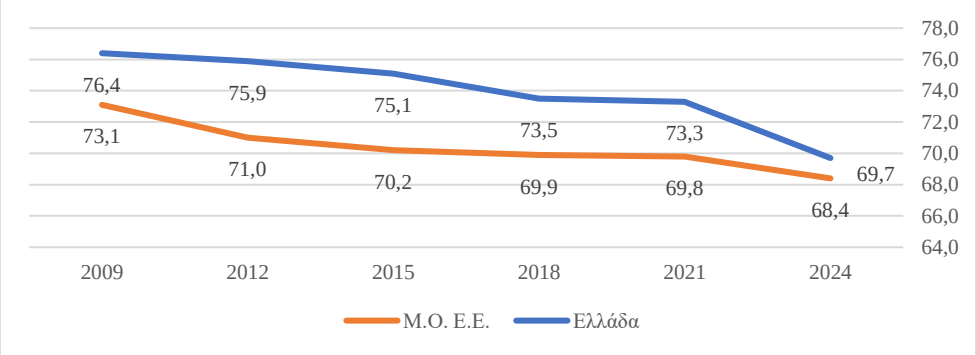
Πηγή: Eurostat

Μείωση ιδιοκατοίκησης

Τα υψηλά ποσοστά ιδιοκατοικούμενων κατοικιών τόσο στην ΕΕ όσο και στην χώρα μας, όπως αυτά απεικονίζονται στο Γράφημα 4, αντικατοπτρίζουν τη σημασία της ιδιοκτησίας ακινήτων ως ουσιώδους παράγοντα οικονομικής σταθερότητας των νοικοκυριών.

[159] Ο δείκτης αυτός υπολογίζει το ποσοστό του πληθυσμού που δαπανά πάνω από το 40% του διαθέσιμου εισοδήματός του σε δαπάνες στέγασης (ενοίκιο ή δόση στεγαστικού δανείου, λογαριασμοί υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, κοινόχρηστα). Το διαθέσιμο εισόδημα είναι αυτό που απομένει μετά την αποδέσμευση από φόρους και άλλες συναφείς υποχρεώσεις. Πρόκειται για το εισόδημα που είναι πραγματικά διαθέσιμο για κατανάλωση, αποταμίευση ή επένδυση.

Γράφημα 4: Ποσοστό (%) Ιδιοκατοίκησης

Πηγή: Eurostat, Γράφημα ΕλΣυν

Στην Ελλάδα, το ποσοστό ιδιοκατοίκησης μειώθηκε κατά 6,7 μονάδες μεταξύ των ετών 2009-2024. Ειδικότερα, από 76,4% το 2009 διαμορφώθηκε σε 69,7% το 2024, έναντι αντίστοιχης μείωσης 4,7 μονάδων στον μέσο όρο της ΕΕ. Η υποχώρηση αυτή συνδέεται άμεσα με τις μακροχρόνιες επιπτώσεις της δημοσιονομικής κρίσης που έπληξε τη χώρα μας, οι οποίες επηρέασαν τόσο τον κατασκευαστικό κλάδο όσο και τα νοικοκυριά. Η σχεδόν μηδενική ανέγερση νέων κατοικιών και η έντονη δυσκολία απόκτησης ή διατήρησης στέγης περιόρισαν την ιδιοκατοίκηση και οδήγησαν σε αύξηση της ζήτησης για ενοικιαζόμενες κατοικίες. Τούτο επέτεινε τις ανοδικές πιέσεις στις τιμές των ενοικίων και επιβάρυνε περαιτέρω το στεγαστικό κόστος των νοικοκυριών.

Μεγάλος αριθμός αδρανών ή κλειστών ακινήτων

Το πρόβλημα της στεγαστικής κρίσης εντείνεται με την ύπαρξη μεγάλου αριθμού κενών κατοικιών. Παρότι σε ολόκληρη τη χώρα καταγράφεται αυξανόμενη πίεση στο κόστος στέγασης, το 34,5% των κανονικών κατοικιών δηλώνεται ως κενό.

Στον Πίνακα 2 απεικονίζεται η κατάσταση των κενών κατοικιών στην Ελλάδα.

Πίνακας 2: Κενά ακίνητα απογραφής 2021

Κανονικές Κατοικίες	**Σύνολο χώρας**	**% επί συνόλου χώρας**
Κατοικούμενες Κατοικίες	4.319.144	65,50%
Κενές Κατοικίες	**2.277.615**	**34,50%**
Σύνολο	6.596.759	100,00%
Κατηγορίες Κενών Κατοικιών		
Σύνολα	**2.277.615**	**100,00%**
Προς ενοικίαση	406.859	17,86%
Προς πώληση	59.530	2,61%
Σύνολο προς «ενεργή» αγορά	**466.389**	**20,47%**
Εξοχικές κατοικίες	857.014	37,63%
Δευτερεύουσες κατοικίες	626.716	27,52%
Για άλλο λόγο	327.496	14,38%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

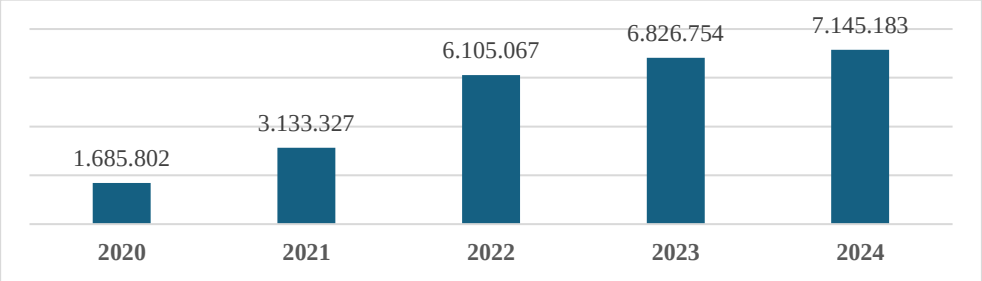
Από το σύνολο των 2.277.615 κενών κατοικιών στην Ελλάδα, μόλις 466.389 διατίθενται στην «ενεργή» αγορά κατοικίας. Η αναλογία αυτή (20,47%) καταδεικνύει ότι μόνο ένα μικρό μέρος του διαθέσιμου κτιριακού αποθέματος αξιοποιείται άμεσα για την κάλυψη στεγαστικών αναγκών. Το υπόλοιπο αφορά κυρίως εξοχικές, δευτερεύουσες ή αδρανείς κατοικίες, γεγονός που επιδρά περιοριστικά τόσο στην προσβασιμότητα στη στέγη όσο και στη συνολική λειτουργία της αγοράς ακινήτων. Η περιορισμένη προσφορά, ιδίως σε περιοχές υψηλής ζήτησης, εντείνει την ανοδική πίεση στις τιμές πώλησης και ενοικίασης κατοικιών.

Επέκταση βραχυχρόνιας μίσθωσης

Η βραχυχρόνια μίσθωση επιδρά αρνητικά στη διαθεσιμότητα κατοικιών προς ενοικίαση. Συγκεκριμένα, ένα διαρκώς αυξανόμενο ποσοστό των κατοικιών στη χώρα μας διοχετεύεται στη βραχυχρόνια μίσθωση, ιδιαίτερα σε τουριστικά και αστικά κέντρα, όπως καταδεικνύει και η εντυπωσιακή αύξηση (κατά 324% την τελευταία πενταετία) των αφίξεων σε καταλύματα σύντομης διαμονής. Η μετατόπιση της χρήσης κατοικιών από τη μόνιμη στέγαση προς τουριστική αξιοποίηση συνεπάγεται σημαντικό περιορισμό της προσφοράς στην αγορά μακροχρόνιας μίσθωσης, οδηγώντας σε υψηλότερο επίπεδο τις τιμές των ενοικίων.

Στο Γράφημα 5 απεικονίζεται η έντονα αυξητική πορεία των αφίξεων σε καταλύματα σύντομης διαμονής κατά την περίοδο 2020-2024.

Γράφημα 5: Αφίξεις σε καταλύματα σύντομης διαμονής (ενοικιαζόμενα δωμάτια)

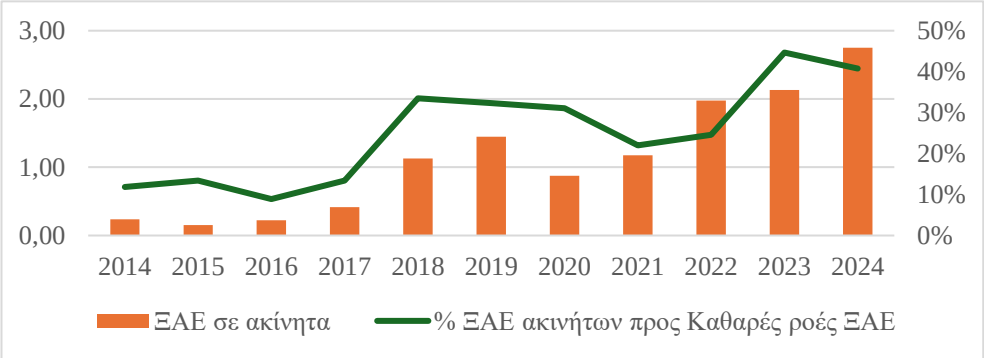
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Γράφημα ΕΛΣυν

Άνοδος ξένων άμεσων επενδύσεων σε ακίνητα - πρόγραμμα «Χρυσή Βίζα» (Golden Visa)

Οι καθαρές ξένες άμεσες επενδύσεις (ΞΑΕ) στην Ελλάδα από μη κατοίκους που κατευθύνονται στην αγορά ακινήτων (νεόδμητων ή μη) κατέγραψαν θεαματική άνοδο την τελευταία δεκαετία. Ειδικότερα, από μόλις 0,24 δις ευρώ το 2014 εκτοξεύτηκαν σε 2,75 δις ευρώ το 2024. Παράλληλα, η αναλογία τους αναφορικά με το σύνολο των καθαρών ΞΑΕ μη κατοίκων παρουσίασε αντίστοιχη ανοδική δυναμική. Συγκεκριμένα, από 12% το 2014 εκτινάχθηκαν σε 41% το 2024, καταγράφοντας ιστορικό ρεκόρ το 2023, όταν ανήλθαν σε 45%.[160]

[160] Οι ξένες άμεσες επενδύσεις που αφορούν ακίνητα καταγράφονται στις επενδύσεις ως συστατικό του ΑΕΠ, μόνο όταν αφορούν την κατασκευή νέων κατοικιών ή την αναβάθμιση υφιστάμενων και όχι όταν αφορούν την αγοραπωλησία υφιστάμενης κατοικίας.

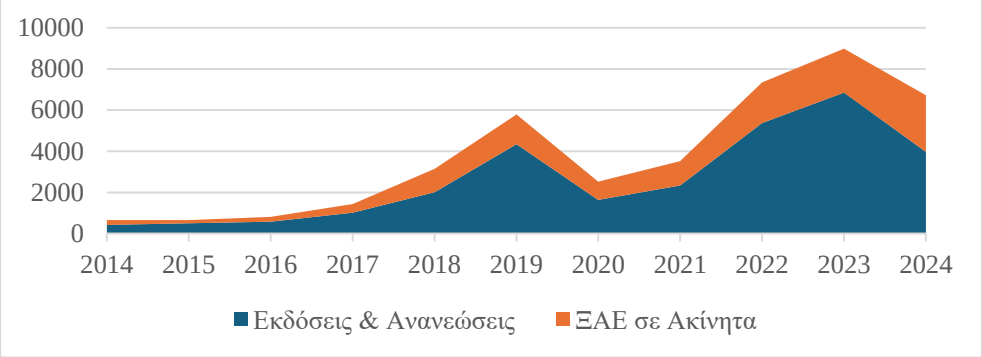
Γράφημα 6: Καθαρές ροές ΞΑΕ σε ακίνητα

Πηγή: ΤτΕ, Γράφημα ΕλΣυν

Η εξέλιξη αυτή φαίνεται να συνδέεται με την εφαρμογή του προγράμματος χορήγησης άδειας διαμονής για επενδυτική δραστηριότητα (πρόγραμμα «χρυσή βίζα» - Golden Visa), το οποίο ενίσχυσε την προσέλκυση κεφαλαίων στην ελληνική αγορά ακινήτων από υπηκόους τρίτων χωρών. Ενδεικτικά, ο αριθμός των νέων εκδόσεων και ανανεώσεων αδειών διαμονής μόνιμου επενδυτή, που αποτελεί ισχυρή ένδειξη επενδυτικής κινητικότητας στον κλάδο των ακινήτων, ακολούθησε αντίστοιχη τάση με τις ΞΑΕ, όπως αποτυπώνεται στο Γράφημα 7. Από 418 το 2014 -έτος έναρξης του προγράμματος- ο αριθμός αυξήθηκε σε 4.339 το 2019, κορυφώθηκε σε 6.853 το 2023 και υποχώρησε σε 3.977 το 2024.

Γράφημα 7: Σχέση ΞΑΕ και Golden Visa

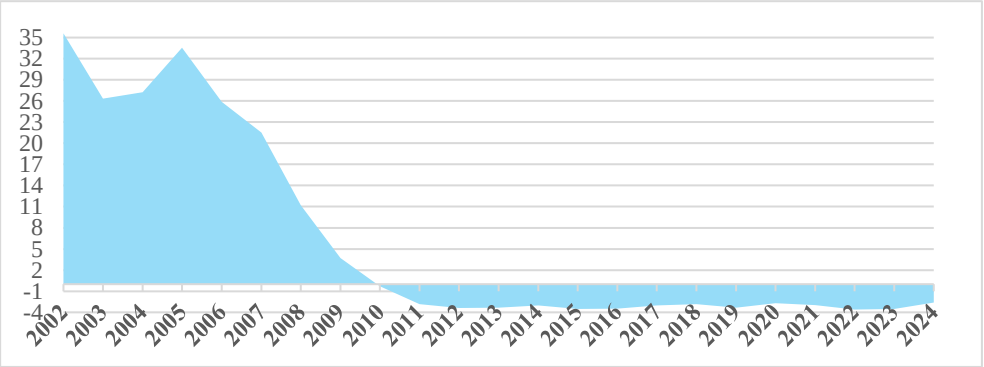
Πηγή: Στοιχεία Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής Παράρτημα Β, Μάρτιος 2025, Γράφημα ΕλΣυν

Μείωση στεγαστικής πίστης

Ένας σημαντικός παράγοντας που διευκολύνει την απόκτηση κατοικίας (νεόδμητης ή μη) είναι οι εξελίξεις στην αγορά της στεγαστικής πίστης, δηλαδή ο βαθμός προσβασιμότητας των νοικοκυριών στα στεγαστικά δάνεια (επιδοτούμενα ή μη) που χορηγούν οι εμπορικές τράπεζες.

Στο Γράφημα 8 απεικονίζονται οι μεταβολές στη στεγαστική πίστη κατά την περίοδο 2002-2024.

Γράφημα 8: Στεγαστική πίστη (% Μεταβολή χορηγήσεων στεγαστικών δανείων)

Πηγή: ΤτΕ - Μακροχρόνιες ιστορικές σειρές: Χρηματοδότηση ιδιωτικού τομέα από τα εγχώρια ΝΧΙ, Γράφημα ΕλΣυν

Εξετάζοντας την πορεία των στεγαστικών δανείων ιδιωτών, παρατηρείται ότι η ποσοστιαία μεταβολή της χρηματοδότησης μειώθηκε από 35,6% το Δεκέμβριο του 2002 σε μόλις 3,7% τον Δεκέμβριο του 2009. Η δημοσιονομική κρίση που ακολούθησε αποτυπώθηκε έντονα και στη στεγαστική πίστη. Τον Δεκέμβριο του 2010, μετά από μια μακρά περίοδο πιστωτικής επέκτασης[161], καταγράφηκε για πρώτη φορά αρνητική ετήσια μεταβολή (-0,3%), η οποία διατηρήθηκε μέχρι και το 2024. Ειδικότερα, η στεγαστική πίστη συρρικνώθηκε στα 29,8 δις ευρώ το 2022, στα 28,5 δις ευρώ το 2023 και στα 26,5 δις ευρώ το 2024. Μάλιστα η τάση αυτή αφορά στο σύνολο των τελευταίων 14 ετών, καθώς οι αποπληρωμές στεγαστικών δανείων υπερέβησαν τις όποιες νέες χορηγήσεις.

Στην αρνητική πιστωτική επέκταση εκτιμάται ότι έχουν συντελέσει παράγοντες όπως οι διακυμάνσεις των επιτοκίων των στεγαστικών δανείων, ως αποτέλεσμα των αποφάσεων νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ, το υψηλό ιδιωτικό χρέος και τα αυστηρά πιστοληπτικά κριτήρια που υιοθετούν πλέον οι εμπορικές τράπεζες για τη χορήγηση στεγαστικών δανείων.

Συμπεράσματα – Προκλήσεις

Η χαμηλή κατασκευαστική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια της κρίσης, ο μεγάλος αριθμός κενών κατοικιών, η ζήτηση κατοικίας από μη κατοίκους και η επενδυτική εκμετάλλευση των οικιστικών ακινήτων, ιδίως μέσω της βραχυχρόνιας μίσθωσης, ενέτειναν τις πιέσεις στην αγορά κατοικίας. Η βασική αιτία εντοπίζεται στη στενότητα της προσφοράς κατοικιών, η οποία αδυνατεί να ανταποκριθεί στην υφιστάμενη εγχώρια και διεθνή ζήτηση. Η ανισορροπία αυτή ασκεί ισχυρή ανοδική πίεση στις τιμές των ακινήτων, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η εξεύρεση κατοικίας από τα νοικοκυριά σε προσιτές τιμές.

Αν και η στεγαστική κρίση συνιστά ένα σύνθετο πρόβλημα, εντούτοις παρεμβάσεις που επηρεάζουν το σκέλος της προσφοράς αναμένεται να συμβάλλουν περισσότερο προς την κατεύθυνση της σταδιακής εξισορρόπησης της αγοράς μέχρι την πλήρη εξομάλυνσή της. Στο πλαίσιο αυτό, πολιτικές που ενισχύουν τη ζήτηση (π.χ.

[161] Ο όρος «πιστωτική επέκταση» αναφέρεται στην οργανική μεταβολή των δανείων: καθαρή πιστωτική επέκταση = νέες εκταμιεύσεις – αποπληρωμές υφιστάμενων δανείων, εξαιρούνται, δηλαδή, οι διαγραφές και οι πωλήσεις δανείων, καθώς και οι διαφορές που προκύπτουν στα υπόλοιπα δανείων σε ξένο νόμισμα λόγω μεταβολής των συναλλαγματικών ισοτιμιών.

στεγαστικά επιδόματα, επιστροφή ενοικίου, προγράμματα «Σπίτι Μου», χαλάρωση των όρων της τραπεζικής χρηματοδότησης κ.λπ.), αν και επιθυμητές από κοινωνική άποψη, πρέπει σε κάθε περίπτωση να συνδυαστούν με ισχυρότερες πρωτοβουλίες τόνωσης της προσφοράς (π.χ. αύξηση των επενδύσεων σε νέες κατοικίες ως ποσοστό του ΑΕΠ ώστε να αυξηθεί το διαθέσιμο στοκ ακινήτων ενόψει και της σημαντικής αρνητικής απόκλισης από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, χορήγηση κινήτρων για ανακαίνιση παλαιών κατοικιών που σήμερα είναι κενές, διάθεση στην αγορά μέρους έστω των ακινήτων που σήμερα διατηρούν στο χαρτοφυλάκιό τους τράπεζες και servicers λόγω μη εξυπηρετούμενων δανείων, ανέγερση κατοικιών μέσω συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, μείωση της γραφειοκρατίας στα ακίνητα τόσο στο στάδιο της κατασκευής όσο και στο στάδιο της μεταβίβασής τους, ενίσχυση της ασφάλειας δικαίου ως προς τους όρους και περιορισμούς δόμησης κ.λπ.). Επιπλέον, καθώς το πρόβλημα είναι οξύτερο σε συγκεκριμένες περιοχές και κυρίως στα αστικά κέντρα, πολιτικές που προάγουν τις παραγωγικές επενδύσεις στην περιφέρεια μπορούν επίσης να συμβάλλουν θετικά σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα, περιορίζοντας το ποσοστό των ατόμων που αναζητούν κατοικία για εργασία σε κορεσμένες πληθυσμιακά περιοχές οι οποίες παρουσιάζουν έντονη στενότητα στην προσφορά στέγης. Συναφώς, λαμβανομένων υπόψη και των τοπικών συνθηκών, πολιτικές περιορισμού της δυνατότητας απόκτησης κατοικίας από μη κατοίκους ή αυστηροποίησης των όρων χρήσης οικιστικών ακινήτων για επενδυτική εκμετάλλευση (βραχυχρόνια μίσθωση) θα μπορούσαν ομοίως να έχουν θετική επίπτωση, εφόσον τεκμηριώνεται κατά περίπτωση ότι οι αρνητικές συνέπειες αυτών των δραστηριοτήτων (διάρρηξη του κοινωνικού ιστού λόγω επιδείνωσης της διαθεσιμότητας και οικονομικής προσιτότητας των κατοικιών) υπερβαίνουν τη θετική τους συμβολή (ενίσχυση των τουριστικών εσόδων με θετική επίπτωση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, δημιουργία συμπληρωματικού εισοδήματος για ορισμένα νοικοκυριά, τόνωση των φορολογικών εσόδων, διαφάνεια στις συναλλαγές κ.λπ.).

Συμπερασματικά, η ένταση της στεγαστικής κρίσης, που ήδη δοκιμάζει την κοινωνική συνοχή, απαιτεί, παράλληλα με τη διατήρηση (ή/και ενίσχυση) των μέτρων τόνωσης της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών ώστε να έχουν πρόσβαση σε στέγη, την κατά κύριο λόγο επικέντρωση στη λήψη αποτελεσματικών μέτρων ενίσχυσης της προσφοράς ώστε να αντιστραφεί η αποεπένδυση σε κατοικίες που παρατηρήθηκε κατά τη διάρκεια της κρίσης και να επέλθει σταδιακά η πλήρης εξισορρόπηση της αγοράς.

Η παρούσα έκθεση συντάχθηκε από τις Διαρκείς Επιστημονικές Επιτροπές του άρθρου 26 του ν. 4820/2021, όπως ισχύει, με επικεφαλής την Αντιπρόεδρο Ευαγγελία – Ελισάβετ Κουλουμπίνη και μέλη τον Σύμβουλο Κωνσταντίνο Κρέπη, την Πάρεδρο Αθανασία–Μυροφόρα Σιδηροπούλου, τους Εισηγητές Αθανάσιο Ζέρβα και Νικόλαο Γαρδελάκη και τους υπαλλήλους Μαρία–Άννα Βαρθαλίτη, Μαρία Γκιουρέμου, Μαρία Ταμπάκη, Ευάγγελο Τέη, Βασιλική Ζορμπά, Σοφία Κετζετζόγλου και Στυλιανή Μπασιαρίδου. Η έκθεση συζητήθηκε ενώπιον του Όγδοου Τμήματος, αποτελούμενου από την Πρόεδρο αυτού Σωτηρία Ντούνη, τους Συμβούλους Θεολογία Γναρδέλλη και Κωνσταντίνο Κρέπη και τους Παρέδρους Ελένη Νικολάου και Νικόλαο Σπανάκη, κατά την από 13.11.2025 Συνεδρίασή του και εγκρίθηκε από αυτό αυθημερόν, μετά από εισήγηση του Συμβούλου Κωνσταντίνου Κρέπη, μέλους των ως άνω Επιτροπών.